

Ut av et liv med lovbrudd og inn i URO

- **Syv ungdommers forsøk på å bevege seg fra en livsstil til en annen**

Masteravhandling i kriminologi
Universitetet i Oslo, Det juridiske fakultet
Institutt for kriminologi og rettssosiologi

Misett Carolina Johansen

Vår 2011

Sammendrag

Tittel: Ut av et liv med lovbrudd og inn i URO – Syv ungdommers forsøk på å bevege seg fra en livsstil til en annen

Student: Misett Carolina Johansen

Veileder: Hedda Giertsen

Institutt for kriminologi og rettssosiologi, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo. Vår 2011.

Kriminologifaget i Norge har lenge vært preget av temaer som omhandler marginalisering og marginaliseringsprosesser. Her ønsker jeg å belyse det motsatte, såkalte integrerings- og inkluderingsprosesser, som brukes i et forsøk på å bevege seg vekk fra et marginalisert miljø og inn i storsamfunnet.

Denne avhandlingen baseres hovedsakelig på intervjuer med syv ungdommer, som alle har vært i kontakt med kontroll- og hjelpeapparatet og hatt et problemfylt forhold til skole, familie og venner. De har hatt Oslo-sentrum som primær fritidsarena, og vært en del av det som kan kalles et belastet sentrumsmiljø. De kan sies å befinne seg *på siden av samfunnet*. Ved hjelp av URO, et prosjekt under Oslo Røde Kors, får flere av ungdommene hjelp til å gjøre en snuoperasjon i livet sitt. Sammen med URO forsøker de å bevege seg bort fra en livsstil og mot en annen.

Spørsmål jeg i denne avhandlingen søker svar på er:

- Hva kjennetegner ungdommenes forsøk på å komme ut av et marginalisert miljø?
- Hva er det som er viktig for ungdommene i denne prosessen?
- Hvilken rolle har prosjekt URO i ungdommenes forsøk på å bevege seg fra en livsstil til en annen?

Jeg har i tillegg til ungdommene, intervjuet to frivillige i prosjekt URO. Avhandlingen vil baseres på det empiriske materialet som er innhentet, og teori vil brukes som supplement til dette.

Takk til...

En stor takk til familien min, for god mat og litt lommepenger i en kritisk periode, men først og fremst for at dere alltid er der og støtter meg. Det betyr mye for meg.

Mine nære og gode venner; takk for at dere alltid heier på meg! Selv om jeg ikke har fått sett så mange av dere i det siste er det godt å vite at dere er der. Ida, Stine, Line og Barbara fortjener en spesiell takk for hjelp med litteraturliste og rettinger.

Takk til min veileder, Hedda Giertsen, for samtaler, tilbakemeldinger og for at du delte av din faglige innsikt med meg.

Takk til hyggelige og søte studenter på institutt for kriminologi og rettssosiologi.

Tusen takk til ansatte i og rundt URO, for at dere delte av deres tid og kunnskap med meg!

Den viktigste takken går likevel til mine informanter. Uten dere ville det ikke vært noen oppgave. En spesiell takk går til mine ungdomsinformanter som jeg har lært utrolig mye av. Jeg tenker på dere, og ønsker dere det beste for fremtiden!

Misett C. Johansen

Til Sussi

Innholdsfortegnelse

<u>DISSE ER MED</u>	<u>VI</u>
<u>1 INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1 Problemstilling og avgrensning	2
1.2 Begrepsavklaringer	4
1.3 Planen for avhandlingen	6
<u>2 METODISKE TILNÆRMINGER OG INFORMANTER</u>	<u>9</u>
2.1 Valg av metode i forhold til problemstilling	9
2.2 Informantene	10
2.2.1 Rekruttering	10
2.2.2 Ungdomsinformantene	11
2.2.3 De frivillige	12
2.3 Intervjuene	13
2.3.1 Intervjuenes utførelsesmåte	14
2.3.2 Å høre etter som intervjuer	14
2.3.3 Intervjulokalene	15
2.3.4 Perspektiver på intervjumetoden	17
2.3.5 Andre samtaler og møter	18
2.4 Etiske retningslinjer og dilemmaer	18
2.5 NSD	20
<u>3 OM URO</u>	<u>21</u>
3.1 Bakgrunn og målsettinger	21

3.2	Organisering	24
3.2.1	SaLTo - Oslos SLT-modell.	24
3.2.2	URO – essensen i SaLTo	26
3.3	UROs målgruppe -Ungdommene	27
3.4	“UROs gull” – De frivillige	30
<u>DEL 1 BAKGRUNN</u>		<u>33</u>
<u>4</u>	<u>FAMILIE, VENNER OG SKOLE</u>	<u>33</u>
4.1	Ungdommenes historier	35
4.1.1	Maria og Aisha	35
4.1.2	Bilal	40
4.1.3	Thomas og Christina	43
4.1.4	Mohammed	49
4.2	Et ambivalent forhold til familie, venner og skole	53
<u>DEL 2 URO</u>		<u>58</u>
<u>5</u>	<u>DE FØRSTE MØTENE MED URO</u>	<u>58</u>
5.1	Det mellomenneskelige møte	59
5.2	En avventende tilnærming	63
<u>6</u>	<u>Å BLI EN DEL AV URO</u>	<u>66</u>
6.1	Pizza og bowling	66
6.2	Hjelp til en forandring	69
6.3	Støtte til ungdommenes eget prosjekt	73
<u>7</u>	<u>FRA EN LIVSSTIL TIL EN ANNEN</u>	<u>76</u>

7.1	”URO er krykka mi”	76
7.1.1	Å komme bort fra ”dårlige venner”	77
7.1.2	Skole, jobb og fritidsaktiviteter	78
7.2	Å begynne på nytt eller bruke det man kan?	81
7.2.1	Å begynne på nytt	81
7.2.2	URO som brobygger – å bruke det man kan fra før	84
8	<u>URO ER BESTEMTE PERSONER OG RELASJONER</u>	88
8.1	Nærhet til bestemte personer	88
8.2	Like barn og voksne leker best?	91
8.2.1	Lik bakgrunn	91
8.2.2	Andre viktige erfaringer	96
8.3	Personlighet, roller og grensesetting	99
8.3.1	Å være åpen	99
8.3.2	Å sette grenser	101
8.3.3	Personkjemi	102
8.4	Frivillighet – et bedre utgangspunkt for god kontakt?	104
8.4.1	Å legge til rette for ”normalitet”?	104
8.4.2	Å legge til rette for sosial tillit	107
8.5	Nærhet som sosial kontroll	109
8.6	Vanskeligheter ved å bygge prosjektet på nære forhold	111
DEL 3	<u>VEIEN VIDERE</u>	116
9	<u>EN INDRE URO</u>	116
9.1	De og oss	117
9.1.1	Å være som De	119
9.1.2	Det fine ved oss	121
9.2	Ungdommenes syn på staten, politikere og politi	122
		IV

9.3	Det kjedelige ”normale” livet	125
9.4	Ungdommene – nyanser i grått	127
<u>10</u>	<u>UROS SPOR</u>	<u>130</u>
10.1	URO avsluttes	130
<u>11</u>	<u>AVSLUTNING</u>	<u>137</u>
	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>139</u>
	<u>VEDLEGG</u>	<u>146</u>

Disse er med

Ungdommene

URO-ungdommer

- Truong
- Thomas
- Bilal
- Maria
- Mohammed

Andre ungdommer

- Christina (venn av Thomas)
- Aisha (venn av Maria)

Frivillige i URO-prosjektet

- Jens
- Stine

URO-ansatte

- Ken (prosjektleder)
- Knut (prosjektkoordinator)
- Marianne (tidligere prosjektleder)

Ungdommer, frivillige og ansatte er anonymisert og har derfor fått andre navn.

1 Innledning

Jeg gjorde noe med livet mitt. Og da lærer jeg at det er en helt annen verden. Noen helt andre regler. En mye mindre primitiv livsstil som jeg må... altså jeg må tilrettelegge min livsstil til dem. Og så plutselig når jeg har lagt sammen alle regnestykkene, så finner jeg ut at dette er jo to helt forskjellige livsstiler. Jeg må rett og slett bare bytte. Jeg må gå over. Da kommer URO inn i bildet. Og de sier; ”vet du hva, la oss være krykka di”. Fordi jeg er jo i en ny verden. Det er opp om morgenen og sånn... Det er er helt forjævlig.

Thomas

Ungdommene jeg har snakket med kan sies å befinne seg på *siden av samfunnet*. De har falt ut av både skole og arbeidsmarked, og flere har et problemfylt forhold til familie og venner. De er i større eller mindre grad en del av en ungdomskultur som er preget av lovbrudd og det som kan kalles for ”avvikende atferd”.

Felles for dem alle er at de forsøker å bevege seg bort fra en livsstil og mot en annen. De ønsker å komme bort fra et ungdomsmiljø og en tilværelse de ikke er fornøyde med, og inn i en tilværelse som er mer i tråd med storsamfunnets normer og forventinger. Ved hjelp av URO, et Oslo Røde Kors prosjektet, får mange av ungdommene hjelp til å gjøre en snuoperasjon i livet sitt. Sammen med URO forsøker de å forbedre hjemmeforholdene, skaffe skoleplass og/eller jobb og finne og skape seg en posisjon i et annet miljø ved hjelp av nye dagtilbud og nettverk.

1.1 Problemstilling og avgrensning

Kriminologi, som retning i Norge, har lenge vært preget av temaer som omhandler marginalisering og marginaliseringsprosesser¹. Her ønsker jeg å belyse det motsatte; strategier som brukes i et forsøk på å bevege ungdommer inn i storsamfunnet. Det er *integrerings- og inkluderingsprosessene* jeg ønsker å skildre. Med integreringsprosesser menes fremgangsmåter som brukes i et forsøk på å endre ungdommers livsstil for å gjøre dem mer tilpasset storsamfunnets normer og regler, mens begrepet inkluderingsprosesser brukes i denne avhandlingen for å beskrive URO-prosjektets forsøk på å finne eller skape en plass i samfunnet til ungdommer som kan sies å befinne seg på siden av samfunnet.

Spørsmål jeg i denne avhandlingen søker svar på er derfor:

- Hva kjennetegner ungdommenes forsøk på å komme ut av et marginalisert miljø?
- Hva er det som er viktig for ungdommene i denne prosessen?
- Hvilken rolle har prosjekt URO i ungdommenes forsøk på å bevege seg fra en livsstil til en annen?

For å få frem integrerings- og inkluderingsprosesser blir det viktig å beskrive hva det er ungdommene forsøker å bevege seg vekk fra og hvor de befinner seg i dag (på det tidspunktet ungdommene ble intervjuet).

Underspørsmål jeg ønsker å besvare er derfor:

- Hva kjennetegner forholdene før de bestemte seg for å gjøre en ”snuoperasjon” i livet sitt?
- Hva kjennetegner livet deres nå, etter å ha tatt i bruk flere integreringsstrategier over en lengre periode?

¹ Dette er mitt inntrykk etter å ha studert kriminologi i 5-6 år. Jeg uttaler meg på grunnlag av min erfaring, men også på grunnlag av samtaler med min veileder, Hedda Giertsen, om dette temaet.

Det er først og fremst ungdommenes fortellinger som skal brukes for å finne svar på hovedspørsmålene og underspørsmålene. Jeg ønsker å få frem hva ungdommene forteller at de tenker, føler og mener om det som skjer rundt dem og de forandringer de forsøker å gjøre i livet sitt. I forhold til det empiriske materialet som er innhentet blir det derfor viktig å spørre seg:

- Hva legger ungdommene vekt på i sine fortellinger?
- Hvordan kan man forsøke å forstå deres posisjon?
- Hvordan kan man bruke teoretiske perspektiver for å få frem fortellingene?

Avhandlingen vil på dette grunnlag bære preg av en induktiv tilnærming, der det teoretiske perspektivet i stor grad skal komme frem fra det empiriske materialet. Teori vil først og fremst brukes som verktøy for bedre å forklare og forstå ungdommenes historier, som hjelp til å løfte frem deres fortellinger, men også som et supplement som kan gjøre deres historier mer utfyllende.

Skriv fra URO og annet teoretisk materiale vil, sammen med ungdommenes fortellinger, gi et bilde av hvordan andre ser på og definerer ungdommenes livsstil og væremåte. Ungdommenes posisjon i samfunnet, som blant annet ”avvikere”, er noe som defineres av andre og som påvirker ungdommenes syn på seg selv. Avhandlingen vil på denne måten være preget av et relasjonelt perspektiv.

Avhandlingen er ikke ment som et forsøk på å evaluere prosjekt URO, eller å sette et stempel på hva som gjøres riktig og/eller galt i forhold til integrerings- og inkluderingsprosesser. Den er ment som en beskrivelse av syv ungdommers forsøk på å komme vekk fra en livssituasjon og inn i en annen, sett fra deres synsvinkel.

På samfunnsnivå kan disse problemstillingene belyse samfunnsstrukturer som påvirker ungdommenes forsøk på å bevege seg mellom sosiale felt og hvordan et prosjekt, som supplement til det eksisterende hjelpeapparat, må til for å forsøke å skape et rom til ungdommene i et nytt miljø. På et individplan ønsker jeg å belyse hvordan ungdommene blir påvirket som mennesker og hvilken vei livet tar som resultat av kontakt med prosjektet. Slik ønsker jeg å gi et

innblikk i bestemte ungdommers virkelighet i ”dagens” Oslo, deres forhold til URO-prosjektet, hvordan det oppleves å være på siden av samfunnet og deres forhold til samfunnets hjelpe-/og kontrollapparat.

1.2 Begrepsavklaringer

Noen begreper som blir sentrale i avhandlingen behøver en definisjon:

Ungdom og voksen: I denne avhandlingen bruker jeg benevnningen ”ungdom” på hovedinformantene mine, det vil si URO-kandidatene og to av deres venner. De kan likevel kalles ”voksne” i juridisk forstand da de er over myndighetsalder (18 år). De er også gjerne bare noen år yngre enn mange av de frivillige, som de kaller for ”voksne”. Så hvem er egentlig ungdom og hvem er voksen, og hvorfor?

I boken *Ungdom i endring* skriver Heggen og Øia (2005) at ungdom er en vanskelig kategori, da det kan oppfattes og defineres ut fra ulike forståelser og kriterier. De skriver at ungdom blant annet kan forstås som en sosial konstruksjon som brukes i betegnelsen for et mellomstadium mellom barndommens avhengighet og voksenhetens ansvar og uavhengighet (s.12-13). Torild Skard som også er inspirert av denne retningen skriver at ”ungdomsalderen har en biologisk begynnelse og en sosial avslutning” (1970:I).

Ungdomsinformantene i denne avhandlingen forteller selv at de befinner seg i en mellomfase mellom barndommen og den voksne verden. Forestillinger de har om voksenrollen inneholder gjerne gjennomført skolegang, hus eller leilighet, bil, egen familie og/eller jobb. Disse forestillingene ser ut til å deles av UROs ansatte og frivillige, da de forteller at de forsøker å hjelpe ungdommene inn i en ”voksenverden” nettopp ved å hjelpe dem med å gjennomføre skolegang, finne et fast bosted og begynne å arbeide.

På denne måten kan man se at ungdomsbegrepet tildeles en bestemt mening i en sosial og kulturell kontekst. Samtidig kommer det frem under intervjuene at disse begrepene nevnes i en

relasjonell kontekst da en av de frivillige jeg intervjuet kalte seg selv ”ungdom” under intervjuet når hun pratet om seg selv i forhold til sine venner. Samtidig kalte hun seg for ”voksen” når hun snakker om seg selv i forbindelse med ungdommene. Sammenlignet med ungdommene er de frivillige ”voksne” eller i hvert fall ”mer voksne”, da de gjerne har kommet lenger i forhold til å blant annet skaffe seg utdanning, bosted og jobb.

Begrepene ”voksen” og ”ungdom” kan sies å være relative og avhengige av sammenheng. Videre i avhandlingen vil disse begrepene bli knyttet opp mot situasjonen i URO og måten informantene beskriver seg selv og hverandre. Jeg vil derfor kalle frivillige og ansatte i URO-prosjektet for voksne, og URO-kandidater og deres venner for ungdommer, uten å legge særskilt vekt på alder eller aldersforskjeller.

Å loke og henge: ”Å loke” er et ord som ikke står i ordbøkene². Det er likevel et svært kjent og brukt begrep innenfor ungdomsmiljøer. Det brukes for å beskrive det å gå rundt eller befinne seg i byrommet uten særlig mål eller mening, utenom det å nettopp oppholde seg innenfor et område, gjerne sammen med andre ungdommer. Dette begrepet kan sees i sammenheng med ”å henge” som etter ordbokens definisjon er å ”stadig oppholde seg uvirksom et sted” (Ordnnett 2010). Forskjellene mellom disse begrepene kan sies å være at mens man gjerne oppholder seg på ett sted når man ”henger”, inneholder begrepet ”loke” også å bevege seg innenfor et område. Disse begrepene vil dukke opp flere steder i denne avhandlingen da det å ”henge” eller ”loke” i Oslo-sentrum er noe som har preget ungdomsinformantenes tilværelse i stor grad. Og da dette er noe URO-prosjektet ønsker å få ungdommene bort ifra.

² I hvert fall ikke i de to ordbøkene jeg har benyttet meg av; ordnett (2010) og bokmålsordboka (2005).

1.3 Planen for avhandlingen

Dette er den videre planen for avhandlingen:

Kapittel 2 Metodiske tilnærminger og informanter: Her ønsker jeg å gå inn på metoden som er brukt og å presentere informantene, og som er grunnlaget for denne oppgaven. Informantene har påvirket metoden som er brukt, og metoden har påvirket informantene; deres handlinger og fortellinger. Jeg ønsker å redegjøre for valg av metode, prosessen med innhenting av empiri, og endringer gjort underveis.

Kapittel 3 Om URO: Her vil jeg beskrive prosjektet URO, hva det går ut på og hvordan prosjektet er organisert. UROs sentrale plass i avhandlingen krever en nærmere beskrivelse av prosjektet. Denne presentasjonen og beskrivelsen er derfor ment som et grunnlag for en bedre forståelse av senere kapitler.

DEL 1 Bakgrunn

Dette er den første analysedelen, og består av ett kapittel. Her ønsker jeg å belyse ungdommenes situasjon før ungdomsinformantene bestemte seg for å gjøre en snuoperasjon i livet sitt.

Kapittel 4 Familie, venner og skole: Her vil ungdommenes fortellinger som omhandler deres forhold til familie, venner og skole bli presentert. Forholdet til familie, venner og skole kan forstås som tidligere opplevelser og erfaringer som kan være viktige i forståelsen av ungdommenes senere valg og handlinger.

DEL 2 URO

I denne delen ønsker jeg å belyse ungdommenes forhold til URO prosjektet og hvilken rolle URO har spilt i integrerings - og inkluderingsprosessene, der ungdommene forsøker å bevege seg fra et marginalisert miljø og inn i det store fellesskapet. Denne delen består av 4 kapitler.

Kapittel 5 De første møtene med URO: I dette kapitlet ønsker jeg å beskrive de første møtene med URO, sett fra ungdommenes perspektiv. Hvordan foregår disse, og hva er det som legges vekt på i ungdommenes fortellinger?

Kapittel 6 Å bli en del av URO: I denne delen ønsker jeg å beskrive hva som skjer i prosessen der ungdommene velger å bli en fast del av prosjekt URO. Jeg vil forsøke å trekke linjer til kapittel 4, for bedre å forstå hvorfor og hvordan URO ”treffer” ungdommene. Hva er det ved prosjektet som virker tiltrekkende, og hvordan kan ungdommenes livssituasjon være med på å belyse hvorfor dette er viktig for ungdommene?

Kapittel 7 Fra en livsstil til en annen: Ungdommene er nå en del av URO. Hvordan får de hjelp til å bevege seg fra et miljø til et annet? Hva er det som legges vekt på i forhold til integrerings- og inkluderingsprosesser? Hvordan opplever ungdommene spranget fra en livsstil til en annen? Dette er spørsmål jeg søker svar på i dette kapitlet.

Kapittel 8 URO er bestemte personer og relasjoner: For ungdommene er URO bestemte personer og relasjoner. I dette kapitlet vil ungdommenes fortellinger legges til grunn for å gå mer i dybden på hva som kjennetegner forholdene og tillitten til bestemte mennesker i URO. Denne informasjonen vil suppleres med de frivilliges fortellinger om deres relasjoner til ungdommene. Hva legger ungdommene og de frivillige vekt på?

DEL 3 Etter URO

I denne delen ønsker jeg å gå nærmere inn på ”nåtiden”, hva som kjennetegnet posisjonen og situasjonen til ungdommene i perioden intervjuene ble gjort. Hvor befinner de seg nå?

Avslutningsvis ønsker jeg også å besvare det samme spørsmålet når det gjelder URO; hva skjer videre med prosjektet? Denne delen består av to kapitler.

Kapittel 9 En indre uro: Hvordan har ungdommene det etter en lang integreringsprosess? Hvordan posisjonerer de seg i samfunnet og i forhold til andre mennesker? Hvordan kan deres tanker om samfunnsposisjon føre til en treghet eller hurtighet i forhold til en integrerings- og/eller inkluderingsprosess?

Kapittel 10 URO's spor: I dette kapitlet vil jeg gå inn på UROs nedleggelse. Hvordan påvirkes ungdommene av dette? Og hvilke spor har URO satt i ungdommenes liv?

2 Metodiske tilnærminger og informanter

2.1 Valg av metode i forhold til problemstilling

Man kan dele inn i to type metoder; kvantitativ metode og kvalitativ metode. Kort oppsummert kan man si at den kvantitative metoden karakteriseres av store utvalg, avstand til informantene og analyser av tall, mens den kvalitative metoden preges av små utvalg, nærhet til informantene og analyse av tekst³ (Thagaard, 2002: 17). Grunnet disse karakteristiske forskjellene innhenter man ulike typer data, og det er kanskje disse dataene som skaper de største forskjellene mellom disse to metodene (Johannessen og Tufte 2002, Grønmo 1996). Kvantitative data gir bredde; en oversikt over generelle forhold, mens kvalitative data gir dybde; en helhetlig forståelse av spesifikke forhold. Informasjonen man får er forskjellig, og metoden man velger er på denne måten koblet til problemstillingen man ønsker å få svar på. Man må derfor spørre seg; er det dybde og/eller bredde man ønsker seg?

Samtidig er det viktig å være klar over de begrensinger man har, som for eksempel tid, finansiering og tilgang til informanter. Hva er det man realistisk sett kan få til? Data, problemstilling og begrensninger må passe sammen og de overordnede spørsmål man derfor bør stille seg er: Hva ønsker man å undersøke nærmere, hvilken/hvilke metoder bør man bruke for å gjøre dette og hva kan man realistisk sett klare?

I mitt tilfelle ønsket jeg å gå i dybden med noen få informanter for å få vite noe om deres forsøk på å endre livsstil og deres handlinger, tanker og følelser knyttet til opplevelser før, etter og i prosjekt URO. Da en ” [...] kvalitativ tilnærming gir grunnlag for å oppnå en forståelse av sosiale fenomener på bakgrunn av fyldige data om personer og situasjoner” (Thagaard, 2002:11), ble derfor en slik metode passende å bruke. Samtidig ville en eventuell bruk av kvantitativ metode sammen med den kvalitative, blitt for tidskrevende og vanskelig i forhold til å få tak i informanter.

³ Det er viktig å her presisere at disse forskjellene ikke er absolutte. Det finnes store variasjoner innenfor hver av metodene. Samtidig er det mange forskningsprosjekter som bruker både kvalitativ og kvantitative metoder sammen, nettopp fordi de gir mulighet til å innhente forskjellige typer data. Kombinasjonen av disse to metodene kalles ofte *triangulering* (Thagaard, 2002:17).

De mest brukte kvalitative metodene er observasjon og intervju (Thagaard, 2002:17), og i mitt tilfelle tok jeg for det meste i bruk intervjumetoden. Dette fordi informasjon om tidligere hendelser ikke er mulig å observere, samtidig som observasjoner av ungdommenes møter med URO var vanskelige å gjennomføre da det ikke var mange av dem eller ønske om at jeg skulle delta i møtene i løpet av min forskningsperiode. Jeg brukte imidlertid observasjon på å bli bedre kjent med selve prosjektet, da jeg var med på møter og sosiale samlinger med administrasjonen og frivillige i URO.

2.2 Informantene

Både utvelgelsen og møtet med informantene mine har påvirket oppgavens retning. Videre vil jeg gå inn på hvordan informantene ble rekruttert og litt om hvem de er.

2.2.1 Rekruttering

Både ungdomsinformantene og de frivillige kom jeg i kontakt med via ledelsen i URO. Jeg ønsket å snakke med ungdommer og frivillige som hadde vært med i URO over en lengre periode, og som derfor hadde god kjennskap til prosjektet. Ledelsen i URO fortalte noen ungdommer og frivillige om meg og mitt prosjekt, og de sa seg villige til å bli intervjuet av meg. Jeg fikk deretter deres kontaktinformasjon. Jeg sendte mail til de frivillige og ringte ungdommene der jeg gav ytterligere informasjon om hva intervjuene skulle gå ut på, at de ville bli anonymisert og at det var fullstendig frivillig å delta. Da alle fortsatt var villige til å la seg intervjuet avtalte vi tid og sted for et møte.

Siden alle informantene ble valgt ut av ledelsen i URO-prosjektet er det rimelig å anta at de hadde et godt forhold til ledelsen og prosjektet generelt. Jeg har derfor ikke vært i kontakt med ungdommer og frivillige som av én eller flere grunner har hatt dårlig kontakt med ledelsen eller som på det tidspunktet hadde sluttet i prosjektet. Dette snevre og skjeve utvalget og den begrensede innsikten i universet (hvem og hvor mange frivillige og ungdommer det totalt er snakk om) kan gi et mindre nyansert bilde av prosjekt URO, frivillige og ungdommer generelt

som på det tidspunktet var eller hadde vært en del av prosjektet. Samtidig er ikke målet med avhandlingen å evaluere prosjektet og/eller å få informasjon om et større og mer representativt utvalg av ungdommer og frivillige. Ved hjelp av dette selektive og strategiske utvalget fikk jeg det jeg ønsket å oppnå; kontakt med ungdommer som under et lengre tidsrom hadde forsøkt å gjøre en snuoperasjon i livet, og frivillige som lenge hadde hatt kontakt med ungdommer og ansatte i prosjektet. Jeg fikk *god* kontakt med *få* informanter som kunne gi meg en beskrivelse av deres oppfatninger; meninger, tanker og følelser, rundt URO, deres rolle i prosjektet og ungdommenes forsøk på å endre livsstil.

2.2.2 Ungdomsinformantene

Utvalget jeg satt med etter at jeg hadde kontaktet informantene på mail og telefon var fem ungdommer og to frivillige. Av de fem ungdommene var det to av dem som plutselig dukket opp med en venn på intervjuet. Dette var noe jeg ikke var forberedt på. URO-ungdommen hadde tilfeldigvis truffet en venn tidligere på dagen og valgte derfor å ta med vennen på intervjuet. Dette var svært overraskende for meg, da jeg ikke hadde forventet et gruppeintervju eller å intervju noen som ikke var eller hadde vært en del av URO-prosjektet.

Jeg ble først skeptisk og nervøs, og var ikke sikker på hva jeg skulle gjøre. Jeg ble nødt til å ta en rask avgjørelse i forhold til hvordan jeg skulle takle og løse situasjonen. Jeg valgte å integrere ungdommen som ikke hadde vært med i URO så mye som mulig i intervjusituasjonen slik at det ble et gruppeintervju der alle kunne delta. Dette for å gjøre intervjusituasjonen hyggelig og inkluderende for alle parter, og for ikke å skape en dårlig stemning.

Det ble slik Brandth definerer gruppeintervjuer; en fremgangsmåte der en gruppe snakker om et bestemt tema og der jeg, som intervjuer, fungerte som leder og ordstyrer (Brandth 1996). Selv om ”ekstraungdommene” ikke kunne svare på spørsmål eller fortelle direkte om hvordan URO fungerer, var det likevel mange interessante historier, meninger og tanker de kunne bidra med, da også disse ungdommene kunne fortelle om en prosess ut av et marginalisert miljø og inn i et i større grad ”lovlydig” og konvensjonelt liv.

Både URO-ungdommene og de to andre ungdommene har en fortid som kan sies å i større eller mindre grad være preget av lovstridige aktiviteter. Samtidig kan det, på bakgrunn av informasjon jeg fikk under intervjuene, tenkes at flere av de også bedriver lovbryttende handlinger i perioden de ble intervjuet. Alle ungdommene har i ung alder begynt å henge i Oslo sentrum, vært i kontakt med kontroll- og hjelpeapparatet, og hatt et problemfylt forhold til skole, familie og venner. Alle de syv ungdommene var motiverte til å komme bort fra det kriminelle miljøet de har vært en del av. Dette er den mest vesentlige fellesfaktoren, og i utgangspunktet mitt viktigste kriterium i forhold til rekruttering av ungdomsinformantene.

Ungdommene som ikke har vært med i URO har derfor lignende historier å fortelle som de andre, og spesielt deres URO-venn da de var en del av samme ungdomsmiljø. Den største forskjellen er her at den ene har blitt med i URO, mens den andre ikke fikk tilbud om dette.

Det jeg i utgangspunktet tenkte kunne være et metodisk problem; å ha med noen som ikke var tilknyttet URO på intervju, viste seg å være svært nyttig. Selv om to av informantene ikke har vært med i URO ble ikke oppgavens retning endret drastisk. For jeg var ikke ute etter *hvem* som sa hva, men *hva* som ble sagt, noe som fungerte fint i forhold til gruppeintervjuer, som karakteriseres ved å være en kollektiv, relasjonell og dynamisk metode (Brandth 1996: 155). ”Ekstraungdommene” var med på intervjuene ved å stille spørsmål til – og ha en samtale med – URO-ungdommen, ved å fortelle hvordan de opplevde veien inn og ut av et marginalisert miljø og ved å fortelle om deres erfaringer med kontroll- og hjelpeapparatet. På denne måten ble historiene skapt i samhandling med andre, og ”ekstraungdommene” ble et godt supplement, noe som gjorde ungdommenes stemme mer utfyllende.

2.2.3 De frivillige

Vår hovedoppgave som frivillig i URO er å være et positivt tilskudd til ungdommens nettverk, være gode rollemodeller og representere normalitet. [...] Vår oppgave er også i stor grad å bare være der for en person som har blitt sviktet gjentatte ganger i livet, selv om man ikke alltid får ønsket respons -en frivillig om det å være frivillig (Rusten 2008:13).

Jeg har intervjuet to frivillige, en kvinne og en mann i 20-årene. Ved siden av studier og jobb har de siden prosjektet startet i 2006 jobbet som frivillige i URO. Der har de først og fremst hatt ansvaret for én ungdom hver. Forholdet til ungdommen har i løpet av tiden de har vært med i prosjektet utviklet seg. Fra å være en tildelt ”mentor” som skal hjelpe en ungdom på skråplanet, har relasjonen mellom dem utviklet seg til noe som ligner mer på et likeverdig vennskapsforhold eller et søskenforhold.

Utenom å ha ansvaret for en ungdom har de også hatt andre verv i URO. Da de er to av få frivillige med så lang erfaring, og da kontakten med ungdommen etter hvert gikk av seg selv, var de gruppeledere den siste perioden i URO. Her var de kontaktpersoner som veiledet og snakket med andre frivillige, som arrangerte møter og som var med å planlegge temakvelder.

2.3 Intervjuene

Jeg har til sammen hatt syv kvalitative forskningsintervjuer med ni informanter, der jeg har hatt fem intervjuer med syv ungdommer og to intervjuer med to frivillige. Jeg brukte lydopptaker under intervjuene, for så å transkribere dem. Intervjuguiden jeg skrev for både ungdommene og de frivillige kan sies å ha en relativt strukturert form. Spørsmålene og eventuelle oppfølgingsspørsmål var mer eller mindre fastlagt, men også rekkefølge av disse (se intervjuguidene vedlegg 3 og 4). Utførelsen av disse samt intervjusituasjonene ble likevel svært forskjellig. Grunnet tilpasning til – og påvirkning av – informanter og intervjusituasjon.

Videre ønsker jeg å gå inn på hvordan intervjuene ble utført, og hvordan intervjusituasjonen ble tilpasset informantene. Jeg vil beskrive forskjellene mellom ungdomsintervjuene og intervjuene med de frivillige, men også forskjeller innad i hver informantgruppe. Møtested og intervjulokaler vil også beskrives nærmere da dette påvirket intervjuene.

2.3.1 Intervjuenes utførelsesmåte

Siden intervjuguiden hadde en relativt strukturert form, kunne informantene i utgangspunktet stå fritt i å utforme sine svar, samtidig som svarene deres kunne sammenlignes da de svarte på samme spørsmål (Thagaard, 2002: 84). I praksis ble likevel intervjuene utført på forskjellige måter mellom gruppene av informanter. Med de frivillige holdt jeg en slik strukturert og bunden form, mens jeg med ungdommene endret utførelsen ved å gjøre den mer som en vanlig samtale.

Med de frivillige hadde jeg intervjuguiden foran meg under intervjuet og gikk systematisk gjennom spørsmålene, noe som fungerte fint. Med ungdommene derimot fungerte likevel ikke denne bundne fremstillingsmåten så godt. Dette la jeg spesielt merke til på det første intervjuet og valgte derfor å etter hvert gå mer og mer vekk fra den bundne fremstillingen. Ikke nødvendigvis å gå vekk fra spørsmålene (som jeg mer eller mindre hadde i hodet), men fra arket og den slaviske utførelsen. Slik fløt intervjuene lettere og at jeg fikk mer informasjon når de ble utført som en tilnærmet løs samtale. På denne måten ble det etablert en mer naturlig kontakt mellom ungdommene og meg. En avslappet atmosfære og et inntrykk av at ungdommen virket mer komfortable gjorde at jeg kunne opprette et bedre subjekt-subjekt forhold.

Det kan tenkes at den dårlige mottakelsen den formelle og strukturerte formen fikk blant noen av ungdommene kan komme av at den virker eksamineringspreget og derfor lett kan minne om utspørringer hos psykologer, barnevern eller skole, som mange av dem hadde dårlige erfaringer med. Samtidig kan det også tenkes at jeg, som intervjuer, ble mer komfortabel med min rolle etter hvert, noe som førte til at ungdommene ble mer komfortable med meg. ”[L]æringen skjer først og fremst gjennom egne intervjuerfaringer”, påpeker Kvale og Brinkmann (2009:92). Etter hvert som man lærer og blir vant til situasjonen, kan man også bli mer selvsikker og trygg i intervjuerrollen. Denne bekvemmeligheten er noe som kan være en nøkkelfunksjon i forhold til å få god kontakt med informantene.

2.3.2 Å høre etter som intervjuer

Det er ikke bare å bli komfortabel med sin rolle som kan ta litt tid, men også det å lære seg å lytte. Jeg hørte meg selv på lydfil etter de første intervjuene, og fant ut at jeg ikke var flink til å

virkelig lytte til informantene mine. Jeg trodde ikke dette skulle være et problem på forhånd, men jeg fant fort ut av at det å virkelig høre på hva informantene sier er en kunst i seg selv. I boken *qualitative interviewing –the art of hearing data* påpekes nettopp dette: "To conduct a qualitative interview and truly hear what people say requires skills beyond those of ordinary conversation and takes considerable practice" (Rubin og Rubin 1995:2). Ved hjelp av lydfilene la jeg merke til at jeg kunne avbryte informantene mine i en viktig setning, fylle tause tomrom for fort og ikke følge opp viktige temaer informantene tok opp. Ved å høre på de første intervjuene før jeg gikk i gang med de neste fikk jeg mulighet til å bli mer bevisst dette. Jeg forsøkte derfor, etter hvert, i større grad å snakke rolig, høre godt på informantene, la de snakke ferdig, la de få tenkepauser og forsøke å stille spørsmål i forhold til det de hadde sagt. Dette synes jeg hjalp mye og gjorde kvaliteten på intervjuene bedre, noe som resulterte i mange gode historier.

2.3.3 Intervjulokalene

Ungdommene møtte jeg på forskjellige steder. To av intervjuene foregikk på en kafé/restaurant i nærheten av Røde Kors sine lokaler. Dette er et sted som ble hyppig brukt av ansatte, frivillige og ungdommer i URO, da det har et variert klientell i alle aldre, god mat og drikke, i tillegg til at den ligger i umiddelbar nærhet av UROs tidligere kontorer. Det ble derfor naturlig for meg å foreslå dette stedet for ungdomsinformantene. Stedet var også godt egnet for et mer uhøytidelig intervju formet som en privat samtale, da stedet kan sies å ha en god og lun atmosfære i tillegg til at man får mulighet til å sitte i fred uten at andre rundt får med seg hva man snakker om.

To av de andre intervjuene foregikk på to andre kafeer etter å ha møttes på et trikkestopp og en T-banestasjon. Disse to stasjonene ble valgt ut i forhold til hva som var mest gunstig for ungdommene. Ungdommene og jeg valgte herfra å gå videre på en kafé i nærheten som virket passende. Vi satt oss på steder der det ikke var så mange mennesker, slik at vi fikk mulighet til å føre en privat samtale.

Helt uforstyrret var vi likevel ikke på disse tre stedene. Da samtalene ble spilt inn med lydopptaker ble musikk, kaffemaskiner og høye lyder fra andre mennesker et problem. I ettertid

har det vært vanskelig å forstå og høre alt som blir sagt på opptakene, og jeg har derfor måttet spole frem og tilbake utallige ganger ved transkribering for å forsøke å tyde det som blir sagt.

Siste intervju fant, grunnet fint vær, sted i parken. Etter å ha møttes i byen viste informanten meg en benk på et hyggelig og noe bortgjemt sted i slottsparken. Det var flere andre ungdommer i gresset og benkene rundt, og jeg forstod etter hvert at dette var en plass der ungdommer møttes for å røyke marihuana og hasj sammen. Det var overraskende og uventet for meg å ha et intervju blant cannabisrøykende ungdommer. Likevel var dette stedet best i forhold til støy og avbrytelser. Bortsett fra noen få ungdommer som gikk forbi og spurte om vi hadde fyr eller ville ha et trekk av jointen deres, satt vi i rolige omgivelser med få forstyrrende elementer, da alle ungdommene her holdt på med sitt, i god avstand fra hverandre.

De frivillige intervjuet jeg i Røde Kors sine lokaler, der URO holdt til. Dette var et naturlig møtepunkt da alle visste hvor det lå og da det var URO og prosjektets ungdommer vi skulle snakke om. Jeg fikk låne et møterom som gjorde at vi fikk sitte uforstyrret under intervjuet. Omgivelsene her gjorde at intervjuene i større grad ble preget av alvor enn det ungdomsintervjuene ble. Dette var intensjonelt fra min side da de frivillige var høyt utdannede mennesker på min egen alder, som jeg ønsket å fremstå som relativt profesjonell overfor, og som sannsynligvis forventet et intervju under ordnede omstendigheter.

Stedene og omgivelsene jeg var på med ungdommene, både på kafé og ute, satte et mindre formelt preg på intervjuene sammenlignet med de frivilliges intervjuer. Det var viktig for meg å ha et slikt skille på dette da ungdommene og de frivillige er to vidt forskjellige informantgrupper, med forskjellige ønsker og behov i forhold til intervjusituasjonene. Ungdommene virket ofte litt skeptiske og kritiske til intervjusituasjonen og det å fortelle om seg selv til et ukjent menneske. Å være et sted der de følte seg komfortable og kjent, og som gjorde situasjonen mindre formell, hjalp samtalen i gang og ungdommene kunne føle seg tryggere. Ved å møte dem på steder som i større grad kan betraktes som deres hjemmebane, eller i hvert fall et relativt nøytralt sted, ønsket jeg i større grad å møte dem på deres premisser og på ”deres” områder.

2.3.4 Perspektiver på intervjumetoden

”Formålet med et intervju er å få fylldig og omfattende informasjon om hvordan andre mennesker opplever sin situasjon. Intervju gir data om hvordan informanten forstår erfaringer og begivenheter i sitt eget liv” (Thagaard, 2002:83). Ved hjelp av intervjuene har jeg derfor ønsket å se informantene ”indefra, ikke udefra” (Fog, 2004:11), og dette har jeg kunnet gjøre ved å høre historier som omhandler deres meninger, tanker og følelser rundt hendelser og personer i deres liv.

Det finnes likevel ulike perspektiver på hva informasjonen man innsamler under intervjusituasjonen faktisk sier noe om. Det ene ytterpunktet kan sies å være det positivistiske ståsted, der man hevder at informantenes beskrivelser gir et riktig og godt bilde av hva han eller hun faktisk har opplevd (ibid). Den bygger på en tro om at den sosiale virkelighet er virkelig, og at forskeren er en nøytral formidler av denne (Ryen, 2002). Det andre ytterpunktet kan sies å være det konstruktivistiske ståsted, der man mener at informantens fortellinger er skapt under selve intervjusituasjonen. Beskrivelsene de kommer med er på denne måten konstruert der og da, i forhold til relasjonen mellom informant og forsker (Thagaard, 2002:83). Dette kan sammenlignes med Kvales og Brinkmanns (2009) metaforer på intervjueren, som en gruvearbeider og en reisende. Disse representerer intervjudataene som henholdsvis gitt eller konstruert ettersom gruvearbeideren vil se på kunnskap som skjult metall som venter på å bli funnet, og den reisende konverserer⁴ med dem han møter på veien og skaper en sammensatt videreformidling av det han opplever.

Jeg ser på meg selv som en mellomting mellom en gruvearbeider og en reisende. Jeg tar derfor et mellomstandpunkt mellom det positivistiske og konstruktivistiske ståsted slik både Thagaard (2002) og Miller og Glassner gjør (1997). Jeg anser historiene jeg har fått fra mine informanter som reelle hendelser i deres liv. Ungdommene og de frivillige er gruver fylt med spennende informasjon som jeg må grave etter for å få opp i lyset. Samtidig er denne informasjonen og analysen av den konstruert av en utenforstående reisende, altså meg. Informasjonen er også

⁴ Her i ordets rette forstand da konversere på latin betyr ”å vandre rundt sammen med” (Kvale og Brinkmann, 2009:67).

preget av informantenes subjektive opplevelse av hendelsene som blir fortalt om, selve intervjusituasjonen og relasjonen som skapes mellom oss, som intervjuer og informant.

2.3.5 Andre samtaler og møter

Gjennom arbeidet med å samle informasjon og å skaffe informanter har jeg hatt god kontakt med prosjektleder, prosjektkoordinator og rådgiver i Oslo Røde Kors. Jeg har blitt med på en hyttetur og temakvelder, og derfor fått mulighet til å bli kjent med flere frivillige. Ved å være med på denne turen og andre sosiale sammenkomster fikk jeg også et innblikk i hva URO står for og hvordan prosjektet fungerer.

Jeg har også hatt et uformelt intervju med tidligere⁵ SaLTo-koordinator Oslo sentrum, som har hjulpet meg med å få kjennskap til organiseringen i og rundt URO. En større innsikt i organisering, men også de forskjellige fasene ungdommer må gjennom for å bli med i URO var viktig for å få en bedre forståelse av prosjektet.

2.4 Etske retningslinjer og dilemmaer

Intervjuer og andre kvalitative metoder preges av en direkte kontakt mellom forsker og informant. Dette gjør at det alltid vil være etiske retningslinjer man bør forholde seg til (Thagaard 2002:11). ”Som mennesker og som forskere må vi ta utgangspunkt i at det enkelte individ har en selvstendig rett til å verne om sitt eget livsrom, sin æresfølelse, sin stolthet og integritet innenfor de grensene som kulturen setter” (Alver og Øyen 1997: 14).

Det er ikke nok å veie det vitenskapelige behov mot belastning eller risiko informanter blir utsatt for. En slik pliktetikikk kan stride med menneskelig moral. Som forsker må man derfor tenke og

⁵ Denne personen var SaLTo-koordinator på tidspunktet jeg intervjuet henne, men har en annen stilling i dag.

kjenne etter (ibid). Man må spørre seg selv: Kjennes dette riktig? Hva bør jeg gjøre og ikke gjøre? Dette er vurderinger som kan reise en hel rekke spørsmål og diskusjoner.

Forskningsetiske regler er ikke entydige, og det kan være lett å bli usikker, eller uenig, i hva som er etisk riktig og galt. Spesielt i møte med utsatte grupper i samfunnet er dette gjeldende. Her er det spesielt viktig å trå varsomt for å ikke ytterligere stemple og stigmatisere gruppen (Alver og Øyen, 1997). Ungdomsinformantene jeg har hatt er på flere måter utsatte. Alle er eller har vært en del av et marginalisert miljø, har store problemer i forhold til skolen og de fleste har etnisk minoritetsbakgrunn. Ryen presiserer at kun det faktum at informantene er ungdommer gjør dem til en utsatt gruppe (2002). Livsfasen mellom barn og voksen er ikke alltid enkel. Og selv om man kanskje er myndig, og kan ta viktige avgjørelser vedrørende ens liv, betyr ikke dette nødvendigvis at man føler seg sikker eller klar for å gjøre dette. Denne mellomfasen kan derfor gjøre en sårbar (ibid).

Det kreves informert frivillig samtykke fra informantene. Men hva ligger i dette? Alver og Øyen (1997) påpeker at man bør tenke gjennom dette. For hvor informert og hvor frivillig er det egentlig? Mine informanter ble kontaktet av ledelsen i URO, for så å gi meg deres kontaktinformasjon. Jeg tok så kontakt med de som hadde sagt seg villig til det, fortalte om mitt prosjekt og spurte om vi kunne møtes for et intervju. Dette er en fremgangsmåte som kan problematiseres i forhold til frivillighet, da informantene mine kan ha følt seg presset av, eller forpliktet overfor URO-ledelsen til å si seg villige til å bli med på intervjuet. Ungdommene kan ha kjent seg presset til å gjengjelde en tjeneste for ledelsen i URO som tidligere har hjulpet dem med mye i forhold til skole, papirer, møter, nettverk og fritidsaktiviteter. De frivillige kan også ha sett på det som et oppdrag eller en arbeidsoppgave som burde gjøres i forholdet til det vervet de innehar.

Samtidig var det to ungdomsinformanter som plutselig bare dukket opp på intervjuet. Hvor mye visste de på forhånd om hva de skulle være med på? URO-ungdommene hadde fått informasjon av URO og muntlig informasjon på telefon, men dette hadde ikke de ungdommene som ikke har vært med i URO fått. Alle ungdommene fikk likevel mer muntlig informasjon før intervjuene startet. Jeg hadde også med et ark med skriftlig informasjon (se vedlegg 3). Men ungdommene

var ikke særlig opptatt av å lese dette skrivet, noe som jeg også følte var malplassert å gi til dem før intervjuet begynte. I *Politics and Ethics in Qualitative Research* skriver Punch (1994) at etiske koder skal brukes som retningslinjer, og at man må se an disse i forhold til situasjoner og personer. Han bruker blant annet Powdermaker (1966) i et eksempel der hun plutselig møter på en lynsjebande, uten og på forhånd ha bedt om informert samtykke. "[W]as she supposed to flash an academic identity card at the crowd and coolly outline her presence?", spør Punch (1994:90) seg. Situasjonen der jeg (ikke) brukte informasjonsskrivet var ikke like dramatisk som Powdermakers situasjon, men man kan også spørre seg; var det lurt å "flashe" et informasjonsskriv, når ungdommenes reaksjon var; *nei, jeg trenger ikke å lese dette, jeg stoler på deg, ass* eller *jeg bryr meg ikke om det*? Overraskende hendelser samt det å kjenne på situasjonen gjør at man kanskje ikke alltid bruker de etiske føringene som man hadde tenkt på forhånd, eller som man kanskje burde bruke. Jeg valgte å etter hvert ikke bruke informasjonsskrivet og heller ta en grundigere muntlig gjennomgang før intervjuet. Dette følte jeg passet best til situasjonen, samtidig som jeg mener det var den beste måten å utveksle informasjon på.

2.5 NSD

Prosjektet er meldt til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD), som er en tjeneste som veileder forskere og studenter som jobber med sensitive personopplysninger. Både datainnsamling, dataanalyse, metode, personvern og forskningsetikk skal rettleides og godkjennes i forhold til bestemmelsene i personopplysningsloven og eventuelt helseregisterloven (NSD 2010).

3 Om URO

I dette kapittelet ønsker jeg i store trekk å gi en beskrivelse av URO-prosjektet. Det vil gis et innblikk i prosjektets bakgrunn, målsettinger og organisering samt en beskrivelse av prosjektets målgruppe; ungdommene, og de frivilliges rolle i URO. Disse temaene vil beskrives fra UROs perspektiv; i lys av samtaler med ledelsen, årsrapporter, prosjektevaluering og nettsider som gir informasjon om prosjektet. Flere av disse temaene, men også andre sider ved prosjektet, vil likevel beskrives nærmere og mer dyptgående senere i denne avhandlingen. Da med fokus på mine informaners synsvinkel, og spesielt med utgangspunkt i ungdommenes fortellinger. Det er jo nettopp ungdommenes forståelse og erfaring med URO jeg ønsker å få frem i denne avhandlingen.

Det er likevel viktig med en introduksjon av prosjekt URO. Dette er ment som et grunnlag for videre forståelse av avhandlingen.

3.1 Bakgrunn og målsettinger

Gjennom sine fire etablerte Ressurssentre rundt om i Oslo møter Oslo Røde Kors mange ulike barn og unge med svært ulike og differensierte behov. Stadig flere barn og unge strekker ut en hånd og ber om mer hjelp og oppfølging enn hva Oslo Røde Kors sine ressurssentre⁶ kan gi dem (Okoroafor, 2008).

Med utgangspunkt i bestemte ungdommers ønsker og behov ble URO opprettet 1. september 2006. I samarbeid med politiet og Bydel St.Hanshaugen laget Oslo Røde Kors en prosjektbeskrivelse som hadde som mål å utvide og tilby støtte utenom det allerede eksisterende, men ikke tilstrekkelige tilbudet som fantes for ungdommene. Prosjektbeskrivelsen ble vedtatt av – og underlagt – SaLTo Oslo Sentrum (*Sammen lager vi et trygt Oslo*) og ble en del av en samarbeidsmodell for kriminalitetsforebyggende tiltak i Oslo (URO metodeperm 2008, Andersen 2009).

⁶ Ressurssentrene fungerer som fritidsarena for barn og unge. Her kan de møte voksne og andre jevnaldrene, være med på forskjellige aktiviteter, delta i kurs og få leksehjelp. For mer informasjon om de forskjellige sentrene se <http://www.rodekors.no/ressurssentrene>.

URO startet som et 3-årig prosjekt, men ble senere utvidet til å vare ut år 2009. Oslo Røde Kors fikk ansvaret for prosjektet mens Barne- og likestillingsdepartementet, Oslo kommune og Norges Røde Kors stod bak finansieringen (Politiet og Oslo kommune 2007: 64).

Det ble opprettet to stillinger bestående av en prosjektleder og en prosjektkoordinator. Sammen med frivillige hadde de et felles mål om å skape et godt forhold til ungdommer som var i ”uheldige” miljøer og introdusere dem for nye arenaer (Okoroafor 2008). Hensikten med dette målet blir listet opp i flere punkter i UROs metodeperm (2008:4 – min nummerering, men opprinnelig rekkefølge) er:

1. Prosjektet har som mål å bidra til at kandidaten evner å føre et liv uten innhold av kriminalitet, vold og narkotika
2. Prosjektet skal bidra til kvalifisering
3. Prosjektet ønsker å skape begeistring for egen fremtid
4. Målet er å iverksette vekstprosesser der kandidaten blir møtt med forståelse og omsorg
5. Prosjektet skal være et supplement til det eksisterende hjelpeapparatet
6. Prosjektet skal bidra til mobilisering av nye og gode nettverk, både privat og offentlig
7. Prosjektet skal ha stor fokus på tverrfaglig samarbeid, samt en helhetlig intervensjon
8. Prosjektet skal tilrettelegge for å utvide ungdommens iboende potensial og et grunnleggende ønske om et godt liv

Disse åtte målsettingene er knyttet til hverandre og de kan alle sies å bunne i den første målsettingen; ”å bidra til at kandidaten evner å føre et liv uten innhold av kriminalitet, vold og narkotika”. Hva som menes med kriminalitet her, og om ikke dette også kan være vold og narkotika, problematiseres ikke videre i dokumentet. Ut fra min forståelse, etter å ha lest flere skriv og tatt del i samtaler og intervjuer, ønsker prosjektet å bidra til at ungdommen ikke skal bli registrert for (flere) lovbrudd. Dette gjøres ved å hjelpe ungdommen med å bevege seg bort fra det som kan betegnes som et ”belastet” miljø, der sannsynligheten for å bli registrert for lovbrudd (”kriminalitet”) kan være stor.

Ved å ”kvalifisere” ungdommen, slik det står i den andre målsettingen, kan man gjøre han/henne bedre rustet til å klare seg utenfor et slikt marginalisert miljø. Jobb, skoleplass, nye fritidsaktiviteter og bolig er spesifikke hjelpemidler som prosjektet ønsker å bidra med å skaffe ungdommen. På denne måten kan ungdommen bli bedre ”kvalifisert” til å klare seg i storsamfunnet. Dette henger sammen med punkt nummer 3; ”Prosjektet ønsker å skape begeistring for egen fremtid”, punkt 6: ”Prosjektet skal bidra til mobilisering av nye og gode nettverk, både privat og offentlig” og punkt 8; ”Prosjektet skal tilrettelegge for å utvide ungdommens iboende potensial og et grunnleggende ønske om et godt liv”.

Ved å skaffe seg bolig, jobb, skoleplass og/eller fritidsaktiviteter kan ungdommen skape nye nettverk og utvikle sine evner og potensial innenfor disse områdene. Dette kan skape en selvtilit og et videre ønske om å fortsette i samme retning. Det er et slikt, i større grad, strukturert og lovlydig liv URO mener med ”et godt liv” (URO metodeperm 2008). Om et strukturert og lovlydig liv *er* et godt, eller et bedre liv for den enkelte ungdom, vil jeg ikke diskutere videre på nåværende tidspunkt. Dette temaet vil likevel berøres i del 3 *Veien videre*, kapittel 9 *En indre uro*, av denne avhandlingen. Der vil jeg gå inn på hvordan mine ungdomsinformanter opplever tilværelsen etter i lengre tid å ha vært gjennom disse integrerings- og inkluderingsprosessene med hjelp fra URO.

De tre gjenværende punktene går ut på hvordan URO ønsker å jobbe med ungdommen og hvordan URO forholder seg til – og samarbeider med – andre instanser:

4. Målet er å iverksette vekstprosesser der kandidaten blir møtt med forståelse og omsorg
5. Prosjektet skal være et supplement til det eksisterende hjelpeapparatet
7. Prosjektet skal ha stor fokus på tverrfaglig samarbeid, samt en helhetlig intervensjon

URO er ikke et kontrolltiltak, og ungdommene skal i utgangspunktet være med fordi de ønsker, ikke fordi de må. Forståelse og omsorg er verdier og retningslinjer URO forsøker å følge i arbeidet med ungdommen, for å skape et godt forhold til ungdommen, og sammen forsøke å gjøre en snuoperasjon i deres liv.

Hva som menes med ”helhetlig intervensjon” i punkt 7 er noe uklart. Dette er også noe Bengt Andersen har påpekt i sin evaluering av prosjektet (2009:55). URO samarbeider med flere instanser og er en del av et større apparat og system. En mulig betydning kan være at man ved et slikt tverrfaglig samarbeid innenfor et større system kan intervensjoner/blande seg inn i ungdommens liv på mange måter og innenfor forskjellige områder. Ved å arbeide sammen med blant annet politi, barnevern, skole og foreldre ønsker man et ”tettere arbeid rundt ungdommen” (Okoroafor 2009:3).

Som en del av SaLTO, som nettopp er en samarbeidsmodell, har prosjektet hatt lettere tilgang til en slik samordning og derfor fått mulighet til en slik ”intervensjon”.

Jeg vil videre gå inn på hvordan denne samordningen og systemet er bygget opp, for å gi et innblikk i de retningslinjer og det byråkratiet URO har måttet forholde seg til.

3.2 Organisering

3.2.1 SaLTo - Oslos SLT-modell.

URO er en del av SaLTO, som er Oslos SLT-modell. SLT står for *Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak*, og som navnet tilsier bygger modellen på samarbeid og koordinering mellom ulike aktører innenfor det kriminalitetsforebyggende arbeid (Egge m.fl. 2008). Modellen er utformet av KRÅD (det kriminalitetsforebyggende råd) og ble gjort til prøveprosjekt allerede i begynnelsen av 1990-årene⁷. Modellens utgangspunkt er likevel mye eldre, da den bygger på Danmarks samordningsmodell som har vært drevet siden 1970-årene (KRÅD 2009).

⁷ Det startet som et prøveprosjekt i syv kommuner (KRÅD, 2009), og er i dag en modell som blir brukt i nærmere 200 norske kommuner (Ørslien, 2009).

Byrådet vedtok i 2006 å etablere SLT-modellen i Oslo⁸, som fikk tilnavnet SaLTo (*Sammen Lager vi et Trygt Oslo*). Organiseringen i SaLTo er som i andre SLT-kommuner⁹. Arbeidet er:

1. Forankret i en styringsgruppe på høyeste nivå – i Oslo er dette Politirådet, som ledes av byrådslederen og består av ledelsen i Oslo politidistrikt i tillegg til kommunaldirektører (Handlingsprogram 2009:3). Det er her man sitter med et overblikk over det totale kriminalitetsforebyggende arbeid samtidig som de overordnede beslutninger blir tatt (KRÅD 2009)
2. På neste nivå finner vi de lokale styringsgrupper. Det finnes 15 styringsgrupper i hver av de 15 bydelene i Oslo, men også én for sentrum, som er ledet av bydel St. Hanshaugen¹⁰. SaLTo-sentrum, som denne styringsgruppa også kalles, har sin egen koordinator slik som i bydelene (Handlingsprogram 2009:3). Koordinatoren har som hovedansvar å samordne og fungere som bindeledd mellom aktørene i SaLTo. På hjemmesiden til KRÅD blir koordinatorene beskrevet som ”krumtappen på alle tre nivå” som ”sørger for kontinuerlig informasjonsflyt mellom nivåene” (KRÅD 2009).
3. På det neste nivået finner vi lokale og regionale arbeidsgrupper som er frivillige og private organisasjoner (Handlingsprogrammet, 2009:4). Det er her vi finner de som arbeider direkte med personene de kriminalitetsforebyggende tiltakene er rettet mot. Det er viktig at man på dette utførende nivå har god kommunikasjon med de høyere nivåer (KRÅD 2009), og det er nettopp derfor koordinatorens rolle er så essensiell i forhold til å få modellen til å fungere som den skal.

⁸ Dette ble vedtatt etter evaluering av et toårig SLT-forsøk utført i bestemte bydeler (nærmere bestemt Vestre Aker, St. haugen, Nordre Aker, Sagene, Grorud, Stovner og Søndre Nordstrand) året 2004/2005 (SaLTo, 2009)

⁹ For å se organisasjonskart over SaLTo-modellen se vedlegg 5. Dette kartet er tatt fra Handlingsprogrammet (2009:4).

¹⁰ Utgangspunktet til denne ordningen med en sentrumsgruppe ble allerede satt etter bydelsreformen i 2004, da det ble bestemt at St. Hanshaugen bydel i et samarbeid med Barnevernsvakta, Uteseksjonen, politiet og Røde Kors skulle få ansvar for det forebyggende ungdomsarbeidet i sentrumsområdet. På denne tiden foregikk det toårige SLT-forsøket. Da SaLTo ble vedtatt valgte man å integrere dette arbeidet i modellen, og det videreutviklede produktet kalles i dag SaLTo-sentrum (Egge m.fl. 2008 :151).

URO blir ledet av Norges Røde Kors som er en av de frivillige organisasjonene på det utførende nivået. Da alle ungdommene som er med i URO har en sentrumsrelasjon, er det tidligere sentrumskoordinator Line Dahl som oftest har fungert som bindeledd mellom URO og andre Salto- instanser. Det finnes et tett samarbeid med uteseksjonen, barnevernsvakta, sentrum og Grønland politistasjon (Handlingsprogram 2009), som ofte kjenner godt til ungdommen før han/hun kommer inn i prosjekt URO¹¹. Både under prosessen med å finne URO-kandidater og i det individrettede arbeid, når kandidat er inne i URO, er samarbeidet med disse aktørene svært betydningsfullt på grunn av deres kjennskap til Oslo sentrums hjelpetiltak, ungdomsnettverkene i sentrum, og ikke minst kjennskap til ungdommen selv (Dahl 2009).

3.2.2 URO – essensen i SaLTo

Kriminolog Helene Gundhus og sosiolog Marit Egge presenterte en 215-siders rapport der SLT blir evaluert. Rapporten viser at SLT-arbeidet blir utført svært forskjellige ulike steder (Ørslie 2009). Dette er også noe Line Dahl, som er tidligere sentrumskoordinator, kan bekrefte da hun har merket seg at koordinators arbeidsområder og forebyggingsfokus er forskjellig. Hun forteller at hun selv har fokusert på kriminalitetsforebyggende tiltak rettet mot unge gjengangere, da hun mener dette er det største problemet i Oslo sentrum¹². ”Og her er jo URO svært viktig”, påpeker hun (Dahl 2009). SLT-evalueringen viser at selv om arbeidet kalles for kriminalitetsforebyggende varierer de ulike tiltak av det som i evalueringen kalles *byggende*, *forebyggende* og *kriminalitetsforebyggende*. Slik disse begrepene er definert i rapporten ser jeg at dette er tiltak som dekker det man i innenfor den kriminologiske retning har pleid å definere som primær-, sekundær- og tertiærforebyggende¹³.

¹¹ Ungdommene er ofte kjenninger av sentrumspolitiet, Barnevernsvakta, Uteseksjonen osv grunnet lovbrutende, og andre avvikende handlinger, knyttet til Oslo sentrum (Dahl, 2009)

¹² Hun påpeker også at forskjellige koordinators prioriterer forskjellig fordi behovet er ulikt, slik at man tilpasser seg lokalsamfunnet.

¹³ Forebyggingstanken er hentet fra medisinen (Giertsen 1994:296), og slik som man i medisinen skiller mellom primær-, sekundær- og tertiærforebygging brukes også dette i sammenheng med kriminalitetsforebygging (Kvsvgaard 1990).

Primærforebyggende/byggende tiltak retter seg mot alle barn og unge, og handler om å forbedre deres muligheter og livskvalitet. Ved hjelp av slike tiltak ønsker man blant annet å skape trygge og gode familier, barnehager, skoler og vennegjenger. Det handler om ”den gode oppvekst” (kriminalitetsforebygging blant barn og unge i storbyene, 2008). Sekundærforebyggende/forebyggende tiltak retter seg mot de som er særlig utsatte og sårbare, og som befinner seg i en såkalt risikogruppe. Dette er barn og unge som ikke (ennå) er registrert for kriminalitet, men som kan risikere dette om man ikke setter inn bestemte tiltak. Tertiærforebygging retter seg mot barn og unge som er identifisert som ”kriminelle” eller ”sosialt belastede”. Tiltak rettet mot denne gruppen settes inn for å hindre ytterligere kriminalitet (Kylvsgaard 1990: 110, 112, Jon 1997: 401, Giertsen 1994: 294, Ørslie 2009:9).

Det å tilspisse SLT inn mot det rent kriminalitetsforebyggende er noe rapporten gir som et forslag, slik at man får en felles retningslinje og bedre samordning (Ørslie 2009). Selv om SaLTos innsatsområder også på mange måter er byggende/primærforebyggende, slik som for eksempel å sikre trygge skoler, ser man at et annet viktig mål, som det er fokusert mye på i SaLTos handlingsplan, er ”tett og målrettet oppfølging av unge lovbyggere” (Handlingsprogram 2009:6). Trendrapporter i Oslo viser at det finnes en kjerne med unge byggere, noe som har ført til stort fokus på disse. ”*Unge byggere* er et tiltak som er et resultat av dette, likeså er URO – som er et mindre mer individrettet tiltak”, forteller Dahl, tidligere sentrumskoordinator (Dahl 2009). UROs eksistens kan derfor ikke sees på som bare en del av SaLTos organiseringssamarbeid, men også som et resultat av statistikker, tendenser, fokus og popularitet.

3.3 UROs målgruppe -Ungdommene

Ut i fra det som er skrevet i det foregående delkapittel kan man si at URO er et kriminalitetsforebyggende og/eller et tertiær forebyggende prosjekt, der ungdom som allerede er registrert for lovbrudd eller andre avvikende handlinger av bydeler, politistasjoner, uteseksjonen og Barnevernvakta (som er instanser som samarbeider med URO), blir rekruttert. ”Dette er ungdommer med rusproblemer, som har tatt del i kriminelle handlinger og som har uheldige

rollemodeller. Man kan ikke si at det hadde gått bra med dem om de ikke fikk hjelp”, hevder tidligere sentrumskoordinatør som kjenner til alle URO-ungdommene (Dahl 2009). Dette kan likevel problematiseres. Det er store forskjeller blant ungdommene. Mens noen ungdommer har et liv som er sterkt preget av alvorlig rusproblemer, vold, våpenbruk og fengselsstraffer, er det andre som viser det som i større grad kan kalles mindre avvikende atferd; som å falle ut av skolen, feste mye på hverdager og å havne i slosskamper¹⁴.

Hvis alvorlighetsgraden av ”forbrytelsene” ungdommene har gjort har noe å si for fremtidig kriminalitet, slik sentrumskoordinatør hevder, vil sannsynligheten for dette være svært forskjellig fra ungdom til ungdom. I en naturlig ikke-eksperimentell situasjon er en slik form for prediksjon uansett ikke mulig å gjøre. Det er flere faktorer som spiller inn, og den kriminalitetsforebyggende faktor er bare en av mange både inkonsekvente og gjensidig påvirkende faktorer (Giertsen 1994).

Det som likevel er felles for ungdommene som blir med i prosjektet er at de er jenter fra 14-18 år og gutter fra 16-20 år, som henger og loker i Oslo sentrum (Okoroafor, 2008: 4). Ungdommene oppsøker områder som Trafikanten, Oslo City og Vaterland, som anses som svært belastede områder som prosjektet ønsker å få ungdommene vekk fra.

Opplevelsen [som aktuelle URO-ungdommer har] av å ikke strekke til gjennom skole og lokalmiljø gjør det lettere å knytte kontakter til andre unge med samme erfaring, og i fellesskap velger de oppholdsarenaer i sentrum som også er en arena for ungdom som er tungt belastet i forhold til kriminalitet og rusmisbruk. Sentrum er langt mer anonymiserende enn nærmiljøet. Den anonymiserende effekten kan gi ungdommene en frihetsfølelse hvor de kan utføre langt flere aktiviteter uten å bli korrigert av foreldre, naboer, lærere og andre voksne (URO metodeperm 2008: 10).

URO prøver å få ungdommene vekk fra Oslo-sentrum i et forsøk på å minske påvirkning fra mer belastet ungdom og for å gjøre ungdommene mer synlige for ”korrigerende” voksenpersoner. Å få ungdommene vekk fra sentrum vil gjøre dem mer synlige, ved å ta dem vekk fra det Christie (1999) kaller for et løst samfunn (sentrum) og inn et mindre og mer tett samfunn (deres

¹⁴ Dette er i hvert fall det inntrykket jeg sitter med etter å ha lest rapporter, intervjuet flere ungdommer i prosjektet og snakket med frivillige som mener det samme.

tilhørende bydeler/hjemstrøk). Et løst samfunn er et stort og oppsplittet samfunn der det er lett å bli usynlig, skriver Christie. Mens det tette og lille samfunn er preget av en synlighet mellom individer, der andre i større grad ser det hele mennesket i alle sine aktiviteter. Denne synligheten vil også kunne gjøre mennesker (her ungdommer) mer utsatt for en primær kontroll. En form for korreksjon eller kontroll mellom mennesker som skjer gjennom vanlig samvær, som blant annet kan være naboer og foreldre, slik det påpekes i sitatet fra UROs metodeperm (2008:10).

URO er likevel ikke nok til å få ungdommene vekk fra et sentrumsmiljø. Det er frivillig å være med i prosjektet, så ungdommene må selv velge å bevege seg vekk fra miljøet de er en del av (eller på vei inn i), samtidig som de må være åpne for å ta i mot annen hjelp fra prosjektet. ”Hvis den unge ønsker hjelp skal vi gi hjelp, men vi må se en motivasjon for endring hos den unge” står det i UROs metodeperm (2008: 5).

Motivasjon er derfor avgjørende. Det er en forutsetning for å være med i URO-prosjektet. ”Skal man søkes inn i URO og kartlegges der, så skal det spores en motivasjon. Vi [URO] løper ikke etter dem, vi er ikke et vanlig barnevernstiltak. Vi kan ikke drive med lasso”, forteller sentrumskoordinatoren (i Andersen 2009: 58). Men hva er motivasjon og hvordan skal man spore denne?

Ut fra de to foregående sitatene blir motivasjon antydnet å være noe som ligger i ungdommen før han eller hun kommer med i URO; en forutsetning for inntaket. Noe fast som skal vises og spores. Men det skrives og snakkes også om en annen form for motivasjonsforståelse innenfor URO:

I møte med ny ungdom ønsker ikke URO å sette merkelappen ”motivert” eller ”ikke motivert”. Motivasjon er ingen statisk tilstand etter vårt syn. URO søker å se det beste i ungdommene vi møter, og vi tror derfor også at alle ungdommene vi møter har gode ønsker for seg selv og sine liv (URO metodeperm 2008).

I dette utdraget fra metodepermen antydes motivasjon å være ”ingen statisk tilstand”, men noe som kan forandre seg og noe som prosjektet kanskje kan påvirke.

Det finnes mange teorier og perspektiver på motivasjon. Og slik som URO også ser på motivasjon som en ”ikke-statisk tilstand” beveger ofte teoriene seg innenfor en slik forståelse. Ordet kommer fra det latinske *movere*, som betyr å bevege seg (Passer og Smith 2001: 367). Man beveger seg mot et mål. Målet og graden av motivasjon kan variere mellom samfunn, kulturer og tidsepoker, men også mellom individer (se for eksempel Passer og Smith 2001 og Ortner 2003).

Sosialantropologen Bengt Andersen som evaluerte prosjekt URO, skriver også om begrepet motivasjon i sin evaluering (2009:59).

Med et noe annet begrepsapparat kan vi se på motivasjon som Gullestad ser på verdier, ideer og tankemønstre. De er alle ”en dimensjon ved det sosiale” (Gullestad 1995, s.32). Kort sagt kan enkeltindividers motivasjon(er) skapes, påvirkes eller omformes i relasjon til andre mennesker eller grupper. De relevante gruppene kan være familie, venner, URO eller andre.

Her påpekes det at man påvirkes av de menneskene man har rundt seg. Videre i denne avhandlingen vil jeg komme nærmere inn på hvordan ungdomsinformantene forteller at de blir påvirket av familie, venner og URO i forhold til motivasjon og ønsket om å gjøre en snuoperasjon i livet sitt.

Det er ikke lett å forsøke å endre på livet sitt; bytte miljø og livsstil. Det er derfor viktig at URO ikke bare hjelper ”motiverte” ungdommer med å tilby støtte, men også at prosjektet forsøker å holde på motivasjon og eventuelt gi ytterligere motivasjon. Dette kan gjøres ved å tilby nye og interessante fritidsaktiviteter, hjelpe dem med skolearbeid slik at føler de kan mestre skolehverdagen og vise dem nye spennende miljøer. Dette er noe i stor grad de frivillige i prosjektet kan hjelpe ungdommene med.

3.4 “UROs gull” – De frivillige

De frivillige presenterer på mange måter kjernen i URO. Det er de som skal ha det meste av kontakten med ungdommene og vise dem en vei inn i et nytt miljø.

Vår hovedoppgave som frivillig i URO er å være et positivt tilskudd til ungdommenes nettverk, være gode rollemodeller og representere normalitet. Vi møter ungdommen med jevne mellomrom, da det er viktig med kontinuitet dersom man skal få opprette en god relasjon og stole på hverandre. Vi kan gå ut og spise sammen, gå på kino, bowle eller spille biljard, eller introdusere ungdommen til nye arenaer, for eksempel spille squash eller dra og klatre (Rusten 2008: 13).

Slik forteller en frivillig om deres oppgaver. De frivillige skal møte ungdommene minst én gang i uken skrives det i UROs metodeperm (2008). På denne måten ønsker man at de frivillige skal få en god relasjon til ungdommen, og kunne være der som en støtte og som en "veiviser" inn i et annet og annerledes miljø.

Det står i UROs skriv at hver kandidat skal ha to til tre frivillige som de skal møte jevnlig (ibid). Samtidig ser man i deres årsrapport at det var 10 frivillige med i prosjektet i 2006, mens det bare var 5 ungdommer med i samme periode. I 2007 var det 28 frivillige og 14 ungdommer, mens i det i 2008 var 26 frivillige og 18 ungdommer (Okoroafor 2009:5). Dette viser at det kan ha vært maks to frivillige per ungdom i prosjektet under denne tiden om man skulle delt det opp likt, mens det i praksis også har vist seg å også være én eller tre frivillige på én ungdom slik Andersen som evaluerte prosjektet påpeker (2009:40).

"[Det er] ønskelig at man er flere frivillig på hver ungdom, slik at det for eksempel ved sykdom ikke fører til at ungdommen ikke får treffe noen den uken" skrives det i UROs metodepermen (2008). Ettersom det i praksis har vært færre frivillige enn det prosjektet har skrevet at de burde hatt, er det spesielt viktig med god og stabil kontakt mellom ungdommen og de (få) frivillige som han/hun har. Her blir motivasjonsfaktoren skrevet om ovenfor viktig, da ungdommen ikke bare skal være "motivert" til en snuoperasjon i livet, men også interessert og åpen for å få hjelp til dette ved å bli kjent med en eller flere frivillige. Samtidig "matcher" URO-ledelsen bestemte frivillige til ungdommen, ved å forsøke å finne noen som de mener kan komme godt overens med ungdommen. "Målet er at kandidaten og de frivillige skal passe hverandre og ha tangerende interessefelt" (URO metodeperm 2008: 21).

"Frivillige er vårt gull" står det i UROs metodeperm (2008: 21). Frivillige er mye verdt. De er en stor ressurs for prosjektet, da de jobber uten lønn med ungdommene og med annet organisatorisk

arbeid i URO. Men deres rolle er også tiltenkt å være spesiell utover dette; de skal tilføre noe som betalte profesjonelle ikke kan.

[Bruken] av frivillige for å bygge nettverk i stedet for lønnede støttekontakter. [Dette] mener vi er heldig. De frivillige skal være med på å vise veien ut av et destruktivt nettverk. Vi opplever at ungdommene har hatt en mengde med profesjonelle rundt seg og at de har fått tillært offerroller og mottakerroller. Frivillige skal være normalitetsbarometre, uten den profesjonelle distansen. Vi tror at ungdommer har godt av også å møte folk med annen utdanning og bakgrunn enn de fra det sosialfaglige felt (sentrumskoordinator i Andersen 2009: 37-38).

De skal representere normalitet og være normalitetsbarometre (normalitetsbegrepet går jeg nærmere inn på og problematiseres i kapittel 8: *URO er bestemte personer og relasjoner*). Det skal være en ”normal” og naturlig relasjon mellom ungdommen og den frivillige. Det er ønskelig fra prosjektets side at forholdet mellom frivillig og ungdom skal bli så godt at den frivillige kan fungere som en ”venn” eller en ”storebror/storesøster”, og at denne relasjonen skal kunne bestå også når den frivillige og/eller ungdommen er ute av prosjektet (URO metodeperm 2008).

DEL 1 Bakgrunn

I denne delen av avhandlingen ønsker jeg å gå inn på tre temaer som går igjen i ungdommenes fortellinger om seg selv, nemlig familie, skole og venner. Disse temaene er med på å gi en introduksjon av informantene ved å gi et innblikk i hvordan de har hatt det (og kanskje har det) hjemme, på skolen og med venner. Dette er ment som en presentasjon av informantene og deres virkelighet med fokus på en tidlig fase – før de kom med i URO og før de bestemte seg for å forsøke å gjøre en snuoperasjon i livet sitt.

4 Familie, venner og skole

De tre temaene; familie, venner og skole, var ikke noe jeg som intervjuer tok initiativ til å komme inn på under intervjuene. Jeg hadde allerede før jeg begynte å intervju ungdomsinformantene bestemt meg for å ikke stille direkte spørsmål om disse temaene. Dette grunnet et ønske om å beskytte ungdommenes personvern da de kan sies å være en utsatt gruppe (se kapittel 2 *Metodiske tilnærminger og informanter*). Gjennom URO hadde jeg fått informasjon om at ungdommene i flere sammenhenger hadde måttet fortelle om disse temaene til andre voksne i barnevern, URO-prosjektet eller psykologtjenesten. Dette, trodde jeg, kunne føre til at de var slitne og/eller lei av å snakke om det.

For min del følte jeg det også upassende å stille direkte og personlige spørsmål om forholdet deres til familiemedlemmer, opplevelser på skolen og kontakten de hadde/har med venner da jeg ikke kjente ungdommene fra før. Ved å unngå å stille slike spørsmål kunne jeg holde meg på en respektfull avstand, samtidig som jeg kunne holde det åpent for informantenes *egne* historier. Ved å gi ungdommene mulighet til å velge ut det de ville ha med og ikke ville ha med i historiene sine, fikk jeg også på mange måter det jeg var ute etter. For jeg er opptatt av *hva* de sa og *hvordan* de fortalte om det, ikke nødvendigvis å sammenligne svarene deres på like spørsmål.

Overraskende nok åpnet samtlige av ungdommene seg for meg, og de fleste berørte også mange av de samme temaene i fortellingene sine. Det var kun én informant; Truong, som ikke gikk noe særlig inn på temaene familie, venner og skole. Han er derfor ikke med i dette kapitlet. Han er

likevel godt representert i videre kapitler da han kom med fortellinger som brukes til å belyse andre temaer.

Familie, venner og skole er bakgrunnsfaktorer som brukes av ungdommene for å forklare sin situasjon i forhold til disse områdene i deres liv. Ved å bruke et etterpå-perspektiv i presentasjonen av dem selv som URO-ungdommer, og/eller ungdommer som forsøker å komme vekk fra et såkalt belastet miljø, kan man tenke seg at det også er naturlig for dem å ta med disse faktorene som et resultat av en kulturelt forventet historie. Da rammene for intervjuene er forsøket på å komme vekk fra et belastet miljø ved hjelp av URO, kan bakgrunnsfaktorene brukes av ungdommene for å skape en meningsfylt historie om veien inn, men kanskje også ut av et liv i et belastet miljø. Jeg merket meg spesielt at dette gjelder de ungdommene som er svært vant til å snakke med psykologer og som har hatt mye kontakt med barnevernet. Fortellingene deres lignet på det som kan kalles en *klientdiskurs*, med sterkt og åpent fokus på bakgrunnsfaktorer, og gjerne da også med et fokus på de problemfylte elementene i deres liv.

Som intervjuer og kriminologistudent har sannsynligvis også jeg bidratt til å hente ut og forsterke disse bakgrunnsfaktorene ved hjelp av mine ”snille oppfølgingsspørsmål”, men også generelt ved å analysere historiene, ved å gjøre om *deres* historier til deres historier fortalt med *min* kriminologipåvirket stemme.

Det blir viktig å påpeke at bakgrunnsfaktorene ikke er ment som isolerte forklaringsfaktorer. De er ikke årsaksforklaringer for hvorfor ungdommene har gjort lovbrytende handlinger, eller hvorfor ungdommene senere velger å forsøke å komme ut av et ”belastet” miljø. Bakgrunnsfaktorene bør derfor forstås som medvirkende omstendigheter; tidligere opplevelser og erfaringer som kan *gi en innsikt* i hvem ungdommene er og *bedre forstå* deres senere handlinger og valg.

Ved hjelp av dette kapittelet, ønsker jeg derfor å gi et innblikk i hvem ungdommene er, hvor de kommer fra og hva de har opplevd. Dette vil senere, i kapittel 5 (*Møtet mellom ungdommene og URO*) og 6 (*Å bli en del av URO*) sees i forhold til hvorfor nettopp UROs arbeid ”treffer” ungdommene, men også hvorfor de ungdommene som ikke har vært en del av URO senere forteller at dette er noe de hadde ønsket.

4.1 Ungdommenes historier

4.1.1 Maria og Aisha

Maria og Aisha ble intervjuet sammen. Begge vokste opp i samme blokk i Oslos østkant.

Maria bor i blokken med sin mor og lillesøster. Det var som tenåring at hun virkelig begynte å føle på avstanden og forskjellen mellom seg selv og moren og søsteren. Selv om hun ikke har hatt noe særlig kontakt med faren sin, kjenner hun at hun er som han. For hun er ikke som de andre i familien. *De er så ordentlige*, forteller hun.

[...]det er forskjell på søstera mi og meg. Det er sånn, vi har samme mor og far, men fortsatt jeg tror hun har arva mer av moren vår liksom. Jeg har temperamentet fra faren min. Han har liksom litt sånn latinsk i blodet sitt, som jeg tror jeg har arva. Jeg er sånn; jeg er sint. Men hvis jeg blir glad i en person, så blir jeg glad i en person. Jeg viser det, skjønner du? Moren min og søster'n min er ikke sånn.

Marias far har noe latinsk i blodet, hun mener at dette er grunnen til at hun er blitt så ”varm” og temperamentsfull, og ikke så lukket og skikkelige som moren og søsteren er. Hun føler at moren og søsteren er ”kalde” mot henne, og søker derfor nærhet og tilhørighet hos andre. Kranglingen og mangelen på identifikasjon med familien gjør at hun holder seg mye utendørs, sammen med andre som heller ikke har det lett hjemme.

Venninnen til Maria, Aisha, har vokst opp i samme blokk som Maria. Hennes ungdomstid har også vært preget av en følelse av mistilpasning og å ikke bli akseptert og forstått hjemme.

De [foreldrene] skjønner meg liksom ikke. De har en helt annen måte å tenke på, en helt annen kultur. De forstår ikke hvor jeg kommer fra, forteller hun.

Familien hennes er fra Marokko, og hun forteller at de kulturbetingede verdiene og tankene de har med seg fra hjemlandet er en grunn til at Aisha og foreldrene hennes har problemer med å forstå hverandre. *De tenker annerledes og er gammeldagse*, forteller Aisha.

Ved å bruke Bourdieus habitusbegrep kan man si at Aisha mener foreldrene har en annerledes og foreldet habitus som i stor grad er påvirket av en annen verden – tid og kultur. Habitus kan sies å være disposisjoner som er tilegnet som et resultat av en ubevisst læringsprosess. Habitus er et system av strukturerte og strukturerende forestillinger og praksis som får oss til å tenke og handle på bestemte måter (se blant annet Bourdieu 1995 og 1999). Foreldrenes kroppsliggjorte habitus er formet et annet sted, og er derfor svært ulik de sosiale strukturer Aisha er påvirket av i dagens Norge. Foreldrenes forsøk på å strukturere familieinstitusjonen etter sine ideer og praksiser står derfor i konflikt til verden utenfor som består av en annen sosial kontekst, som Aisha også er en del av.

Mens Aisha forteller om en dragning mot den norske kulturen og det norske samfunnet, forteller Maria om en identifisering som beveger seg bort fra moren og søsterens ”norskhet”. Utseendemessig og språkmessig beveger jentene seg vekk fra det iøynefallende; Maria med sitt norsk-etniske utseende og morsmål anser seg mer som en ”latina”, mens Aisha med sitt utenlandske utseende og marokkanske morsmål legger vekt på sine norske karaktertrekk.

Med utgangspunkt i sin empiriske analyse der 52 unge voksne mennesker med innvandrerbakgrunn ble intervjuet, skriver Annick Prieur: ”Den etniske identifiseringen er uatskillelig knyttet til familietilhørigheten. Det er selvsagt. Mer interessant er det at familien faktisk har stor betydning også når barna identifiserer seg vekk fra etnisk bakgrunn” (2000:8). Selv om Marias og Aishas identifisering går i to ulike retninger, kan man si at følelsen av manglende nærhet og forståelse hos familien er en felles grunn til deres distansering.

Samtidig som Maria og Aisha forteller om en avstand og en identifisering vekk fra familien, forteller de samtidig også om en nærhet til dem. Selv om Maria ser på seg selv som mindre norsk enn moren og søsteren og Aisha mer norsk enn sine foreldre, er de likevel påvirket av – og har en innsikt i – foreldrenes kultur og tankegang.

Jeg er oppvokst i et annet miljø, en annen kultur [enn familien]. Jeg har også masse kultur fra Marokko, Pakistan og... Alle vi [ungdommer/venner] deler samme kultur liksom. Vi har ikke samme religion, men vi har fortsatt samme kultur. Det [venner med ulik kulturell bakgrunn] hadde jo ikke moren min eller besteforeldrene mine når de var små. Det var jo bare norske i klassen dems. Jeg ser jo hvordan de er oppvokst, og at de tenker på en annen måte liksom, forteller Maria.

Maria og Aisha kan sies å ha en mer kompleks habitusform enn det familien har. De er både norske og utenlandske, og påvirket av en multikulturell ungdomskultur. Samtidig har de en innsikt i foreldrenes måte å tenke og være på. De kan sies å ha en sammensatt habitus, som gir dem innsikt i både deres jevnaldrenes venners og foreldrenes verden. Dette er noe Annick Prieur går inn på i boken *Balansekunstner*, der tittelen nettopp viser til unge mennesker med innvandrerbakgrunns balansering mellom - og innsikt i- familiens og det norske samfunnets kultur. "[D]ette vil prege et barn på en dyptgående måte. I et samfunn hvor de fleste andre ikke har samme språk, samme praksisformer, væremåter og følelsesstrukturer, kan dette innebære at et barn gjør erfaringer med forskjellighet" (2004: 145)

Selv om foreldrenes væremåter kan komme i konflikt med deres og andre ungdommers måte å tenke på, vet de at grensene og reglene foreldrene setter kan være deres måte å bry seg på.

Jeg er glad jeg har så streng mor, som ikke lar meg gjøre alt jeg vil. Ikke bare gir meg penger fordi jeg sier "få penger". Hun sier jobb for penga dine, og jeg bare greit. Det er en grunn til at hun er der, hvis hun hadde driti i deg, hadde hun stukket av for lenge siden, forteller Maria.

Ved å se tilbake på vanskelige episoder i hjemmet forstår de at foreldrenes væremåte ofte har vært en reaksjon på at de ikke har vært enkle å ha med å gjøre, at de har ikke oppført seg bra eller respektert foreldrene sine slik de burde ha gjort. Slik forteller Maria om en hendelse, som grunnet hennes ansvarsløse oppførsel, skapte mye spetakkel hjemme:

Alle regningene jeg fikk, jeg bare kasta dem liksom. Jeg bare, psst, hva skal jeg med dem. Skjønner du, jeg bare kasta alle regningene mine. Moren min klikka, hun bare "fy faen". Hun bare; "hva er feil med deg?" liksom. Hun bare; "gi meg regningene jeg kan betale for deg". Jeg bare; "nei jeg vil ikke skylde deg penger liksom". Jeg bare; "la det være, la meg få inkasso, det er mitt liv. Det er jeg som får pes for det". Og hun bare; "nei det funker ikke sånn, det funker ikke sånn". Og jeg dro på ferie, jeg dreit i alle. Jeg reiste på ferie liksom. Jeg kom tilbake og bare shit.

Selv om både Maria og Aisha har det vanskelig hjemme legger de ikke direkte skylden på foreldrene sine. De er lojale, som barn flest, og understreker derfor ofte at de selv har vært vanskelige ungdommer. Spesielt har forholdet til skolen og venner skapt problemer hjemme forteller de. Det var når de begynte å henge med bestemte andre ungdommer og gjøre det dårlig på skolen at problemene hjemme eskalerte, siden foreldrene var misfornøyde med denne utviklingen. Samtidig første konfliktene i hjemmet til at Maria og Aisha brukte mer tid i Oslo sentrum med venner i stedet for å være hjemme med familien.

Maria og Aisha forteller at de var rolige og skoleflinke på barne- og ungdomsskolen. Det var da de begynte på videregående at alt forandret seg. Da begynte andre ungdommer på skolen å kalle dem for "nerder", forteller de.

Men folka her var jo bare sjalu fordi de ikke klarte det selv. For jeg begynte etter hvert å tenke; "hvorfor driver du og ser på leksene mine hvis jeg er nerd liksom?" Men jeg ble jo fucka uansett da, forteller Aisha.

De andre elevene skrev av leksene til både Maria og Aisha, men plaget dem likevel for at de hadde gjort dem. Det var presset fra de andre elevene som gjorde at Maria og Aisha etter hvert sluttet å gjøre lekser og hige etter gode karakterer, selv om de visste at de andre ungdommene plaget dem fordi de var misunnelige. Ønsket om å bli akseptert og å "være kul" var mye viktigere enn å være flink på skolen. For å vise at de ikke var "nerder" begynte de også etter hvert å skulke skolen forteller Maria:

Jeg hadde null fravær på ungdomsskolen, jeg hadde, ikke sånn de beste karakterene, men jeg hadde det bra liksom. Jeg hadde aldri vært borte fra skolen. Jeg hadde null dager, null fravær liksom. Og så på videregående, så bare... Det forandra meg helt liksom. Det var helt sykt hvordan det forandra meg liksom. Hvordan venner, eller "venner"[sier hun og markerer anførselstegn med hendene] kan forandre deg, skjønner du?

Både Maria og Aisha er opptatt av å få frem at det var såkalte "venner", eller det de også kaller for *dårlige venner* som påvirket dem til å gi opp skolen. Men det var andre ting de ble påvirket til å gjøre også:

Jeg bare hang med dårlig folk liksom. Bare festa hele tiden, drakk på ukedager, helger. Røyka weed. Gjorde masse dumme ting liksom, som jeg angrer skikkelig på. Det er fortid da, men fortsatt jeg gjorde masse dårlige ting liksom, forteller Maria.

Da de begge hadde det vanskelig hjemme, ble det ekstra viktig med nærhet og samhold til andre ungdommer. De begynte å henge i Oslo sentrum og havnet etter hvert i mye trøbbel.

Men det var ingen som var der for å støtte meg... Jeg følte liksom på slutten at de som kom for å støtte meg på slosskamper var venna mine. De er der i hvert fall for meg. Men det er jo ikke sant. Det er jo de som fikk meg i det trøbbelet fra starten av ikke sant, forteller Aisha.

De hadde problemer ute blant andre ungdommer i tillegg til hjemme. På skolen klarte de heller ikke å følge med, for ved å ikke gjøre lekser eller møte opp hadde de nå falt helt utenfor. Til slutt velger Maria å droppe ut av skolen, siden hun uansett ikke klarer å fullføre.

Jeg droppa ut av skolen liksom. Det var så kjipt. Jeg hadde masse kaos hjemme, og jeg ville flytte hjemmefra og hele pakka. Og jeg ville jobbe, jeg ville komme meg vekk liksom. Og jeg slutta på skolen, for å jobbe. Og det endte med at jeg ikke jobba. Så sa moren min; hvis du ikke jobber og ikke går på skole, du kan ikke bo hjemme. "Hva skal jeg gjøre?", tenkte jeg. "Det er for sent å gå tilbake på skolen nå. Jeg må bare ta et friår liksom". Folk bare; "har du droppet ut av skolen, har du droppet ut?" Jeg bare; "nei, jeg har bare tatt et friår". Jeg bare; "jeg begynner på skolen

til neste år” liksom. Jeg var ikke motivert i det hele tatt til å gå på skolen. Jeg tenkte bare; ”Å, jeg vil ikke gå på skole. Jeg vil studere, men jeg vil ikke gå på skole”. Jeg skulle bare fortsatt skjønner du, jeg angrrer på det nå liksom. Jeg tenker sånn der.

Hun var lei av skolen. Men hun begynte også å bli lei av vennene sine. Hun la merke til at de egentlig ikke brydde seg så mye om henne. Trøbbel utenfor hjemmet ble etter hvert en faktor som førte til at selvdestruktive tanker og handlinger ble dominerende. Maria og Aishas problemer eskalerte og fikk utløp i form av at de ofte var aggressive og utagerende hjemme. Selv om de ikke skylder på foreldrene sine for det som har skjedd, ønsker de at foreldrene kunne reagert annerledes og gitt dem mer omsorg. De kunne ønske familien i større grad hadde sett hvem de var, og strukket seg lenger i ønske om å forstå og kommunisere med dem på deres premisser. Selv om Maria og Aisha har et innblikk i foreldrenes tanke og væremåte, er ikke foreldrene like flinke til å se og forstå deres tanke- og væremåter forteller de. Da ting ble som verst endte det med at Maria ble kastet ut hjemmefra, og Aisha ble sendt til foreldrenes hjemland for å bo der et år. De er begge lei seg for at det endte slik.

4.1.2 Bilal

Bilal er oppvokst i en veldig religiøs familie. Faren har en rolle som religiøs leder og er kjent blant mange mennesker. Bilal føler at han har mye å leve opp til og han kjenner et sterkt press fra familien, og spesielt faren som han beskriver som svært streng.

Da jeg havnet i bråk og begynte å gjøre... liksom dumme ting, så ble det sånn skikkelig... ”hva skal jeg si til familien?”. Ingen i familien har lagd noe politisak og sånt, og jeg havna på glattcelle, og alt det der. Når jeg kom ut, jeg bare ba masse. Gikk i moskeen og ba. Jeg visste jeg hadde gjort dårlige ting. Men jeg ville ikke snakke med familien om det. Jeg følte meg dårlig. Og de er strenge. De ville se på meg som en som ødela familien. En som ødelegger for alle, for det er jo ingen andre i familien som gjør sånn, forteller han.

Bilal forteller at han føler seg som det svarte fåret i familien. Familien stiller seg uforstående til hans oppførsel, og han kan derfor ikke snakke med dem om de problemene han møter utenfor hjemmet.

Det er skam. Det setter jo skam på familien ikke sant. Alle vet at jeg er sønnen hans [til faren som fungerer som religiøs leder], og alle kjenner han. De kan snakke om meg ute og da blir det dårlig rykte og sånt. Det er ikke bra, forteller Bilal.

Det er mange som kan få med seg hva det er han gjør utenfor hjemmet og fortelle faren om det. Hans måte å oppføre seg på kan gjenspeile familien og han kan derfor på flere måter sviktet familien sin ved å havne i trøbbel. Denne forpliktelsen overfor foreldrene oppleves som en byrde, men han påpeker også at det er en type omsorg som han likevel setter stor pris på. Familiens kultur verdsetter lydighet og respekt i stor grad, noe han har en innsikt og forståelse for. Samtidig er det vanskelig da det står i kontrast til den ungdomskulturen Bilal også er en del av som verdsetter ulydighet og en avstand fra familien.

”Det er et ordtak på urdu som sier at du skal aldri stå på to båter, for så faller du bare i vannet”, forteller en av informantene som Annick Prieur har sitert på coveret av boken sin *Balansekunster* (Prieur, 2004). Bilal føler på mange måter at han er på vei ned i vannet, da han ikke helt klarer kunsten av å balansere mellom familiens og vennenes kulturer.

Bilal har også et anstrengt forhold til skolen og vennene hans. Han er opptatt av å forsøke å gjøre det han tenker er riktig; å være flink på skolen, oppføre seg ordentlig og å gjøre foreldre og lærere fornøyd. Han klarer ikke alltid dette. Han mener det er mye grunnet at han er nervøs og lett påvirkelig som person, og fordi han har venner som presser han til å gjøre det han kaller for *dårlige saker*. Han forteller om en bestemt episode der han gjorde noe som han visste var galt:

Det som skjedde, var at på Halloween da, så tok jeg og to andre... tre andre. Så skulle vi kose oss på Halloween. Og de gutta var kriminelle da. Noen av dem har skjerp seg, men ikke alle... Så bestemte de seg for å gjøre innbrudd og skaffe litt å drikke. Så ødela de døra. Jeg var litt sånn,

ville ikke gjøre det og... jeg gikk inn i leiligheten. Det jeg burde ha gjort var å gå derfra, jeg ville ikke være der mer.

Bilal forteller om at *de gutta er kriminelle*. Han anser ikke seg selv som en av dem. Han har heller ikke lyst til å være som dem forteller han. Men likevel gjør han kriminelle handlinger som dem og med dem. Dette kan sammenlignes med det Festinger (1957) kaller for kognitiv dissonans. Kognitiv dissonans er når to tanker (kognisjoner) står i kontrast til hverandre, og når man for eksempel handler motsatt av det man tenker man burde gjøre. En tilstand av kognitiv dissonans skaper en svært ubehagelig og stressende situasjon. Bilal forteller at han blir svært nervøs og senere utvikler mye angst grunnet de motstridende kreftene som drar han i to retninger. Skulle han være som de tøffe *kriminelle guttene* eller skulle han oppføre seg ordentlig og lovlydig slik det forventes av skole, foreldre og religionen han setter så høyt? Disse tankende gnagde i hodet hans. Han fortsatte å oppføre seg slik de andre tøffe guttene ville, men den dårlige samvittigheten vokste.

Jeg hadde skikkelig paranoia hele tiden. Jeg begynte å høre ting og tenke ting, "politiet er etter meg, de skal ta meg med". Helt sjukt. Så begynte jeg å oppføre meg veldig rart. På skolen og overalt. Det ble uansett for mye. Jeg begynte å tenke "nå har jeg gjort rare ting på skolen, og folk har snakket om det". Jeg følte meg skikkelig sånn... Og ja, "jeg gidder ikke å takle det, jeg skulker". Jeg gikk til biblioteket og satt der og begynte å se filmer i stedet. Men jeg følte meg sånn dårlig da, og tenkte at jeg burde gått på skolen, forteller han.

Han klarte ikke å takle hverdagen, og han begynte derfor å gjemme seg for andre og se på filmer i stedet. Han klarte ikke å se lærere og medelever i øynene, og han klarte heller ikke å snakke med foreldrene sine hjemme om at han hadde problemer. I teorien kommer man ut av en tilstand med kognitiv dissonans om man endrer på en av kognisjonene slik at man kommer i balanse (Festinger 1957). Dissonans, som egentlig betyr skurrende tonesammensetning eller mislyd (bokmålsordboka 2005), kan kun bli til konsonans, altså samklang (ibid), om man tar bort et av de forstyrrende elementene. Bilal så på seg selv som en svak person som ikke klarte å bestemme seg for å få vekk noe av det som plaget ham. Men han forstod at han måtte gjøre noe med saken, så han så seg derfor nødt til å be om hjelp.

Så sa jeg til rådgiveren på skolen da, at jeg trenger hjelp. Og så ble vi enige. Så sa jeg til hu da; jeg vil holde meg unna de gutta. Jeg vil ikke være sammen med de lenger. Det er for mye for meg. Så begynte vi å legge litt planer. Så fikk jeg tilbud da. Masse ekstra hjelp, for jeg klarte ikke å takle det.

Bilal kunne nå i samarbeid med rådgiveren på skolen begynne på å forandre på sin livssituasjon.

4.1.3 Thomas og Christina

Thomas og Christina ble intervjuet sammen. De forteller begge at de var svært små da barnevernet ble koblet inn i familien. Gradvis ble familielivet mer og mer påvirket av barnevernet, og det endte til slutt med at store deler av Thomas og Christinas ungdomstid ble tilbrakt på forskjellige institusjoner.

Thomas forteller om når barnevernet tar over, og hvordan denne prosessen kan påvirke foreldre og barn:

Når du får barn... Hvis barnet ditt skeier ut, så kommer barnevernet inn i bildet. Du kan se på det som at dem tar fra deg foreldreretten på en måte. Dem gjør avgjørelser over hodet ditt. Og får deg til å føle deg som en dårlig forelder. Dette er noe barnet på et punkt, eller ungdommen, eller den unge voksne, på et eller annet punkt oppfatter, dem snapper det opp. Og dem tenker på samme måte; "disse foreldrene duger ikke, det kreves en høyere autoritet for å temme meg". Og selv det funker ikke. Og da blir du på et punkt hvor foreldrene dine er en helt utenforliggende ting. Fordi de begynner å jobbe med noe annet. Dem begynner å revurdere hele den tankegangen om hvordan dem er som foreldre. Dem begynner å være usikre på seg selv. Altså det er jo det siste de burde gjøre. Hvis du går rundt og halvveis klynker etter bikkja de så kommer'n ikke, den hører ikke på. Du må være bestemt, sann er det å være forelder, det må man lære seg. Og det barnevernet gjør, de kommer inn og de river ut hjertet ditt. De skriker; "du er en dårlig forelder, du må jobbe på det!" I bunn og grunn, når du tar vekk alle de derre fine pakkepapirene dems, så er det dritten de får i hånda. Så foreldrene dine begynner plutselig å jobbe med noe annet og

mister kontrollen over deg. Dem begynner å opprettholde regler og lage skjemaer for når sønnen skal være hjemme og... Skjønner du? Dem får en helt annen jobb. Og plutselig så blir morra di en miljøarbeider. Og faren din blir en miljøarbeider. Og der sitter du – hele barnevernet styrer over deg med en jernhånd.

Thomas forteller om en prosess der barnevernet sakte men sikkert trenger inn i alle deler av familielivet. Avstand mellom barn og foreldre blir større og den personlige kontakten blir byttet ut med en profesjonell tilnærming for sosial interaksjon.

Thomas og Christina forteller begge at de er bitre og sinte for det de har måttet oppleve. De er ikke sinte på foreldrene sine. De mener det er barnevernet som har tatt dem vekk fra barna sine og skapt en usikkerhet rundt deres rolle som foreldre. Dette er noe som har påvirket forholdet mellom Thomas og Christina og deres foreldre i stor grad.

På institusjonene de har vært på har alt vært regelbundet og mekanisk. De mange byråkratiske og profesjonelle reglene tok over for de hverdagslige gjøremålene og den familiære følelsen i hjemmet.

På institusjonene så var det sånn der klippekort, sånn rabattkupong type greier. Så fikk jeg ett klipp for å våkne opp om morgenene, ett klipp for å komme til frokost til riktig tid. Så fikk jeg sykt mange klipp for å være på dagtilbudet mitt hele tida da. Der, der går du rett og slett tilbake til basis. Der føler du deg som en liten kid og..., der bryter de deg ned, forteller Thomas.

Klippekortene og kupongene er noe som har preget Thomas og Christina mye i ettertid.

Det var deilig å bli ferdig med barnevernet og slippe alle reglene og klippene forteller de, men samtidig ble det vanskelig å leve utenfor institusjonene. Det var ikke lenger lett å våkne opp tidlig på morgenen, spise frokost og lage middag når de ikke hadde de faste og kjente rammene rundt seg lenger. Den uselvstendige tilværelsen på institusjonene hadde ikke gjort dem ansvarlige, men avhengige av den ytre kontrollen. Dette kan sammenlignes med det Goffmans skriver om i boken *Anstalt og menneske* (1967), der han skriver om det han kaller for totale institusjoner. En total institusjon er en institusjon med en total karakter, skriver Goffman. ”Deres altomfattende eller

totale karakter symboliseres ved den barriere mod sosialt samspill eller interaksjon med omverdenen og mod det at kunne gå, når man vil, som ofte er direkte indbygget i institusjonen (1967:12). En total institusjon kan også karakteriseres ved ”varetagelsen af mange menneskelige behov gjennom en bureaukratisk organisering af store menneskegrupper, ganske uanset om denne socialorganisatoriske metode i det foreliggende tilfælde er nødvendig eller ej, for slet ikke at sige effektiv (s.13-14). Fengsel, sinnssykehus, konsentrasjonsleir, kostskoler og militærbaser er eksempler på totale institusjoner (s.12).

Totalt institusjoner påberåber sig ofte at gjøre en innsats for klientens sosialisering, d.v.s. at justere klientens selvregulerende mekanismer [...] Påstanden om klientenes ”forvandling” bliver i virkeligheden sjældent realiseret, og selv når der indtræder varige ændringer, er de mange gange slet ikke af den art, personalet ønskede (1967:58).

Individet mister sin frihet og taper derfor selvbestemmelsen (”krænkellesprosessen”), samtidig som systemet med dets straff og belønninger (”privilegiesystemet”) skaper en ny verden der man jobber for goder som andre utenfor institusjonen tar for gitt (Goffman 1967).

Thomas fikk klipp for å gjøre dagligdagse ting, og han kunne aldri helt bestemme selv hva han skulle gjøre til bestemte tider. Barnevernet her kan sies å være en total institusjon som ble oppfattet altomfattende og altoppslukende og som hadde en desosialiserende effekt på Thomas og Christina.

I tillegg forteller Thomas og Christina at de syntes det var vanskelig å fra å en dag være under barnevernet til neste dag å ikke være under noens omsorg. Selv om de i utgangspunktet ønsket at foreldrene omsorgen for dem, var det heller ikke lett når barnevernet plutselig sa fra seg alt ansvar. Det var plutselig ingen voksne som hadde omsorgen for dem. Ingen som fulgte med på hva de gjorde eller ikke gjorde. *Det burde ikke være riktig, at ingen voksne skulle bry seg* kommenterer de når de snakker om tiden etter institusjonsoppholdene.

Thomas: *du skal være ferdig oppbygd når du kommer deg ut, men det er det å holde deg der.*

Christina: *Det var ikke jeg ass.*

Thomas: *Ja, du sier det var ikke jeg. Det var faen ikke jeg heller. Jeg lover, jeg holdt meg ikke lenge før jeg sprakk igjen.*

Christina: *Jeg fikk jo ikke noe tilbud etterpå.*

Thomas: *ikke jeg heller ass. Jeg var ikke 18 engang!*

Christina: *Ikke jeg heller, jeg var 17.*

Thomas: *Jeg hadde fylt 17. Jeg fylte 17 den dagen jeg flytta ut. Moren og faren min fikk et tilbud.*

Christina: *Moren min også fikk tilbud..., men ikke jeg.*

Thomas: *Vi var ferdig rehabilitert, de var ferdig med oss.*

Det ironiske var at foreldrene deres fikk hjelp, forteller de. De voksne fikk støtte mens Thomas og Christina som ba om ettervern ikke fikk dette. Dette skjedde selv om de etter FNs barnekonvensjon artikkel 1 og norsk lov på dette tidspunkt kunne defineres som barn (en person under myndighetsalder, det vil si under 18 år). De mener de burde fått ekstra støtte for å klare overgangen bedre. Men selv om de ønsket dette hadde de ingen til å hjelpe seg¹⁵. Barnevernet skapte samtidig en enda større avstand til foreldrene ved den grove forskjellsbehandlingen; ved å gi foreldrene støtte, men ikke Thomas og Christina. Thomas har derfor en sterk anbefaling å komme med; *pass på at ditt barn ikke kommer under barnevernet!:*

Om barnet ditt noen sinne skeier ut, hold det innenfor familien så mye som mulig. Det bygger også samhold, og det gjør at en ungdom som regel forstår det før det går gæernt. Men når du presser'n ut i en sånn verden hvor... altså for å si det sånn ingen 12-åring må utsettes for mer enn 3 underskrifter i uka. Bare det i seg selv. Sånne små detaljer som sakte men sikkert spiser deg opp og tærer deg opp innvendig. Og du blir pressa inn i en sånn voksen verden hvor du må opptre... og du mister barndommen din. Alle går rundt og griner for at Michael Jackson døde og at han aldri fikk oppleve barndommen sin. Det er det samme barnevernet gjør! De er en Joe

¹⁵ Thomas og Christina gikk ikke videre inn på hvorfor de ikke var under barnevernet til de fylte 18 år, eller hvorfor de ikke fikk ettervern når de ba om dette. Ut fra hvor gamle de er og intervjuets tidspunkt ble de nok tatt ut av barnevernets omsorg rett før den siste lovendringen, som ble gjort 1. juli 2009. Denne lovendringen går ut på at ettervern skal være utgangspunktet og hovedregelen, og at de som ikke får ettervern skal være unntaket. Med andre ord skal man raskt og enkelt kunne få ettervern om man ønsker dette. Lovendringen ble bestemt i Odelstinget bare 14 dager før den ble iverksatt, noe som indikerer at politikerne var opptatte av å få den iverksatt (Storø 2010). Politikere ser ut til å ha forstått det Thomas og Christina påpeker; at ettervern er viktig.

Jackson¹⁶ [faren til Michael Jackson] de også. Det er sant. De presser deg inn i en tilværelse som du kanskje ikke er komfortabel med. Men, så har du også de som liker barnevernet sin hjelp. Så da begynner jeg å stille spørsmålet; er det bare jeg som hater barnevernet? Er det det samme for URO – at det funker for noen, men ikke for andre? Er det noe med at de kom for tidlig i mitt tilfelle? For seint i mitt tilfelle? Du begynner å stille spørsmål. Men i bunn og grunn, så sitter du igjen med en opplevelse, en erfaring av det hele. Sitter du og har fylt atten år på en benk og tenker; vet du hva, barnevernet pulte meg i rumpa og det svir fortsatt. Enkelt og greit.

Grunnet de vanskelige forholdene i barnevernet begynte Thomas og Christina tidlig å henge ute i Oslo-sentrum med vennene sine. *Jeg husker da jeg var 11 år, jeg hang med folk på 20. Det er da jeg begynte å ruse meg*, forteller Christina. De begynte tidlig å henge i et belastet miljø, der kunne de være med andre som de kunne kjenne en tilknytning til. Andre ungdommer var det nærmeste de kom en familie. Det var med dem de følte seg forstått og sett, og det var der de følte seg ”hjemme”. Barnevernsinstitusjonene og skolen var aldri steder de kjente en tilknytning til. Skole var ikke en prioritet. Få av de andre vennene i rusmiljøet gikk på skole, og de sluttet raskt å gå på skolen selv. De forteller at de føler at det er et stort skille mellom de som ikke går på skolen og de som går på skolen. De er ikke som andre ”normale” ungdommer.

”Det er rart å tenke på, for oss er det så vanlig å ikke gå på skole, men for dem er det så vanlig å gå på skole. Vi er ikke de samme type menneskene”, forteller Thomas.

Barnevernet prøvde å få Thomas og Christina bort fra vennene deres, på grunn av den dårlige innflytelsen. De prøvde å *bryte oss ned til scratch, for å bygge oss opp igjen*, forteller Thomas. Christina ble fysisk flyttet vekk fra vennene sine forteller hun:

Det som er også, når du begynner fra scratch så har du dårlig selvtillit også, så du trenger all støtten du kan få. Det verste du kan gjøre er å ta fra venner, holde venna dine unna deg, mens du er i den prosessen. Jeg ble tatt bort, og sendt ti timer unna Oslo. ”Vær så god Christina her skal

¹⁶ Joe Jacksons autoritære rolle og måten han presset Michael Jackson på psykisk, men også med fysiske avstraffelser, har i mange år vært oppe i media.

du sitte i 15 måneder, så skal alt bli bra med deg". Og der satt jeg i 15 måneder og kom tilbake og rusa meg etter at det hadde gått to uker.

Thomas kjenner seg igjen, og forteller at det ikke er lett å holde seg unna rusmiljøet.

Du kommer tilbake til den samme tankegangen, den samme tankemåten. Når du kommer tilbake til byen, når du kommer der du er fra, du blir automatisk... du ringer de du pleier å ringe, du gjør det du pleier å gjøre, forteller Thomas.

Både Thomas og Christina har gode venner, som de er glade i og som de føler en sterk tilknytning til. Samtidig er det vanskelig å være sammen med dem når de vet at vennene får dem til å ruse seg. De prøver å komme seg bort. Og de vil gjerne begynne et nytt liv. De ønsker å få seg en utdanning, men da må de fullføre skolen. De har prøvd flere ganger, men det er ikke særlig lett forteller de:

Christina: Jeg jobba på Burger King og jeg fikk, når jeg begynte der fikk jeg 60 kroner i timen jeg. Jeg jobba 30 timer i uka. Og fikk 60 kroner i timen. Jeg tjente 6000 etter skatt. Og jeg gikk på skole i tillegg.

Thomas: Og da har man stipend på 1500 kroner måneden.

Christina: Ja jeg fikk 1500 kroner. Så jeg hadde 7500 kroner. Jeg står der uten bolig. Barnevernet gadd ikke å hjelpe meg. Til slutt jeg føyk utpå igjen. Jeg klarte ikke å leve sånn. Jeg måtte tjene mer penger, jeg hadde ikke et sted å bo. Og barnevernet gjorde fortsatt ingenting. Og jeg fikk ikke noen andre tilbud heller. Så var det utpå kjøret igjen, og fikse igjen. Nå har jeg akkurat kommet meg på beina igjen. Det er ikke så lenge siden jeg kom meg på beina. Så skal begynne på skolen på mandag og endelig fått meg leilighet, så det begynner å bli litt bedre.

Deler av livet deres begynner å falle på plass, forteller Maria og Thomas, men det er fortsatt mye som gjenstår.

4.1.4 Mohammed

Allerede da Mohammed var liten visste han hva han skulle bli. Han ønsket penger og status. Det var en rik, kjent og tøff kriminell mann han skulle bli. Slik som så mange andre i familien hans var.

Mohammed har en stor familie som har et svært tett bånd til hverandre. De har *et åpent hjem*, slik han kaller det, der mange i familien bor under samme tak, eller der man besøker hverandre hver dag.

Og liksom mange i familien min er jo veldig kjente kriminelle. Sånn Tøyen, Furuset, en del i B-gjengen. Så jeg hadde jo kontakter overalt. Derfor var jeg vant liksom. Jeg bråkte, tenkte at jeg skulle gjøre det og gjøre det. Fokuset mitt var jo å tjene penger. Ha status og sånt, forteller han.

Mohammeds familietilknytning gjorde at han begynte å henge med bestemte personer for å skape seg en kriminell karriere svært tidlig. Her var ikke skolen et middel som kunne brukes for å nå hans mål; nettopp å bli en kjent og tøff kriminell ung mann. Det ble derfor også problematisk å henge med venner som gikk på skolen, da de ikke kunne brukes for å klatre til topps på den kriminelle rangstigen.

Det var skikkelig komplisert med de vennene som var rolige og gikk på skole. Jeg dreit i dem. For jeg var interessert i å gjøre andre ting. Det ble liksom feil, forteller han.

Foreldrene til Mohammed har likevel aldri oppmuntret direkte til livsstilen han har. Moren blandet seg aldri oppi det sosiale livet hans, mens faren holdt seg litt på sidelinjen forteller han.

[...] moren min skjønte ikke en dritt liksom. Og faren min skjønte det med en gang! Når jeg plutselig kommer med Armani som koster 10 000 kroner og... "Hvorfor har du det, og hvorfor har du sånn?" Førerkort og... "hvorfor har du det" liksom. Han skjønte liksom at, han bare; "ta vare på deg". Det er ikke vits uansett om han sier til meg; "ikke gjør det", og han kaster det. Jeg går og henter nye jeg. Ikke noe problem.

Han forteller at faren forstod at han fikk penger ved hjelp av illegale handlinger, men at faren likevel ikke blandet seg for mye inn. Faren var mest opptatt av at Mohammed skulle ta vare på

seg selv, og at han ikke måtte bli tatt for de ulovlige tingene han gjorde. Han gav inntrykket av at det var greit det Mohammed og de andre i den yngre generasjonen i familien gjorde, bare de ikke ble tatt.

Selv om han kanskje ikke direkte har blitt oppfordret til kriminalitet av foreldre har han blitt det av andre rollemodeller i slekten som kan sies å også ha høy status og sterk påvirkningskraft i Mohammeds liv. Astrid Kaufmann, som gjorde en litteraturstudie for Det kriminalitetsforebyggende råd, skriver at en av de mest avgjørende faktorer for ungdomskriminalitet er foreldre (men her vil jeg også se dette i sammenheng med annen familie generelt) som selv er kriminelle. Denne sammenhengen er sterkest når foreldrene/andre rollemodeller er kronisk kriminelle og når de viser dette tydelig for barnet/barna sine i oppdragelsesalder (1991:45-46). Denne forbindelsen kan sammenlignes med det Gabriel Tarde kalte for imitasjonslovene. Tarde påpekte at kriminalitet som sosial læring først og fremst ble lært gjennom imitasjon av dem man har nær kontakt med og de man ser opp til (Hauge 2001: 50-51). Da Mohammed ble tenåring og en løsrivelse fra foreldre og den eldre generasjonen i familien hans fant sted, ble det andre i slekten, på hans egen alder han så opp til. Som ungdom var det nå de litt eldre guttene i hans egen generasjon som han ønsket å etterligne.

Vi begynte å gå ut, jeg begynte å henge med familiemedlemmer og... noen fra B-gjengen og sånn... Begynte å tjene penger. Folk kjente meg ikke sant. Vi begynte å tjene masse penger og masse ting skjedde hele tida, forteller han.

Med hjelp fra familien tok det ikke lang tid før Mohammed ble kjent og fikk høy status i miljøet. Han fikk raskt løpegutter som var mange år eldre enn han, og penger til å gjøre alt han ønsket. Han og andre familiemedlemmer kjørte dyre biler, festet hver dag og var populære blant damene. De følte seg som kongene i gata.

Sammen med familiemedlemmer, som også er Mohammeds venner, dannet de en gjeng som etter hvert dominerte bydelen de bodde i. Som gjengen "Los Muchachos" eller "K"-gjengen, som Kjersti Varang (2004) og Elisabeth Næss (1998) skrev om, er de beryktet og anerkjent blant andre ungdommer. De fikk respekt av andre, men mye grunnet at andre var redde for dem.

Vi samlet oss, og ble kalt X¹⁷ som gjengmedlemmer. Vi begynte å gjøre innbrudd i leiligheter, og sloss. Vi fikk problemer med andre gjenger og... Før dette var det småkrangling med hverandre, men nå begynte det å bli bråk. Vi begynte å hente skuddsikre vester, 9 millimetre... Vi bråkte også med hverandre i samme gjeng enn periode, så ble vi venner igjen, så begynte det bråk igjen. Mange av oss har blitt tatt med skytevåpen, har skutt etter folk, har truffet folk, har knivstukket. Men vi må vise at vi ikke er redde. Og vi må vite at vi ikke kan stole på noen – ikke våre egne heller, forteller Mohammed.

Mohammed forteller om en veldig hard og barsk gjeng. Han og de andre guttene i gjengen ”fremstår som svært så tøffe, likegyldige og fulle av forakt overfor jenter”, Slik Kjersti Ericsson m.fl. skriver om noen av informantene i boken *Mors nest beste barn* (1985:13). Mohammed påpeker at det er viktig å være maskulin og å sloss for å få ære og respekt. Han har sloss og kranglet mye, både med venner og ukjente. Mohammed forteller om et røft og hardt miljø der volden ikke bare blir rettet mot andre, men også sine egne. Man kan ikke alltid stole på familiemedlemmer og/eller venner. Man må derfor alltid være på vakt.

Det er viktig å vise makt og ikke frykt. Dette er noe man lærer seg når man kommer inn i miljøet forteller han. Man går fra å være en redd og usikker unge til å bli en tøff og likegyldig ungdom. Slik går det for seg når en gutt lærer å *spille spillet*, slik han kaller det:

Første gang dem slår en person, dem frykter dem er redd. Sier til de andre i gata bare; ”jeg banka han, gjorde det og det med han!” Egentlig han har frykt, han er egentlig bare redd. Så kommer han hjem til mamma og pappa; ”hei mamma hei pappa” Og de bare; ”hvor var du?” ”Nei, jeg var bare der”. De vet ikke hva som skjer liksom. Så sitter han hjemme og tenker at han har dårlig samvittighet for det han gjorde. Så går det sånn et par måneder, så driter han i det. Som jeg har sett, alle er drittsekker i det spillet her. Alle vil ha det beste for seg selv. Alle vil lure alle, og alle tenker på seg selv og bryr seg ikke.

¹⁷ Gjengen Mohammed var med i kaller jeg her X grunnet anomisering.

Man må være lur og egoistisk, forteller Mohammed, hvis ikke klarer man seg ikke. Man må vise ferdigheter og kompetanse på gata, såkalt *gatekapital*. En form for gatekapital kan "[...] være at man får et rykte som voldelig. Hvis andre frykter konsekvensene, unngås konfrontasjoner. Ryktet opprettholdes først og fremst ved historier om tidligere slagsmål, men det kan også kreve offentlig fremvisning av vold" (Pedersen og Sandberg 2007:84).

Normene og reglene på gata er ikke de samme som ellers i samfunnet.

Folk kan komme hjem til deg og banke deg. Folk kan komme hjem til deg å skyte med haggel foran morra di, ikke noe problem, forteller Mohammed.

Alt kan skje, og man vet ikke alltid hva man kan forvente. Rasjonell bruk av irrasjonell vold er en også en form for gatekapital. Intetsigende oppførsel som gjør at man fremstår som "gæern". Ingen nåde skal vises, og folk rundt deg skal være redde for hva du kan finne på å gjøre.

Jeg er en person som er stille. Og plutselig kan jeg klikka, "ikke kødd med meg", skjønner du? Sånn som mange ganger kompisen min sitter med skytevåpen. Tar ut magasinet, og tar det ut og inn. Kulene inn og... De gutta går og skyter rundt omkring ikke sant.

Samtidig som Mohammed forteller om spenning, penger og status, forteller han også om en uforutsigbarhet og meningsløshet som er vanskelig å leve med.

Jeg veit ikke, det er sjukt. Sånn som når jeg var i en leilighet hos en helt vanlig norsk familie liksom. Fordi kompisen min var liksom sammen med datteren til hun dama. Så kommer noen andre gutter inn. Han ene tar mora, mens datteren sitter i sofaen. Og banker dritten ut av mora. De banket dritten ut av henne. De banket henne så mye, slik at sykebilen måtte komme. Og datteren sitter der og koser seg med typen sin liksom. Hun bryr seg ikke. Så jeg sitter og ser på henne og tenker jeg må stikke for dette går ikke mer. Hun driter i det. Dagen etter går hun ut og henger med de som banka mora. Og det er sånn det fungerer mange steder. Det er sånn det er. Det er helt normalt liksom.

De er hjerteløse for å si det sann. Noen ganger tenker jeg at jeg orker ikke. Jeg kunne ønske at jeg kunne leve et rolig liv og at foreldrene mine og vennene mine passet på og var rolige. Så hvis man gjorde noe galt, så gikk det bra likevel. Det er verre å ha de store mennene bak seg enn politiet for å si det sann. De vil i hvert fall ikke drepe familien din.

Å spille spillet, slik Mohammed kaller det, går ut på å vise at man er tøff og kald og ikke bryr seg. Det er disse trekkene som er lure å vise for å komme langt i spillet. Men dette kan ta over for medmenneskelige egenskaper som gjelder ellers i samfunnet, og som Mohammed kan savne; å vise omsorg og hensyn. Det kan være godt å ha noen å stole på og slippe og spille tøff og kald hele tiden, forteller Mohammed.

4.2 Et ambivalent forhold til familie, venner og skole

Ungdommenes fortellinger om familie, venner og skole er forskjellige. Maria og Aisha forteller om en identifikasjon vekk fra familie, samtidig som de forteller om en forståelse for – og innsikt i – foreldrenes tenke- og væremåte. De forteller om venner som de ønsker skal like dem, samtidig som de sier at de er ”dårlige venner” som trekker dem ned og gjør at de havner i trøbbel. De faller ut av skolen, selv om de vet at de er skoleflinke og ønsker å studere. Bilal forteller om et anstrengt forhold til familie og venner, der han føler han dras mellom to ytterpunkter. Han gjør som de andre tøffe guttene, selv om han vet han burde oppføre seg annerledes slik skolen og familie forventer av han. Thomas og Christina forteller om en avstand til familien grunnet barnevernet. Da de ikke føler at de passer inn eller har en nærhet til andre mennesker på institusjoner eller skole dras de mot et rusmiljø som de får et økonomisk og kulturelt avhengighetsforhold til. De ønsker likevel en bedre kontakt med familien og å fullføre skolen. Mohammed har familie, som også er venner, som gjør at han har havnet i et hardt miljø preget av vold. Skole har aldri vært noe alternativ, og foreldrene ser ikke til å være så veldig bekymret for verken skolegang eller miljøet han er en del av. Likevel ligger det et underliggende ønske i hans fortellinger å komme vekk fra miljøet han er en del av, om noen som kan bry seg, som han kan stole på og som han kan slippe å være tøff og kald mot.

Fortellingene til ungdommene har flere likheter. Det kommer frem at de på flere måter har et ambivalent forhold til både familie, venner og skole der de tiltrekkes og frastøtes, liker og misliker og føler en tilknytning og en avstand.

Alle ungdommene har også tatt del i lovbrytende og andre avvikende handlinger. Maria og Aisha forteller at de har festet, røyket cannabis og havnet i slosskamper, Bilal forteller om innbrudd, Thomas og Christina om kjøp, salg og bruk av narkotiske stoffer og Mohammed om narkotika, vold og bruk av våpen.

En teori som nettopp har tatt for seg graden av tilknytning til familie, venner og skole i forhold til lovbrytende handlinger er Hirschi's kontrollteori som ble presentert i boken hans "Causes of delinquency", utgitt i 1967. Den bygger blant annet på en undersøkelse hvor flere tusen ungdommer var med. Graden av tilknytning til omverden, skriver Hirschi, har å gjøre med hvor stor grad man føler at man svikter omverdenen ved å gjøre en kriminell handling. Hirschi tar på denne måten for seg kontroll gjennom sosiale bånd i forhold til om ungdommer velger eller ikke velger å gjøre kriminelle handlinger (Hirschi 1971).

Hirschi bruker fire begreper i beskrivelsen av samfunnstilknytningen: "Attachment", som beskriver tilknytning og hengivenhet til andre mennesker, men også graden av følsomhet og nærtagenhet i forhold til andre menneskers meninger. "Commitment", forteller i hvilken grad man er forpliktet til samfunnet, gjerne ved tid og krefter brukt på tiltak som skole og/eller yrkeskarriere. "Involvement" går ut på at graden av involvering i konvensjonelle aktiviteter vil påvirke tid til – og fokus på – ukonvensjonelle aktiviteter, slik Hirschi ser det. Avslutningsvis peker han på begrepet "belief", som belyser variasjoner i menneskers tro og respekt for samfunnets verdisystem (Hirschi 1971).

De fire begrepene danner grunnpilarene i Hirschi's kontrollteori og viser, i følge teorien, i hvilken grad man er knyttet til samfunnet i forhold til i hvilken grad man kan si man er "attached", "committed", "involved" og/eller man har "belief" (*faith*). "Attachment"/tilknytning til mennesker rundt seg, kan likevel sies å stå i spissen da denne faktoren blir ansett som den med størst betydning og innflytelse på samfunnstilknytningen, og derfor også den som påvirker

sannsynligheten for å gjøre kriminelle og andre avvikende handlinger mest, skriver Hirschi (ibid). Ved hjelp av Durkheims forståelse (1961:64) utdyper han dette nærmere:

“Durkheim said it many years ago:”We are moral beings to the extent that we are social beings”. This may be interpreted to mean that we are moral beings to the extent that we “internalized the norms” of society. But what does it mean to say that a person has internalized the norms of society? The norms of society are by definition shared by the members of society. To violate a norm is, therefore, to act contrary to the wishes and expectations of other people. If a person does not care about the wishes and expectations of other people – that is, if he is insensitive to the opinion of others – then he is to that extent not bound by the norms. He is free to deviate” (Hirschi, 1971: 18).

Ut fra ungdommenes fortellinger kan man se at de føler en avstand til både familie og venner. Når det gjelder familien forteller alle om en avstand til sin familie der de trekker frem kulturelle og etniske faktorer (Maria, Aisha og Bilal), barnevernet (Thomas og Christina) og et røft og hardt kriminelt miljø (Mohammed) som de fremste årsakene til dette. Dette er noe de alle er svært påvirket av og som de forteller har preget deres liv i stor grad. Alle ungdomsinformantene forteller også at tilknytningen til vennene ikke er særlig god. De forteller om ”dårlige venner” som ikke ønsker det beste for dem og/eller som ikke tar hensyn til hva de føler og hvordan de har det. Tilknytningen (attachment), eller mangelen på den, i forhold til familie og venner kan derfor være med på å forklare hvorfor ungdommene har tatt del i ukonvensjonelle aktiviteter. Det kan også være en hjelp til å forstå mangelen på engasjementet (commitment) i forhold til skole, som ungdommene forteller de har sett bort i fra grunnet miljøet de har havnet i.

I dagens samfunn, som kan kalles et *kunnskapssamfunn* (Frønes og Brusdal 2000), der utdanning i økende grad er nødvendig, kan det være vanskelig å investere i arbeid om man ikke først har investert i skole. Og slik Hirschi påpeker kan graden av tilknytning til samfunnet derfor svekkes om man i tillegg til å falle ut av skolen også faller ut av arbeidsmarkedet. Å ta del i konvensjonelle aktiviteter som utdanning og skole må planlegges. ”Livet må i økende grad planlegges, og forskningen forteller oss at evnen til å planlegge livet er en vesentlig egenskap i det moderne samfunnet. Mangel på denne egenskapen er nettopp noe som kjennetegner unge som ikke lykkes [...]” (Frønes og Brusdal 2000:41). Ungdommene må derfor ta valg som kan få alvorlige konsekvenser for fremtiden. Av mine ungdomsinformanter er det flere som ikke har klart seg gjennom ungdomsskolen på en tilfredsstillende måte, og ingen har fullført videregående.

Når man slutter å gå på skolen får man plutselig mye tid til overs. ”Involvement”, går ut på hva man velger å bruke tid på. Jo mindre tid man bruker på konvensjonelle aktiviteter jo mer tid vil man få til å gjøre ukonvensjonelle aktiviteter skriver Hirschi (1971). ”Involvement” og ”commitment” går inn i hverandre, da det er tydelig at ungdommenes lite bruk av tid på skole også gjør at de blir mindre engasjert i skole og utdanning. De henger og loker mye i Oslo-sentrum og bruker derfor heller ikke fritiden sin på andre fritidsaktiviteter eller konvensjonelle hobbyer. Alle disse faktorene kan være med på å gjøre at man faller på siden av samfunnet og derfor at man kan miste tro og respekt (belief) for samfunnets verdisystem.

Hirschis teori har blitt kritisert av mange (se blant andre Einstadter og Henry 1995), og man kan si at teorien er forholdsvis ”bombastisk” i sin kausale fremstilling av forholdet mellom samfunnstilknytning og kriminelle og andre avvikende handlinger. Som skrevet i innledningen av denne delen av avhandlingen har jeg intet ønske, eller grunnlag, for å trekke slike slutninger. I likhet med det som står i boken *Mors nest beste barn* (Ericsson m.fl. 1985) blir det viktig å påpeke at Hirschis teori er ”[...] en hjelp til å systematisere ideene våre, sjøl om vi ikke er enige i alle hans teoretiske synspunkter” (1985:14). Det er likevel en viktig teori som kan belyse ungdommenes avstand til personer og institusjoner rundt dem, og som kan være med i forklaringen på hvorfor de har vært en del av et mer eller mindre belastede miljøer.

Samtidig som ungdommene forteller om en avstand forteller de også om en nærhet til foreldre og venner, og de fleste (alle utenom Mohammed) også om et ønske om å fullføre skolen. De føler derfor også en forpliktelse og et bånd til både familie, venner og skole.

Spesielt under fortellingene om familien kommer det frem et at de føler en nærhet til familien. Maria og Aisha forteller at de ønsker at foreldrene kunne se og forstå dem bedre, Bilal ønsker å gjøre familien stolt og vil ikke at de skal være skuffet over han, Thomas og Christina vil bo sammen med familien og i Mohammeds fortellinger kommer det frem at han ønsker at noen kunne bry seg mer. Man kan derfor også se på deres tilværelse fra et annet teoretisk hold, ved hjelp av Coser (1956). Han beskriver de vanskelige relasjonene i lys av *nære* bånd til familien. Her blir ikke avstand og mangel på tilknytning fremhevet som problemet, det er nettopp tilknytningen og nærheten mellom familiemedlemmer som gjør konfliktene ekstra smertefulle og

vanskelige, skriver han. Ved å også se det fra denne vinkelen kan man få frem den dype ambivalensen som kommer frem i deres historier på en bedre måte. Da nærheten, men også gjerne et ønske om *mer* nærhet skaper en konfliktfylt situasjon i hjemmet.

Dette kan også trekkes inn i historiene om venner. Ungdommene fremhever venner som sine ”signifikante andre”, da de gjerne er det primære sosiale nettverket rundt dem (jf. Mead 2005). Ønsket om å en større nærhet og følelsesmessig engasjement fra venner skaper også konfliktfylte situasjoner.

Videre, i de neste kapitlene, vil nettopp denne ambivalente situasjonen være viktig i forståelsen av ungdomsinformantenes forsøk på en snuoperasjon i livet. I forbindelse med URO’s målgruppe passer de godt inn da de ”vanker” i Oslo-sentrum, er en del av et belastet miljø og ønsker å endre på den situasjonen de er i (Okoroafor, 2008:4). Samtidig er målet med URO at ansatte og frivillige skal fungere som voksne forbilder og omsorgspersoner. ”Vår oppgave er også i stor grad bare å være der for en person som har blitt sviktet gjentatte ganger i livet, selv om man ikke alltid får ønsket respons”, skriver en frivillig i URO (Rusten, 2008: 13 – opprinnelig understreking). På denne måten kan URO være med på å tilby et godt og stødig forhold, samtidig som prosjektet ønsker å gjenopprette god kontakt med familie, skole og arbeidsliv. Slik som Hedda Giertsen skriver i artikkelen *Meningsløs vold har mening* finnes det ” [...] veier ut. De handler om å (gjen)opprette relasjoner og forbindelser til andre, om å komme ut av isolasjoner og bli del av miljøer som er viktige for en og som samtidig er en del av det store fellesskapet” (2006: 33).

DEL 2 URO

Bakgrunnsfaktorene som jeg hittil har vært inne på forteller noe om ungdommenes tanker og følelser rundt forholdet til familie, venner og skole. Med dette som bakteppe ønsker jeg videre å gå inn på møtet med URO og prosessen med å etter hvert bestemme seg for å gjøre et snuprosjekt i livet sitt i samarbeid med prosjektet.

Her ønsker jeg å beskrive integreringsprosessene til de ungdommene som ble med i URO; hvordan og hva de forsøker å endre på i sitt liv, i forhold til å bevege seg bort fra et såkalt marginalisert miljø. Jeg ønsker også å beskrive hvordan URO forsøker å finne/skape en plass til ungdommene i et annet miljø (inkluderingsprosessene). Hva kjennetegner disse fremgangsmåtene, og hvilken rolle har URO hatt i ungdommenes liv under denne tiden?

I denne delen vil det først og fremst legges vekt på historiene til de ungdomsinformantene som var en del av URO-prosjektet.

5 De første møtene med URO

URO-ungdommene fikk kontakt med prosjektet på forskjellige måter. Thomas, Mohammed og Truong nevner barnevernet som en inngangsport til URO-prosjektet. Bilal forteller at han selv tok initiativ til å bli med i URO, mens Maria forteller at hun kjente igjen prosjektlederen i byen etter å ha møtt han gjennom en venninne. Selv om ungdommene fikk vite om URO på forskjellige måter er det likevel flere likhetstrekk i deres historier.

Videre ønsker jeg å gå inn på ungdommenes opplevelser av det første møtet, som de fleste ungdommene omtaler som *en tilfældighet*. Jeg vil også se dette i forhold til UROs mer systematiske tilnærming, der prosjektet, som nettopp er opprettet med formål om å aktivt ta kontakt med ungdommer, har omgang med andre instanser i tilretteleggingen og planleggingen rundt de første møtene.

5.1 Det mellommenneskelige møte

Det er flere av ungdommene som forteller om at det er tilfeldigheter som har gjort at de kom i kontakt med prosjektet. Maria forteller at hun møtte Ken, prosjektlederen, tilfeldig ute i byen.

Så bare ser jeg han [Ken]; "hvor er det jeg har deg fra?" Jeg husker jeg hadde han fra et eller annet sted liksom. Så fant vi ut at han er fetteren til en av bestevenninnene mine da – før. Så begynner jeg å fortelle litt da; "jeg har deg fra der, jeg har møtt deg før". Han bare; "ja, stemmer stemmer". Han bare; "hva gjør du liksom?". "Nei vi loker". Så bare lagde han en grimase og sa; "hm... ok, loker... ja", forteller Maria.

Kontakten ble på denne måten etablert mellom to mennesker som tilfeldigvis møtes på gaten. Siden Maria og Ken kjente hverandre litt fra før, ble det naturlig å slå av en prat. I denne sammenheng forteller Maria at hun henger i byen og loker. Dette er noe Ken stusser over.

Så sier han; "ok greit, hør nå her jenter nå har jeg noe å fortelle dere". Vi bare; "ja ok, hva?" liksom. "Nei, jeg tilhører et prosjekt i Røde Kors som heter URO. Og der skal vi få slutt på loking. Og liksom de som er i et dårlig miljø, skal vi få ut, og få dem på rett vei". Og jeg tenkte bare; "ja men det hørt bra ut. Jeg vil ikke loke resten av livet mitt liksom". Og jeg hata skolen allerede. Hva skal jeg med skole liksom, skjønner du? Jeg var helt sånn. Så han bare; "ja men alle sammen bare ta nummeret mitt, og de som føler for å ringe meg og snakke om det prosjektet, ring eller kontakt meg eller legg meg til på facebook". Vi bare greit. Så kommer jeg og adder¹⁸ han på facebook, og så plutselig så begynner han å sende meg meldinger og bare; "hva skjer ditten og datten, hvor er du, hva skal du i dag?" og sånn. Jeg bare "eh, ikke noe, loke". Han bare; "du må slutte å loke". "Ja, men det er ikke noe å gjøre, så da loker jeg liksom".

Et tilfeldig møte fører til en kanskje mindre tilfeldig forespørsel om å bli med i prosjekt URO; som skal få slutt på loking. Denne fremstillingen av URO passer Maria godt da hun nettopp er ute

¹⁸ "Å adde" er her et fornorsket begrep for "to add" på engelsk, som betyr å legge til.

og loker, og er svært lei dette. Ved hjelp av facebook opprettholder de kontakten, og det tilfeldige møtet blir til flere planlagte treff. Gjennom Ken blir Maria gradvis kjent med prosjektet.

Mohammed kjente ikke til Ken fra før, men fokuserer også på kontakten med han når det snakkes om møtet med URO.

Og det var sånn at folk [sosialarbeidere og barnevernsansatte] rundt meg sa "vi må prøve å få han inn [på en institusjon eller et kriminalitetsforebyggende prosjekt]", men de klarte ikke. Så prøvde barnevernet, én, to og tre ganger, men de klarte ikke. Så møtte jeg Ken, og jeg begynte å snakke med han. Og jeg begynte å tenke; ok, hvem er han der? Jeg stolte ikke på mennesker. Så møtte jeg på han et par ganger. Han begynte å se meg i byen klokka tre om natta og... Så begynte han å dra meg inn [fortelle om URO og gjøre Mohammed interessert i prosjektet]. Så ble jeg litt mer kjent med URO, forteller han.

Mohammed forteller om seg selv som et populært "målobjekt" som flere instanser hadde rettet søkelyset mot. De prøvde å få han inn, inn i et prosjekt eller et form for vern, og vekk fra det "illegale feltet". Han forteller om vanskeligheter med å stole på mennesker, likevel begynner han å snakke med Ken. Dette kommer frem som et valg. Han kunne ha blitt dratt inn av barnevernet, som prøvde hele tre ganger på dette, likevel valgte han Ken.

Selv om Mohammed beskriver møtet som mindre tilfeldig enn Maria, legger begge vekt på det mellommenneskelige møtet med Ken. *Han virket dritkul*, forteller Mohammed. *Han er en homeboy*¹⁹ *liksom*, sier Maria. De forteller begge at hans personlighet og fremgangsmåte var en viktig faktor som gjorde at de ble interessert i å finne ut mer om prosjekt URO. Han virker både kul, hyggelig og som en kompis fra gjengen (homeboy). Han kommer til dem på gata, til deres – ungdommenes – område, gjerne når de er sammen med venner. *Det er jo sånn vi er vant til å møte folk*, forteller Maria. Siden både Maria og Mohammed brukte mesteparten av tiden sin på å loke i Oslo-sentrum var det nettopp på gata og på denne måten de var vant til å møte andre – og

¹⁹ "Homeboy" er amerikansk slang og betyr kamerat, kompis, gutt fra nabolaget eller gjengen (Ordnett 2010).

kanskje nye – mennesker. Dette, og Kens tilnæringsmåte, gjorde møtet gjenkjennelig og mindre farlig.

Ken virker karismatisk og interessant, men også troverdig, forteller Maria og Mohammed. Kens troverdighet kommer av at han er som dem – ung og kjent i miljøet – men også av at han forteller dem at de ikke burde loke og være ute så sent – i byen, midt på natten, mange ganger. Han bryr seg. Han viser at han ikke gir opp, da han fortsetter å holde kontakten ved å snakke med dem på gata, på facebook, på mobilen. Denne kontinuiteten gjør at de med tiden kan åpne seg for prosjektet.

Bilal forteller også at kontakten til en person gjorde at han ble interessert i URO. Denne personen er Knut, prosjektkoordinatoren. I motsetning til de andre ungdommene, var det Bilal selv som tok initiativ til å bli med i prosjektet.

Det var gjennom rådgiveren på skolen. Jeg snakka og sa at jeg trenger hjelp. Så sa hun ”kan du nevne en som kan gi deg hjelp?” Så sa jeg Knut fra Røde Kors. Så nevnte jeg det da. Så snakka hun med Knut. Jeg kjente han fra før ikke sant. Vi var jo venner da. Han huska meg og jeg huska han. Så da hun kontaktet han så sa han; ”jaja, jeg kjenner Bilal” og greier og sånn. Så da jobba han i URO da, forteller Bilal.

Bilal kjente Knut fra før, gjennom Knuts tidligere arbeidsplass. Han følte at han kunne snakke med Knut. Han trengte støtte og han trengte en venn. Noen som kunne hjelpe han ut av den vanskelige situasjonen han var i, der han følte seg dratt mellom familien og religionen hans på den ene siden og påvirkning fra venner på den andre siden (slik han forteller om i kapittel 4 *Familie, venner og skole*).

Historiene til både Maria, Mohammed og Bilal forteller om en personlig kontakt som gjør at de blir kjent med prosjektet. Det er det mellommenneskelige møtet de fokuserer på når de snakket om den første kontakten med URO. Man kan derfor si at kontakten med URO, som etter hvert prøver å få dem ut av et marginalisert miljø, også kan ligne veien inn i et marginalisert miljø. Man kan trekke likheter mellom UROs rekruttering og rekrutteringen inn i et felleskap der bruk

av illegale rusmidler og andre avvikende handlinger er gjeldende (jf. handlinger ungdommene forteller om i kapittel 4 *Familie, venner og skole*), da det gjerne er kontakt med bekjente (slik Maria og Bilal forteller), eller et mer tilfeldig møte med mennesker som virker interessante (slik Mohammed forteller) som kan gjøre at man får innpass i et illegalt praksisfellesskap (se blant annet Hammersvik 2009, Lalander 2003, Snertingdal 2007).

Selv om ikke Truong og Thomas forteller at det var en bestemt person som gjorde at de ble kjent med URO, er også de opptatt av den personlige kontakten til bestemte mennesker i prosjektet når de forteller om det videre forholdet til URO (Se en nærmere beskrivelse av dette i kapittel 8 – *URO er bestemte personer og relasjoner*).

Både Thomas og Truong forteller at barnevernet var grunnen til at de fikk vite om prosjektet, men de går ikke noe nærmere inn på hvordan denne prosessen gikk for seg. De forteller kort om et relativt tilfeldig møte: *Jeg hoppet plutselig inn i URO sånn rett ut av det blå*, forteller Thomas. *Jeg fikk bare plutselig lyst til å se hva det var*, forteller Truong.

Ved å se på hvordan URO-skrivene beskriver de første møtene med ungdommen ser man at det her er en ganske forskjellig fremstilling:

Den instans som anbefaler ungdommen til URO informerer ungdommen kort om hva prosjektet går ut på. Deretter kan URO-ansatte møte ungdommen for en uforpliktende prat og utfyllende informasjon. Dersom ungdommen gir uttrykk for et ønske om videre samarbeid, er det nødvendig med et avklaringsmøte med ansvarlig bydel (URO metodeperm 2008:18).

Barnevernet og prosjektet har sannsynligvis stått bak kulissene og iscenesatt forholdene for de første treffene. Dette er likevel noe de ikke går nærmere inn på. Heller ikke Mohammed som også forteller om barnevernet som en inngangsport til URO gjør dette. Deres beskrivelser er på denne måten svært ulike den prosjektet presenterer i UROs metodeperm (2008). URO fokuserer på de retningslinjene prosjektet formelt er nødt til å ta i møte med en ny ungdom og går inn i beskrivelsen av prosessen etter det helt første møtet. Ungdommene derimot holder beskrivelsene til selve møtene. Det er ungdommenes subjektive oppfatning, som hovedpersoner i sin egen virkelighet, med et annet fokus som kommer frem. Mens URO beskriver en formell og

gjennomtenkt prosess, der flere instanser jobber rundt en i større grad objektifisert ungdom, er ungdommenes skildring en beskrivelse av to agerende parter som tilfeldigvis møtes og derfor interagerer. Selv om ungdommene kanskje er klar over at andre instanser jobber rundt dem er ikke dette interessant for dem å fortelle om.

Dette er noe som Thomas sitt svar senere under intervjuet indikerer:

Jeg/intervjuer: *URO har kontakt med for eksempel barnevern og politi. Synes du det er problematisk? Hadde det vært bedre hvis de ikke hadde kontakt med andre?*

Thomas: *Jeg driter i hvem dem jobber med og hva dem gjør andre steder, så lenge dem jobber med meg på en konstruktiv måte. Det er det samme som hvis man jobber på gata [med å selge dop]. Jeg driter i hvem kompisene mine er kompis med, så lenge dem ikke stabber meg i ryggen²⁰.*

Thomas utdyper at det ikke er relevant hvem URO har kontakt med, så lenge prosjektet behandler han godt. Det er det mellommenneskelige møtet – her og nå – som betyr noe, hvor to eller flere mennesker møtes – tilfeldig – da forholdene rundt ikke er av så stor betydning.

5.2 En avventende tilnærming

Selv om ungdommene blir nysgjerrige på prosjektet etter de første møtene stikker likevel skepsisen dypt. De er usikre på hva de går til, og tvilende i forhold til om det er noe de ønsker. Selv Bilal, som rekrutterte seg selv inn i prosjektet var skeptisk.

[J]eg hadde lyst til å skjule ting. Jeg ville ikke fortelle om det jeg gjorde eller tenkte. Jeg viste ikke tillitt til dem, forteller Mohammed om den første tiden i prosjektet.

²⁰ "å stabbe en i ryggen" er her en engelsk-norsk setning som har den samme betydningen som "å dolke en i ryggen".

Selv om det var han selv som tok initiativ til å bli med i prosjekt URO, var han ikke åpen eller klar for å ta i mot den hjelpen URO kunne tilby han. Dette er også noe de andre ungdommene forteller. *Egentlig så var jeg ikke sånn veldig motivert*, forteller Maria. *Jeg ville ikke fortelle dem noe, jeg var redd for at de skulle fortelle om hva jeg gjør uti gata til politiet eller foreldre og sånn*, sier Mohammed. *Først så tenkte jeg at det ikke skulle bli noe av [å bli en del av prosjektet], at jeg bare skulle komme for å sjekke hvordan det[URO] er*, forteller Truong.

Maria, Mohammed og Truong var nysgjerrige på prosjektet og villige til å gi det en sjanse, men de var ikke sikre på hva de gikk til. De var tilbakeholdne og tvilende.

I Liv Finstads bok *Den betalte familie* (1990) får vi møte ungdommer fra et rusmiljø som drar til et behandlingskollektiv for stoffmisbrukere. Slik som mine informanter har ungdommene i boken blitt introdusert for kollektivet på forskjellige måter. Noen tok selv initiativ til å bli med, mens andre var nølende og ble med uten å helt ville det selv. ”Men midt i mellom disse ytterpunktene står den største gruppen ungdommer, de som reiser til kollektivet for å prøve. De er avventende, vil ta en dag om gangen, se hva som skjer”, skriver Finstad (1990:19). En slik avventende tilnærming er også noe mine informanter forteller om. I møte med bestemte mennesker fra URO-prosjektet ser de situasjonen an. De er likevel kritiske, og slik som ungdommene i boken *Den betalte familie* er det mange tanker og følelser i sving: ”Usikkerhet, skepsis, sinne og redsel. Hva skal skje? Det første møtet virvler opp mange spørsmål for ungdommene. Ikke så merkelig, siden de kjenner verken de voksne, huset, bygda eller døgnrytmen. De voksne er fremmede. Skepsisen stikker dypt”, skriver Finstad (1990: 22-23).

Slik som jeg tidligere i dette kapittelet var inne på en likhet mellom veien inn og ut av et marginalisert miljø, kan man i analogisk forstand trekke linjer mellom veien inn i en rustilværelse og veien inn i prosjekt URO. Flere av mine informanter forteller om bruk (men også kjøp og salg) av ulovlige rusmidler, som med tiden har blitt en stor del av deres liv. Slik man ikke nødvendigvis har planlagt å bruke narkotiske stoffer på fast basis når man kjøper og bruker for første gang, hadde ikke ungdomsinformanten et klart ønske om å bli en fast del av prosjektet. Det er en prosess som tar tid, slik Becker beskriver om i delen *becoming a marihuana user* (1963): “In the course of this process he develops a disposition or motivation to use marihuana which

was not and could not have been present when he began use, for it involves and depends on conceptions of the drug which could only grow out of the kind of actual experience [...]" (Becker, 1963:58). Det er erfaringene med URO som etter hvert skaper en mottakelighet og åpenhet til prosjektets grunntanke om å få ungdommene ut av en livsstil og inn i en annen.

6 Å bli en del av URO

Slik Truong påpeker er det noe som får ungdommene til å *sjekke ut hvordan URO er*. Og etter at de har sjekket ut prosjektet, er det også noe som får dem til å komme tilbake. Som jeg var inne på er dette *noe* som regel en bestemt person, som de føler en tilknytning til og som de blir nysgjerrige på. Men det er også andre betydelige faktorer ungdommene forteller om?

Hittil har jeg beskrevet hvordan ungdommene ble kjent med prosjektet og hvordan dette opplevdes for dem. I dette kapittelet ønsker jeg å gå inn på prosessen der ungdommene går fra å være skeptiske og usikre på prosjektet til å ønske å bli en fast del av det. Det vil her bli satt fokus på det URO har å tilby ungdommene, som ungdommene synes er interessant.

Spørsmålene jeg derfor videre søker svar på er: Hva er det som får ungdommene til å ønske å bli i prosjektet? Hva er det ungdommene fokuserer på?

6.1 Pizza og bowling

Når han kom til meg, Ken, og sa at han hadde et prosjekt så tenkte jeg; jeg har ikke noe å tape på det liksom. Jeg tenkte at det hørtes litt kult ut. Jeg hadde lyst til å gjøre ting; kino og gå ut og spise. Jeg bare; okay! Jeg er bare sånn ghettochild, get free shit liksom. Jeg tenkte;” jaja, det gjør jeg liksom, hvorfor ikke?” forteller Maria.

I begynnelsen var det de materielle godene som fristet mest forteller Maria. Det var disse fordelene som virket lokkende i forhold til å bli med på aktiviteter sammen med andre voksne i URO.

Maria forteller at hun ikke hadde noe å tape på å bli kjent med prosjektet. Hun hadde mye tid til overs da hun brukte dagene sine på å loke i Oslo-sentrum, noe hun i utgangspunktet ikke synes var særlig spennende. *Jeg var lei av å leve livet mitt sånn – å loke hele tida liksom*, forteller hun. Hun beskriver seg selv som en ”ghettochild”, og påpeker med dette at slike aktiviteter er noe som

hun ikke har gjort så mye av under oppveksten. Et tilbud om god mat og morsomme fritidsaktiviteter virker derfor som et svært tiltalende tilbud som hun ønsket å si ja til.

Mohammed forteller også om at de materielle godene var viktige i innlemmelsesprosessen.

Fokuset på at jeg skulle endre meg gikk på at jeg var villig til å endre på et par ting. Det var liksom baktanken. Hva jeg skulle gjøre videre: Jeg skulle få støtte fra dem, så kunne folk glemme meg der og... Så kan jeg gjøre hva jeg vil, forteller han.

Mohammed forteller om en mer målrettet fremgangsmåte der han ville vise URO at han kunne forandre seg på noen områder for å få mest ut av prosjektets materielle goder.

Selv om Mohammed ønsker gratis mat og fritidsaktiviteter ønsker han ikke å bli møtt med mange krav. Pedersen og Sandberg (2005 og 2007) skriver at det ikke er uvanlig at "klienter" bruker hjelpeapparatet på denne måten. "Smerte, rus, vold, sosial marginalitet og strukturelle begrensninger er reelle problemer. Men det er også - paradoksalt nok - "ressurser" i møter med hjelpeapparatet" (2005:217). Mange av ungdommene har etter flere møter med store deler av hjelpeapparatet lært seg hvordan systemet fungerer. Både private og offentlige instanser har i lengre tid fokusert mye på forebyggende ungdomsarbeid. Det finnes derfor en del å velge mellom. Ungdommene kan få mye gratis bare ved å være synlige i bybildet, og i praksis kan de, slik Mohammed påpeker, få støtte ett sted mens de gjør det de vil, for så å gå videre og senere få støtte et annet sted.

URO er kjent med denne problemstillingen. De kaller ungdommer som kjenner og bruker systemet på denne måten for "shopperne" (Okoroafor 2008:7). Dette er ungdommer som kun ønsker å ta av det URO har å tilby. Da prosjektet har nær kontakt med andre prosjekter og instanser kan baktanken til "shopperne" også være å benytte seg av prosjektets sosiale nettverk for å skaffe seg større goder som for eksempel et billig eller gratis sted å bo, et bestemt dagtilbud eller til og med slippe en eventuell fengselsstraff ²¹ (Okoroafor 2009).

²¹ URO bruker flere eksempler på ungdom som har unngått fengsling ved hjelp av prosjektet i "årsrapport 2008" (2009). Blant annet skrives det om en gutt som slapp å sone ett år i fengsel, ved at URO kontaktet forebyggende politi som igjen kontaktet politijuristen i saken. Etter et "godt og fruktbart møte" der URO kunne vise til at

Samtidig kan man si at URO kan dra fordel av at godene de kan tilby er såpass ettertraktede i ungdomsmiljøet. Ungdommene ønsker seg godene, men URO ønsker seg og trenger også ungdommene. Den gjensidige avhengigheten er ikke til å se bort i fra. Spesielt da mine ungdomsinformanter, slik de forteller i det forrige kapittelet (kapittel 5 *De første møtene med URO*), er svært skeptiske i begynnelsen. Mat og aktiviteter blir slik en god måte å få tid med ungdommene på. Dette er også noe Jens, en av de frivillige jeg snakket med, påpeker:

Helt i starten så var det sånn usikkerhet. Det er jo alltid sånn når du treffer en ny person. Kan ikke forvente at en ungdom åpner seg med en gang heller. Hvorfor i all verden skulle han gjøre det? Jeg er jo en fremmed person. Dette er noe som tar tid. Det må jo ta tid. Ved å ta en bowlingrunde eller spise en pizza kan vi få tid sammen. Og slik kan vi få mulighet til å bli litt tryggere på hverandre, forteller Jens.

Det er formålstjenlig å lokke ungdommen med gratis og god hjelp. Ikke bare for å hente inn ungdommer, men også for å skape en god relasjon til dem. Det er det sosiale aspektet ved bowling og pizza som er viktig.

”Måltider gjelder ikke bare mat. Måltider er møtesteder. Nyheter utveksles, følelser kommer fram. Måltider gir muligheter”, påpeker Christie (1989:15). Slik er det også med fritidsaktiviteter. Det kan være med på å skape en fellesskapsfølelse i det at man gjør noe sammen og at man får noe felles å snakke om. Det har på denne måten en samlende effekt, som fungerer godt i forhold til relasjonsbygging.

Mat og fritidsaktiviteter kan på denne måten virke som en ”isbryter”. Det som i utgangspunktet kan være en unaturlig situasjon mellom en ungdom og en voksen som ikke kjenner hverandre så veldig godt, kan med mat og aktiviteter gjøres mer naturlig og mindre farlig.

ungdommen hadde utviklet seg til det bedre og engasjert seg i et dagtilbud ble straffen omgjort til samfunnsstraff (s.7).

Det gir ungdommen mulighet til å bli kjent med meg i sitt eget tempo. Man trenger ikke å sitte og se på hverandre og snakke hele tiden. Man kan spise litt, spille litt og snakke litt innimellom. Så trenger man ikke å føle at det er så farlig om man bare er stille noen ganger heller, forteller Jens.

Pizza og bowling gir også tid som skaper rom for muligheter, og mennesker som i utgangspunktet ikke ville funnet hverandre får på denne måten mulighet til å skape en relasjon.

6.2 Hjelp til en forandring

I kapittel 4 i denne avhandlingen (*Familie, venner og skole*) forteller ungdomsinformantene om vanskeligheter både hjemme, på skolen og blant venner. Tanken bak URO er nettopp å hjelpe ungdommer på disse områdene. URO ønsker å få ungdommene vekk fra et belastet sentrumsmiljø ved å hjelpe ungdommene med å skaffe seg en skoleplass og/eller jobb, forbedre kontakten med familien og å skaffer seg nye venner.

URO kunne gi meg en hånd, en hjelpende hånd. Så kunne jeg få støtte til det jeg sliter med. De kan hjelpe med å skaffe plass på skole eller hjelpe med papirer. Sånne ting som man trenger hjelp med, forteller Truong.

Det er noe ved URO som treffer ungdommene. Og det er kanskje dette som får dem til å bli. Mer enn drikke, mat og aktiviteter. Etter hvert som skepsisen gir seg, og ungdommene nærmer seg prosjektets kjerne, får de mulighet til å forandre på deler av livet sitt som de ikke er fornøyde med.

De hjalp meg med å se annerledes på livet liksom. Ta en annen vei. Så da tenker du at du kan bruke dem på en annen måte. Komme nærmere et mål jeg vil ha. Få orden på kaoset liksom. Jeg hadde kaos overalt, hjemme og på skolen og... Finne andre folk og få orden, forteller Maria.

Thomas forteller:

Så jeg sa til dem greit jeg fortsetter samarbeidet med URO. Jeg har mye growing up to do. Sånn sett kan kan URO være hjelpen min. Ha det bra med min familie, stå opp tidlig ordne med ting og tang.

Bilal forteller noe av det samme:

Jeg lette etter noen som kunne hjelpe meg. Jeg klarte ikke mer. På skolen, hjemme og... Det ble for mye. Jeg klarte ikke å være med de gutta [vennene som befant seg i et belastet miljø]. URO kunne hjelpe med det.

URO var på mange måter noe ungdommene trengte. Men var det også noe de på forhånd lette etter? Ut i fra deres fortellinger om tiden før de ble med i URO, kan man se at de fleste hadde det som kan kalles et problematisk forhold til familie, venner og/eller skole. De trekker disse probleme frem når de forteller hva URO kan hjelpe dem med. Det kan tenkes at de til tross for den avventende tilnærmingen i begynnelsen, hadde disse problemfylte elementene i baktankene. Spesielt gjelder dette Bilal som selv tok kontakt med prosjektet for å få hjelp.

Samtidig er det lett i ettertid å se ungdommenes problemer som årsak til at de ble innlemmet i prosjektet, og ikke ble det som prosjektet kaller for ”shoppere”. Men man kan se det fra en annen side, der årsakssammenhenger sees et annen perspektiv, som innenfor kriminologien ikke er uvanlig å bruke. I artikkelen *Hva er kriminologi?* går Høigård inn på en slik forståelsesmåte: ”En vanlig betraktningsmåte er forestillingen om at først kommer kriminaliteten, deretter setter kontrollen av kriminaliteten inn. I dette perspektivet blir det omvendt: først kontrollen, deretter kriminaliteten” (Høigård 1997:13). Man kan derfor se det omvendt. Ikke at ungdommene ønsket å forandre sin livssituasjon, og så kommer URO og så griper de muligheten, men at de lever som de gjør og er ikke så veldig tilfredse, så oppdager de at det finnes en annen måte å leve på, som de har mulighet til å kunne nå. Altså at løsningen (URO) skaper forståelse for eller opplevelse av problemet. URO konsituerer på denne måten en løsning, og dermed også problemet (en vanskelig og ”dårlig” livssituasjon).

Maria forteller om at hun hadde vært misfornøyd med sin tilværelse lenge, og at hun hadde fått nok, men at møtet med URO nettopp gjorde at hun begynte å tenke at hun kunne leve på en annen måte:

Jeg var sånn, jeg bare dreit i hele livet liksom. Jeg bare tenkte det kommer som det kommer liksom. Og så tenkte jeg at jeg fester nå for jeg er ung og må leve livet, skole kan jeg ta seinere og... Men så plutselig er det senere. Jeg vet at jeg bare er 19 liksom, jeg er ikke så voksen liksom, men jeg føler meg mer voksen enn det jeg er. Fordi jeg føler at jeg har gått gjennom nok, nok til å kunne si; nei jeg vil ikke gjøre det. Jeg vil liksom gjøre ting bedre, jeg vil ikke loke bort livet mitt. Det er dette jeg har forstått med URO. Det var med URO jeg begynte å tenke.

Folk pleide å si; "du må slutte å loke". Jeg bare; "Hm.. ja kanskje det". Jeg sa; "jeg loker ikke, jeg lokeventer". Hvis jeg venter på noe, så loker jeg. Jeg ventet på noe bedre. Når jeg møtte URO forstod jeg at jeg ikke kunne vente lenger, forteller Maria.

Maria forteller at hun "lokeventet". Hun ventet på noe bedre, og når hun ble kjent med prosjekt URO forstod hun at hun med hjelp fra URO kunne klare å føre en ny livsstil.

Jeg så en annen vei. De sperra liksom de dårlige veiene for meg. Gå en annen vei liksom. Så lenge URO er med deg, så får du ikke lov til å gå den ["dårlige"]veien. Du får ikke lov til å loke. Du får ikke lov til å henge med de dårlige venna dine, ikke gjøre dumme ting. Jeg hadde ikke noe valg egentlig. Eller selvfølgelig har man et valg. Men jeg tolka det som at jeg ikke hadde noe valg. Jeg tolka det som at jeg bare har en vei å gå, og at det er den riktige veien. Når de hjelper meg så er det liksom min sjanse i livet, skjønner du. Man har alltid veier i livet, men dette var liksom min sjanse til å ikke drite meg ut, bare gå en annen vei, forteller hun.

Nå kunne hun endre retning i livet. Hun måtte bruke tid med URO for å kunne ta i mot den hjelpen de kunne gi, men også for å fortså at hjelpen skapte en bedre måte å leve på.

Dette er også noe Bilal beskriver; å bedre forstå problemet og å komme til et punkt hvor han ønsker å åpne seg for den hjelpen URO kan gi.

Jeg visste at jeg hadde problemer, men URO viste meg hva de var og hva jeg kunne gjøre bedre. At jeg ikke kunne fortsette sånn hvis jeg ville forandre meg. Så jeg fikk hjelp da og åpnet meg til Knut da, etter hvert, forteller Bilal.

Mohammed forteller også at han etter en stund i URO ser mulighet til å endre på en situasjon han har fått nok av. Men her legges det også vekt på hendelser utenfor prosjektet som er med på å skape en motivasjon for en snuoperasjon i livet:

Jeg tenker på liksom.. Barn som vokser opp og blir ungdommer, så blir man voksen. Hvis man ikke gjør noe nå, så blir ting bare illere. For jeg vet liksom. Jeg har mange venner som er junkier, som har dødd. Fy faen. Det er mange jeg har mista liksom, forteller Mohammed.

Mohammed forteller at han tenker mye på livet og de han har mistet. Han vet at han selv kan ende opp slik mange av vennene hans har, om han ikke gjør noe drastisk med livssituasjonen sin nå. Det er spesielt én hendelse som har gått hardt inn på han:

Bestekompisen min døde jo, så jeg vet hvordan ting kan gå. Han ble drept. Ikke på en måte, ikke skutt eller noe. Men noen hadde gitt han dop som dreper han. Og jeg vet hvor langt dette kan gå. Dette kan gå veldig langt. Og ingen bryr seg, forteller Mohammed.

Mohammed mistet bestevennen sin. Han har mistet så mange, og det ser ikke ut til å ende. Det er han som må gjøre noe med situasjonen. Ingen andre bryr seg, påpeker han. Ved hjelp av URO kan han få støtte og hjelp til å gjøre dette. I likhet til Mohammed forteller Thomas om bestevennen som gikk bort, men også om en annen bestemt hendelse som er viktig i avgjørelsen om å gjøre en snuoperasjon i livet.

Han var den råeste. Han var helt gæern. Det er sykt hvordan ting bare kan snu. Men nå må jeg bare fokusere på fremtiden. Jeg skal jo snart bli far. Og det er sykt det. Det gjør at man må tenke på å virkelig gjøre en forandring. Da er det bra å ha URO i ryggen, som kan støtte meg med det. Hjelp meg med skole, jobb... Ha noen som jeg kan ringe til.

Thomas finner stor motivasjon i noen som snart skal komme til verden. Kjæresten til Thomas er gravid og de skal snart få en datter. *Jeg er innstilt på å gjøre det godt for dattera mi*, forteller han. Det viktigste i hele verden for han er å holde datteren sin unna barnevernet. *Dette er noe som ikke må skje*. Da er det viktig å ta i mot hjelpen fra URO for å kunne klare å ikke havne på kjøret igjen.

Det er flere faktorer som skal være på plass for at ungdommene skal ønske å gjøre en snuoperasjon i livet sitt ved hjelp av URO. De må bli presentert for prosjektet og etter hvert bli såpass godt kjent med menneskene i URO at de føler at de kan åpne seg for den hjelpen prosjektet har å tilby. De må også ha bestemt seg for å endre på den livssituasjonen de er i, noe som kan bli trigget av problematiske forhold til familie, venner og/eller skole, UROs forståelse av hva problemene er og hvordan disse kan løses og/eller bestemte episoder i livet. Flere av ungdommene forteller at dette gir dem en følelse av at de har fått nok av den situasjonen de er i.

6.3 Støtte til ungdommenes eget prosjekt

I kapittel 3 *Om URO*, går jeg inn på det som står i UROs dokumenter om motivasjon. Her kommer det frem at ungdommene må være motiverte for å kunne bli med i URO. Slik mine ungdomsinformanter forteller er det heller sånn at de ble motiverte etter hvert. Selv om de kanskje hadde et ønske om å få hjelp av prosjektet fra starten av var de svært forsiktige, og de kunne ha lett falt ut om de kjente at personkjemien eller situasjonen ikke stemte.

For å få hjelp må ungdommene også ta i mot hjelp. De må være motiverte for dette, og dette kan ta tid. Motivasjon kommer fra det latinske ordet som betyr ”å bevege seg” (Passer og Smith 2001: 367). Ungdommene må bevege seg vekk *fra* det belastede miljø, og *mot* et i større grad konvensjonelt miljø. Motivasjon kan defineres som ”det som forårsaker aktivitet hos individet, det som holder denne aktiviteten ved like og det som gir den mål og mening” (Imsen 1991: 43). Som skrevet ovenfor finnes det forskjellige grunner til at ungdommene blir motivert. Det er gjerne et resultat av en sterk følelse av misnøye som øker og til slutt når et punkt hvor man bestemmer seg for at man ikke kan leve slik lenger, bestemte hendelser som fungerer som en

vekker og god kjemi med mennesker i – og støtte av - prosjekt URO. Disse faktorene kan sammen fungere som vendepunkt for ungdommene. Slike vendepunkt kan forstås som en endring i det som oppleves som en av livets røde tråder, skriver Hammersvik (2009: 148). I hans studie forteller flere av hans informanter om en slik opplevelse som årsak at de ønsket å slutte med lovbrudd. ”Men er vendepunktet alene nok til å få dem til å slutte?” spør han seg (ibid).

Ungdommene forstår at de bør gjøre en snuoperasjon i livet sitt. De er derfor alle klare for å bevege seg bort *fra* sin vante livsstil. Det er dette som forårsaker aktiviteten hos individet, og som gir den mening, slik definisjonen av motivasjon tilsier. Men for å kunne bevege seg *mot* et nytt liv trenger de hjelp. Dette er en ny verden, og det er her URO kommer inn som motivator som skal oppmuntre og støtte ungdommen. Det er URO som tilføyer den andre delen av definisjonen til motivasjon; nemlig å holde aktiviteten ved like, og å hjelpe til med å gi den et mål. Et konkret mål ungdommene kan klare å nå.

Kandidaten er nå inne i URO og tiden er inne for å konkretisere drømmer og ønsker for fremtiden. Målsetninger skal settes ned på papiret, ungdommen skal selv i størst mulig grad bruke egne ord, og skrive ned dette med hjelp fra URO ansatte.

I denne delen av prosessen er ansatte spesielt utfordret til å holde egne ideer, ord og planer tilbake, og kun lytte og søke etter ungdommens egne. Dersom ansattes ord og mål for ungdommen uttales, vil ikke URO lykkes. Ungdommens egne ideer må frem slik at de får et nødvendig eierskap til eget prosjekt. Når ungdommens prosjekt er skriftliggjort, settes en evalueringsdato hvor man justerer om ønskelig (URO metodeperm 2008: 20).

De kommer til ungdommer og de sier at du er sjefen. Du bestemmer, påpeker Bilal. Det er ”ungdommens eget prosjekt” (ibid), som skal frem. Dette blir ikke fratatt ungdommen, selv om URO lett kunne blitt ”profesjonelle tyver” i en sånn situasjon, slik Christie skriver om i *Konflikt som eiendom* (1977). Selv om Christies artikkel handler om rettsapparatet som tar konflikter vekk fra gjerningsperson og offer, kan viktigheten av det å eie sine egne private affærer – om det nå er konflikter eller mål – sies å være avgjørende. Det er viktig at ungdommene har sine egne mål, da de i stor grad må klare å gå veien til målet selv. URO skal være der som en *hjelp*, på ungdommenes premisser.

På denne måten kan de fungere som en motivator, noe som holder aktiviteten ved like og som får ungdommene til å konkretisere sine ønsker og drømmer. Dette er også noe en EU-rapport som gjennomgår unionens ungdomsforskning over 20 år peker på; nemlig at ungdommens aktive deltakelse og planlegging og utforming av tiltak er avgjørende for å kunne gjøre en positiv endring i livet (SSH 2009). Det er spesielt viktig for motivasjonen, da ungdommen skal føle at han/hun gjør dette for seg selv og sitt liv.

7 Fra en livsstil til en annen

I de foregående kapitlene har jeg forsøkt å belyse historier om skepsis og usikkerhet i møte med URO, som senere har endret seg til fortellinger om åpenhet og et ønske om UROs hjelp. Mellommenneskelig god kontakt med bestemte URO-medarbeidere har vært viktig i innlemmelsesprosessen, spesielt ved de første møtene med prosjektet. Flere andre faktorer har også vært betydningsfulle; UROs tilbud om materielle goder, en langvarig kontakt med voksne i URO, bestemte hendelser i livet og en personlig utvikling som har gjort dem klare for en forandring. I kapittel 4 (*Familie, skole og venner – tre bakgrunnsfaktorer*), der jeg gikk inn på historier om livet før ungdommene ble med i URO, viser at ungdommene hadde et mer eller mindre problemfylt forhold til familie, venner og skole. Ved hjelp av URO belyses i større grad en mulig løsning, de finner ut at de kan endre på sin livssituasjon og forsøke å gjøre noe med de vanskelige områdene i deres liv. De ønsker å forsøke å forandre livsstil.

Videre vil jeg dele kapittelet i to deler, der jeg ønsker å belyse UROs rolle i ungdommenes prosess med å endre livsstil og hvordan denne prosessen oppleves for ungdommene.

7.1 "URO er krykka mi"

Å få en sånn voksen tankegang; betale regninger og komme deg på jobb og... Kan tenkes som småtteri egentlig, for du må begynne et eller annet sted. Men det er ikke lett. Altså en junkie²² på gata er en knekt person, men en som holder seg unna det, som har problemer med det fra før av, er en knekt person de også. Da kommer URO inn i bildet. Og de sier; "vet du hva, la oss være krykka di". Fordi jeg er jo i en ny verden. Det er opp om morgenen og sånn... det er helt forjævlig. Man trenger krykker, som et knekt ben rett og slett, forteller Thomas.

Det er ikke lett å komme inn i en ny "voksen" tankegang. Veien er lang og vanskelig, og den må gås. Når man har problemer med å gå er det greit å ha krykker å støtte seg på. Sammen med URO definerer ikke bare ungdommen målene sine, men de finner også ut av hvordan de kan klare å nå

²² Junkie er slang for en "sliten" narkotikamisbruker.

dem. Hva skal ungdommen gjøre? Hvilken vei skal han/hun gå? Og på hvilke måter fungerer URO som krykker?

7.1.1 Å komme bort fra "dårlige venner"

For å komme bort fra et belastet miljø må man også komme bort fra vennene sine i det miljøet. Alle ungdommene har dette som mål; å komme vekk fra det de kaller for "dårlige venner".

Jeg synes det var skikkelig vanskelig. Liksom sånn droppe vennene mine, de jeg hang med mest. Det var sånn der... Jeg måtte kutte dem ut sakte. Hver gang de sendte meg melding; "vi går og fester" og sånn, jeg bare; "nei jeg kan ikke". Da må du finne på grunner, det var skikkelig ille liksom. Det var sånn "faen, jeg ville ikke". Jeg ville være med dem. Men jeg visste selv også, hvis jeg vil bli noe i livet liksom, og vil komme meg videre, så må jeg kutte dem ut sakte men sikkert, forteller Maria.

Selv om man ser ulempene ved å omgås de gamle vennene sine er det ikke lett å gi slipp på dem. Det kan derfor være lurt å tenke grundig på hva man bør gjøre og hvordan man skal gjøre dette på forhånd. Dette kan URO hjelpe til med å planlegge.

Det URO gjorde var å gi meg råd, om det jeg burde gjøre. De kom med et ark med spørsmål og sånn; "hva vil skje? Hvis det ikke skjer, hva skal vi gjøre?" Alt det der. Da begynte jeg å tenke. Dette her skal jeg gjøre, og dette skal jeg gjøre. For eksempel når jeg møter de gutta [fra det belastede miljøet], så skal jeg bare hilse litt på dem og snakke; "hei, går det bra", og så gå videre. Eller; nei, jeg skal ikke hilse på dem..., sånn litt forskjellig. Det URO gjorde som fikk meg til å forandre meg var å tenke over disse spørsmålene, forteller Bilal.

Slik Bilal forteller hjelper URO ungdommene med å tenke gjennom hva de skal si og gjøre når de møter vennene sine. Ingen av ungdommene ønsker å kutte kontakten med dem på en altfor rask og brutal måte, da de ikke ønsker å svike dem. Derfor er det viktig å kunne ha en unnskyldning i ermet for hvorfor man ikke har mulighet til å finne på noe, slik at kontakten sakte men sikkert avtar. URO kan i denne sammenheng ikke bare brukes som en støttespiller i planleggingen av

hvordan dette skal skje, men prosjektet kan også brukes som en direkte unnskyldning for hvorfor ungdommene ikke kan være sammen med vennene sine forteller Maria:

Så hadde jeg en unnskyldning for alt. Så lenge jeg er med dem [i URO]. Hvis venninna mi sier; "hei møt meg". Så sier jeg; "jeg kan 'ke for skal møte de folka fra URO". "Møt meg". Jeg bare; "nei har avtale, må gjøre det og det". Skjønner du? Jeg hadde en unnskyldning for alt hele tiden. Det er sånn bra liksom. For da trengte jeg ikke å finne på en egen unnskyldning.

Ved hjelp av URO kan ungdommene på flere måter få støtte til å komme bort fra de gamle vennene sine. Da det kan ta tid å bevege seg vekk fra "dårlige venner" kan også URO være med på å finne et alternativt miljø for ungdommene i mellomtiden. Ungdommene får utdelt bestemte frivillige som har dette som sin hovedoppgave; å introdusere ungdommen for nye arenaer og vise at det finnes alternative miljøer (Rusten, 2008). Frykt for å være ensom kan være en årsak til at ungdommene vegrer seg for å komme bort fra vennene sine. De frivilliges oppgave er derfor svært viktig, da de ikke kun viser ungdommene et alternativt miljø, men også er sammen med dem på veien dit.

7.1.2 Skole, jobb og fritidsaktiviteter

Alle ungdommene ønsker seg et dagtilbud. De trenger en utdanning og/eller en jobb for å klare å leve i storsamfunnet. Dette er noe ungdommen i større grad må prøve å få til selv. "URO ønsker at kandidatene som ikke har skole, arbeid eller fritidsaktiviteter skal tilbys dette. URO forsøker å støtte ungdommen til å klare å få til dette selv" (URO metodeperm 2008: 21). Både prosjektet og ungdommene vet at et dagtilbud er essensielt i forhold til å bevege seg bort fra et miljø preget av lovbrudd.

Bourdieu, med inspirasjon av både Marx og Weber, skrev om ulike former for makt i samfunnet: Den økonomiske kapital, som går på materiell rikdom. Den kulturelle kapital, som er graden av kunnskap, utdanning og kompetanse. Og den sosiale kapitalen, som er graden av familierelasjoner, nettverk og forbindelser (Bourdieu, 1995). Ved å ha en jobb, en skoleplass og/eller en fritidsaktivitet kan ungdommene akkumulere kulturell kapital. Samtidig kan de oppnå

sosial kapital ved å bli kjent med andre mennesker på jobben, skolen eller på fritidssenteret. På denne måten kan de også komme vekk fra de gamle vennene sine fra et belastet miljø, og møte potensielt nye venner. Ved hjelp av utdanning og jobb vil de også kunne skaffe seg økonomisk kapital, noe som er svært viktig å ha i det moderne forbrukersamfunnet (Frønes og Brusdal 2000). På denne måten kan de bli bedre rustet til å klare seg i den nye verden, og etter hvert forhåpentligvis klare seg uten URO sin støtte. Men for å komme dit, må man først legge opp delmål sammen med URO. ”Det skal arbeides kontinuerlig med langsiktige mål. Er det slik at fullført videregående skole er målet, skal man rette fokuset på de delmålene som må fullføres for å komme i havn” (URO Metodeperm 2008: 6).

Vi lagde sånn derre plan da for hva jeg skulle gjøre og hvordan komme meg gjennom skoleåret, og hva jeg liksom ikke skulle gjøre. Istedenfor å loke skulle jeg gjøre andre ting. Og jeg er en ganske aktiv person, så jeg har alltid vært sånn – jeg danser og jeg liker å gjøre ting liksom. Jeg hater å være hjemme, for jeg synes det er så kjedelig å være hjemme. Så jeg må alltid gå ut og møte venner. Må alltid gjøre noe. Så vi lagde en plan da. Istedenfor alle gangene jeg hadde sagt loke, så skulle vi fylle inn noe annet da; danse, trene eller noe annet. Det var det som var planen liksom. Og når vi hadde lagd den planen, var det om å gjøre å holde den da. Det var en kontrakt på en måte. Jeg måtte skrive under. Du må holde de og de punktene liksom. Jeg bare ”ja greit”. Jeg var fortsatt lei skolen, jeg tenkte jeg kommer aldri til å fullføre skolen. Så sa hun [Marianne – forrige prosjektleder] ”hver uke du gjennomfører, så skal du få en liten gave av meg”. Hun bare; ”så du skal klare å fullføre”, forteller Maria.

Maria får hjelp til å fylle tomrommene sine. I stedet for å ”lokevente” hadde hun nå noe å gjøre og et sted å gå til. Hun hadde en kontrakt å forholde seg til. Et skriv som hun underskrev, som hun selv hadde vært med på å forme (jf. *ungdommenes eget prosjekt* – delkapittel 6.3) Maria underskriver for å vise at hun er forpliktet. Likevel sliter hun med å klare å gå på skolen. *Skolen er kjedelig*, forteller hun. Men den forrige prosjektlederen, Marianne, hadde troen på at Maria kunne klare det. Ved at Marianne ikke gir opp, men motiverer Maria til å jobbe videre med å holde seg på skolen, begynner gradvis også Maria å tro at hun skal klare det. Og ved hjelp av små gaver og støttende ord blir ukene til måneder.

Små og kortsiktige delmål som ungdommene kan klare å nå blir brukt strategisk av URO for at ungdommene skal få en følelse av mestring under sin personlige utvikling. Mestring av delmål vil føre til ”begeistring for egen innflytelse og deretter til ytterligere motivasjon” (URO metodeperm 2008: 65), noe som gjør en rustet til å klare å nå hovedmålet.

Delmålene kan samtidig sies å være et sosialt virkemiddel, da de er med på å gjøre det nye livsmønsterets tempo mer gjenkjennelig. Flere av ungdommene er vant til at ting skjer fort. *Jeg er vant til å leve i 150 kilometer i timen*, forteller Thomas. I den verden de er vant til skjer ikke noe sakte. *Det er ikke én kjedelig dag. Det er alltid noe som skjer i livet, skjønner du? Og den tingen har vi blitt avhengig av, at det må skje noe*, påpeker Mohammed. Thomas og Mohammed forteller at handlinger skjer på impulser og at møter er noe som finner sted der og da. Dette er også noe Eirik Hammersvik skriver at hans informanter forteller om i boken *Vellykkede lovbrøttere som ga seg*. Denne boken handler om seks menn som drev illegale virksomheter, og deres vei inn og ut av et liv preget av lovbrudd.

Å legge fra seg et liv med høy puls og mye action var ikke enkelt. Selv i dag får han [en av informantene] en følelse av å leve når han står i situasjoner med store fallhøyder /.../ Det tok ikke lang tid før han innså at det lovlydige livet var ganske annerledes enn det livet han hadde levd. På jobben måtte han gjennomføre andres kommandoer, han hadde lite å si, fallhøyden var lav, om det samme kan man si om pulsen (Hammersvik 2009: 179).

Slik skriver Hammersvik om opplevelsene en av hans informanter hadde av å følge en ny og i større grad konvensjonell livsstil. Thomas og Mohammeds opplevelser er svært like da det å jobbe for å nå et langsiktig mål, som å fullføre skolen og å få et vitnemål, er mye mindre actionfylt og impulsivt enn den tilværelsen de er vant til. Det krever både tålmodighet og målrettet jobbing over en lengre periode. Samtidig kan delmål være en måte å gjøre veien til målet mindre ensformig og lang. Man kan føle at det skjer noe nytt, og at det skjer raskere enn med bare ett stort mål. Delmål blir derfor en strategi som er mer tilpasset deres tidsperspektiv og tidligere erfaringer, og som kan gjøre det lettere å fullføre ”ungdommenes prosjekt”.

7.2 Å begynne på nytt eller bruke det man kan?

Ungdommene forteller at det å forandre sin livsstil føles ut som å ”begynne fra scratch”. De forteller at de må lære mye nytt om reglene og normene *i den nye verden*. Samtidig kommer det frem at de, sammen med URO, forsøker å omgjøre den kunnskapen de har fra før slik at den kan passe inn i den nye livsstilen. Derfor kan man si at det finnes to synsvinkler i ungdommenes fortellinger, som ser på livsstilsforandringer som det å begynne på nytt og/eller som det å bygge på kunnskap man har fra før.

7.2.1 Å begynne på nytt

Jeg gjorde noe med livet mitt. Og da lærer jeg at det er en helt annen verden. Noen helt andre regler. En mye mindre primitiv livsstil som jeg må... Altså jeg må tilrettelegge min livsstil til dem [andre i storsamfunnet]. Og så plutselig når jeg har lagt sammen alle regnestykkene, så finner jeg ut at dette er jo to helt forskjellige livsstiler. Jeg må rett og slett bare bytte. Jeg må gå over. Når du har et eventuelt rusproblem eller atferdsproblem eller hva som helst, så må du bryte ned personligheten din og begynne på nytt igjen – Bit for bit. Og det dem [i URO] gjør er å minne meg på de grunnleggende nye bitene for å klare å leve på den andre siden, forteller Thomas.

Philippe Bourgouis brukte Bourdieus kapitalbegrep da han studerte dealere i El Barrio (2003:135). Slik som Bourgouis kan man si at URO-ungdommene har en form for ”kulturell kapital”²³, da de har mye kunnskap og kompetanse i et bestemt miljø. De vet mye om hva som skjer og de vet hvordan de skal snakke og oppføre seg på gata i Oslo. Dette kan også kalles *gatekapital* (Pedersen og Sandberg 2007). Den sosiale kapital kan også sies å være en del av den kompetansen man har på gata. Ungdommene kjenner mange og er selv godt kjent på gata i Oslo. Jeg fikk et innblikk i dette da jeg satt i slottsparken med Thomas og Christina. Da det kom en gutt bort til oss under intervjuet, for å hilse og tilby oss hasj og marihuana.

²³ Slik som Bourgouis setter jeg kapitalbegrepet i hermetegn, da den ”kulturelle kapitalen” på gata ikke er helt lik den kulturelle kapitalen som blir beskrevet i Bourdieus *Distinksjonen* (1995). Blant annet beskriver Bourdieu den kulturelle kapital som noe som overføres mellom sosiale felt, noe den ”kulturelle kapitalen” på gata ikke kan i samme grad.

Altså så det er sånn i Oslo. Sånne folk popper opp fra ingen steder. Jeg har ikke sett karen på sånn to og et halvt år. Han kjenner meg igjen ikke sant. Han vet hvem jeg er, sier Thomas etter at ungdommen har hilst på oss.

Det er ikke bare jevnaldrende som kjenner dem, det finnes også flere barn og yngre ungdommer som ser opp til dem, slik Mohammed forteller:

Jeg kan møte en 9 år gammel gutt som vet hvem jeg er i disse gatene her. Jeg hilser på han og tar meg tid til å snakke med han og sånt. Det gjør at ungdommer yngre enn oss blir som oss, fordi dem ser opp til oss. Vi tar vare på dem. Han forstår liksom; ”ok, han [Mohammed] er grei han der”.

Thomas og Mohammed kan sies å ha mye sosial kapital, da de har et stort nettverk og mange forbindelser. De får mye respekt og de blir sett opp til på gata. In the inner-city environment respect on the street may be viewed as a form of social capital that is very valuable, especially when various other forms of capital have been denied or are unavailable” (Anderson 1999:66). Samtidig kan man bruke Bourdieus begrep *symbolsk kapital*, som kan sies å være en litt annerledes kapitalform enn den kulturelle-, sosiale- og økonomiske kapital, da den referer til evnen til å omsette kapital (som kan være én – eller en blanding – av de tre tidligere nevnte kapitalbegrepene) til en annen form for verdi som gir sosial anseelse. Mohammed og Thomas har symbolsk kapital ved at de blir sett opp til. De har og får status, anerkjennelse og prestisje.

Men den kapitalen Mohammed og Thomas har gir kun status innenfor et bestemt felt. Det kan sees i sammenheng med det Pedersen og Sandberg (2007) kaller gatekapital som, slik navnet tilsier, kun kan brukes på gata. Denne kompetansen og kunnskapen vil ikke være gyldig i et annet felt, tvert i mot vil den kunne svekke ens sosiale posisjon i et annet miljø (Anderson 1999, Bourgois 2003, Pedersen og Sandberg 2007). Kompetansen og respekten man får i et marginalisert miljø vil ikke nødvendigvis gjelde i andre deler av samfunnet. Det er en *helt ny verden* de må over til, slik Thomas påpeker, med andre regler og normer. Ved å bytte miljø må ungdommen bytte ut en betydelig mengde med sosial og kulturell kapital, men også symbolsk kapital, med svært liten eller ingen sosial og kulturell kapital i et annet felt. Dette gjør det

vanskelig. Når man ikke kan de sosiale kodene i det nye feltet (kulturell kapital) er det heller ikke lett å bli kjent med nye mennesker, og derfor skaffe seg sosial kapital. Mobilitet mellom felt skjer derfor verken hurtig eller uproblematisk (Bourdieu 1995). De vil ikke få samme grad av respekt i storsamfunnet slik Thomas, Christina og Mohammed viser og forteller at de har i gatemiljøet. Derfor er det spesielt viktig med URO. De kan fungere som døråpner til en ny verden, men også som en guide som kan hjelpe ungdommene med å navigere og forstå de innebygde systemer i majoritetssamfunnet, slik Mohammed forteller om:

Dem [voksne i URO] har vært med i bekymringsmøter og ansvarsgruppemøter og alt mulig. Det gjør at jeg forstår ting bedre. Det som blir sagt. Og de [i URO] kan hjelpe meg å si det jeg vil si og forstå hvordan saker og papirer skal gjøres. Det er positivt for meg. Jeg vil takke dem for det.

Mohammed forteller at voksne i URO hjelper han med å forstå hva som blir sagt på møtene, og med å få frem sin sak. Dette er noe som hadde vært vanskelig for han å klare alene, da han befinner seg i en ukjent sosial kontekst der det snakkes et annet språk enn det han er vant til. Han har ikke den språklige kompetansen som de andre på møtene har, da han innehar en annen kulturell kapital. Han har også problemer med å forstå hvordan han skal fylle ut papirer og hvordan systemet rundt møtene fungerer. I slike settinger merker Mohammed, men også de andre ungdommene, at de er svært preget av bakgrunnen sin, og de får en konstant påminnelse om at de ikke hører til.

Thomas forteller også at han har mange møter og papirer å forholde seg til i den nye verden. Det er ikke bare han selv han forsøker å hjelpe ved å ta del i dette, men også hans ufødte datter.

Når jeg ble 18 så sa dem [i barnevernet] at de måtte skrive en bekymringsmelding på dattera mi, med tanke på at jeg var så ung. Starte en sak på det ufødte barnet mitt. Så sa jeg, "hva kan jeg gjøre for å forhindre det?" "Fortsett samarbeid med barnevernet". Da sa jeg ja. Og dem skrev fortsatt bekymringsmelding. Hvor var URO midt oppi det hele? Bak meg. Bak min rygg. Der stod jeg ikke alene. Der står jeg midt oppi en byråkratisk jungel som bare går på papirarbeid og... Og hvor mange du kjenner så å si i bransjen. Det er så sykt å kalle det bransjen. Man kaller prostitusjonsbransjen, bransjen. Filmbransjen, bransjen. Det er skitne bransjer! Altså Oslo er en

jungel, det er asfaltjungel'n. Og så har du den byråkratiske jungel'n. Og jeg er så å si "pro"''²⁴ i asfaltjungel'n, i asfaltjungellivsstilen. Å være gatesmart, ja greit det har sine fordeler, men så kommer den papirdelen... Papirverden.

Thomas sin største frykt ble til virkelighet. Det ble startet en barnevernssak på hans ufødte datter. Dette er noe han er nødt til å forholde seg til i *papirverden*, slik han kaller det, og noe han er sterkt engasjert i å kjempe imot. Men selv om han er "profesjonell" på gata, eller *kongen på gata* (som han også kaller seg), har han ikke nok kapital i *papirverdenen*. Han klarer ikke å kjempe imot når han ikke vet hva han skal gjøre eller hvordan han skal gjøre det. Han kjenner ingen i den *bransjen*. Da er det viktig å få hjelp til å navigere av URO, forteller han.

7.2.2 URO som brobygger – å bruke det man kan fra før

Ved å gjøre de nye aspekter ved storsamfunnet mer lik ungdommenes tidsperspektiv, språk, og væremåte kan URO fungere som en brobygger mellom det gamle og det nye miljøet. Ved at ungdommene forsøker å komme vekk fra det miljøet de har vært en del av, beveger de seg også på mange måter vekk fra det kjente og trygge. De ukjente normene og reglene i den nye verden kan kjennes på kroppen. Slik Bourdieu påpeker, er det ikke før man beveger seg inn i et ukjent felt at man virkelig kan se og oppleve de skjulte sosiale mekanismene, som kanskje andre tar for gitt. Samtidig påpeker han at de mest vellykkede strategiene går ut på å søke symbolsk kapital, som er ulik kapital som oppfattes som verdifullt og gjeldende, som også kan brukes i andre felt (Bourdieu, 1999). På denne måten er UROs strategiske tilnærming på å tilrettelegge for en overføring av kapital som også er gjeldende i det nye feltet, der i større grad konforme handlinger er de gjeldende, svært hensiktsmessig for ungdommenes vei ut av et liv på kanten av samfunnet. Slik kan ungdommenes kunnskap og erfaringer ikke bare fungere som barrierer, men også brukes som verdifulle egenskaper også i det nye miljøet.

²⁴ Pro' er her en forkortelse for det engelske ordet "professional" som betyr profesjonell.

I boken *Vellykkede lovbreakere som ga seg* (Hammersvik 2009) møter man nettopp lovbreakere som har kunnet overføre kompetansen de har ervervet seg i det illegale feltet. Her er der snakk om mennesker som i en periode av livet drev illegale butikker, og som etter å ha beveget seg inn i storsamfunnet blant annet ble ledere i ulike bedrifter grunnet den overførbare kompetansen. I rapporten *Talent eller klient?* (Tungland m.fl. 1996), som omhandler ressursvake stoffmisbrukere som har vært i kontakt med hjelpeapparatet og politi, finnes det også tilfeller av overføring av kapital. Adam er et eksempel på dette:

Adam er et eksempel på en som har fått nytte av noe av den kompetansen han har ervervet seg som narkoposjer i en nykter jobb. I dag er han leder i en mellom stor bedrift som også har en del tidligere narkomane i arbeidsstyrken. Penger og organisering av folk har han god greie på. Det samme gjelder det å takle problemene arbeidstakerne får i det de forsøker å straipe seg opp (Tungland m.fl. 1996:129).

Slik som i *Vellykkede lovbreakere som ga seg* (Hammersvik 2009) legges det i *Talent eller klient?* (Tungland m.fl. 1996) vekt på at dealing, orden i økonomi, kjennskap til bestemte sosiale situasjoner og stresshåndtering kan være gode egenskaper å ha med seg videre.

For mine ungdomsinformanter kan det tenkes at slike egenskaper som de har lært seg i et belastet miljø også *kan* komme til nytte i en mer konvensjonell verden. Thomas, Christina og Mohammed kan spesielt sammenlignes med informantene i disse verkene, da de har dealet og brukt illegale rusmidler. Samtidig inneholder ikke mine informaners historier en like direkte overførbarhet som det informantene i *Vellykkede lovbreakere som ga seg* forteller om. "[I]ngen av dem opplever at de har vært nødt til å endre sine normer for oppførsel", skriver Hammersvik (2009: 213). Samtidig er Adam ett av unntakene i *Talent eller klient?* (Tungland m.fl. 1996) der de få som får jobb gjerne arbeider innimellom, i korte perioder, i det som i rapporten kalles "halvstraipe jobber".

Det kan sies at mine informanter ikke er like "vellykkede" som personene i Hammersviks bok, samtidig som de ikke er like "slitne" som menneskene i Tungland m.fl.'s rapport. Mine ungdomsinformanter er også yngre enn personene i disse to verkene. De har ikke kommet så langt i sine "konvensjonelle karrierer" og har derfor få kontakter i det konvensjonelle samfunn,

samtidig har de ikke kommet så ”langt” i det marginaliserte miljø at de har blitt en del av et i så stor grad ”slitent” stoffmisbrukermiljø på gatenivå.

I motsetning til personene i de nevnte verkene forsøker de fleste også først og fremst å fullføre skolen, og ikke å skaffe seg et fast arbeid. Grunn- og videregående skole utdanningen er kanskje ikke så lik den skoleringen de har fått på gatene i Oslo. Samtidig ser vi i kapittel 4, *Familie, venner og skole*, i denne avhandlingen at Maria og Aisha forteller om at de var både dedikerte og relativt flinke på skolen før de begynte på videregående skole, der de ble trukket inn i et annet miljø. Bilal forteller også at han til tider har forsøk å være skoleflink og hatt veldig dårlig samvittighet for ikke å klare det godt nok. UROs tilbud om leksehjelp kan for eksempel være til nytte for å fortsette der Maria og Bilal slapp, og derfor være essensiell i en utvikling innenfor en ny livsstil.

Ungdomsinformantene mine har ikke bare vært en del av ett miljø. De har ikke levd i en liten boble der det belastede miljøet har vært hele deres verden under all tid. Samtidig som de vært utenfor samfunnet har de også på andre områder og/eller til andre tider vært en del av det. Det kan derfor være viktig å trekke frem og forsterke disse områdene. De har innsikt i forskjellige verdener, og på denne måten fått en komplisert og variert habitus. Deres livserfaring kan på denne måten være en viktig lærdom å ta med seg videre, slik Thomas påpeker:

Jeg forstår at man studerer kriminologi, det er sikkert spennende. Men å være i det er enda mer spennende og lærerikt, det er en opplevelse for livet.

Han har nok på mange måter rett, og hans innsikt og kompetanse når det gjelder bestemte ungdomsmiljøer i Oslo er nok langt bedre og mer dyptgående enn for de fleste kriminologer. Samtidig som alle ungdommene forteller at det er vanskelig å bevege seg sosialt og å starte et annerledes liv *i et annet hjørne av verden*, er det likevel mye de har lært i sitt ungdomsmiljø som kan brukes videre, hvis de modifiserer og forandrer noe på rammene rundt, slik at det blir mer tilpasset et nytt miljø. Dette er noe URO kan hjelpe dem med.

Bourdieu's eget liv kan brukes som et eksempel på dette, da han ble født i en liten landsby i Frankrike i 1930. Faren hans var postmester, men resten av slekten var bønder, noe som på denne tiden gjorde veien lang til hovedstadens intellektuelle miljø. "Det ble neppe sunget ved Pierre Bourdieus vugge at han skulle bli en av de 20. århundrets mest omtalte og innflytelsesrike sosiologer, eller at en statsminister 72 år senere skulle beklage hans død i en offisiell tale" (Wilken, 2008:12-13). For slik Raymond Aron hevder, ville Bourdieu neppe blitt professor i sosiologi om han hadde vært styrt av sin habitus (Wacquant 2002: 549). Samtidig reflekterer hans verker hans liv på mange måter. Den kapital han hadde med seg fra sitt opprinnelsesmiljø var mye av grunnen til hans unike sosiale blikk som ble avgjørende for hans suksess (Wilken, 2008).

Ved å sette sammen ungdommenes kunnskap, UROs hjelp og akkumulering av ny kapital kan ungdommene kunne klare seg godt videre, og kanskje etter hvert til og med kunne bidra med en spesiell vinkling og kunnskap i en vitenskapelig verden, slik Bourdieu er et eksempel på, og slik Thomas påpeker:

Jeg skal gå der en dag jeg også, på universitetet. Jeg skal havne der. Men jeg gjør det på en helt annen måte.

8 URO er bestemte personer og relasjoner

I forrige kapittel gikk jeg inn på hvordan ungdommene ved hjelp av URO forsøker å forandre på livene sine. For å kunne foreta en slik snuoperasjon må ungdommene samarbeide og ha nær kontakt med de voksne i URO. En sterk tilknytning og nærhet til de voksne i prosjektet kommer frem i intervjuene som en viktig faktor i forsøket på å bevege seg bort fra et belastet miljø.

I denne delen av avhandlingen vil jeg presentere ulike faktorer som er betydningsfulle for tilknytningen, nærheten og omsorgen mellom ungdommene og de voksne i URO. Dette vil beskrives med bakgrunn i ungdommenes fortellinger, men også ut i fra intervjuer med to frivillige i prosjektet. Felles for både ungdommene og de frivillige er at alle har vært en del av URO i lang tid, det vil si i flere år. De forteller alle om én eller flere nære relasjoner innenfor prosjektet, som også kommer frem som hovedgrunnen til at de har holdt seg i prosjektet såpass lenge.

Spørsmål jeg ønsker å gå nærmere inn på er: Hvordan beskriver ungdommene relasjonen til bestemte voksne i URO? Hvordan beskriver de frivillige sin relasjon til ungdommene? Og hva defineres som et ”godt” forhold?

8.1 Nærhet til bestemte personer

URO er sammen med oss, snakker med oss. Det viktigste er at de sitter og hører på oss, på hva vi har å si. Hvis de er villige til å høre på hva jeg har å fortelle, da kan jeg føle at jeg har en person å snakke med da. Når det skjer noen ting, så ringer jeg den personen og snakker med han. Da snakker jeg med Ken, forteller Truong.

Truong forteller at det er tillit og nærhet som karakteriserer forholdet til URO. Men man kan også trekke noe mer ut av det som blir sagt; nemlig hvordan det han snakker om forandrer seg. Slik som de andre ungdommene gjør, starter han med å bruke ordet ”URO” når jeg spør han om prosjektet. Men prosjektets navn blir snart byttet ut med ”den personen” eller ”han”, for senere å bli et personnavn, som i denne sammenheng er Ken. Hos alle ungdommene blir ordet ”URO” raskt byttet ut med navnet på prosjektleder, prosjektkoordinator, frivillige, eller andre i og rundt

prosjektet. Slik som bestemte personer er fremtredende i ungdommenes fortellinger om møtet og innlemmelsen i URO (jf. kapittel 5 *De første møtene med URO*), er også disse den primære årsaken til at de velger å bli i prosjektet.

Blant skriv og dokumenter i URO er også fortellinger om nærhet og omsorg dominerende, da dette kan sies å være selve fundamentet i prosjektet. Det er på denne måten prosjektet får mulighet til å hjelpe og støtte ungdommene med å gjøre en stor forandring i sine liv.

Tanken og intensjonen med URO var å kunne gi noen ungdommer mye omsorg, hjelp og muligheter. Omsorg i form av å se og bry seg om den enkelte. Hjelp til å åpne dører som tidligere har vært opplevd som stengte. Muligheter i form av å bistå den unge til en snuoperasjon, fra tapsopplevelse til mestringsopplevelse (Dahl – tidligere Salto-koordinator i Oslo sentrum- 2010)

Her kommer det frem at tanken og intensjonen med URO er fordelt på tre områder; å gi omsorg, hjelp og muligheter. Man kan si at omsorg her fungerer som et nøkkelbegrep da både det å gi hjelp og muligheter også kan forstås som omsorgsfull atferd eller en form for omsorgsarbeid. Begrepet *omsorg* rommer mye, og det er forskjellige typer omsorg de voksne i prosjektet skal yte og vise. Romøren²⁵ (2010), som er lege og sosiolog, skrev en artikkel om omsorgsforskning og begrepet omsorg. Han skriver at det er viktig å skille mellom omsorgs *holdning*, omsorgsfull *atferd* og omsorgs *arbeid* når man drøfter dette begrepet. Å gi ungdommene hjelp og muligheter er en del av de frivilliges og ansattes arbeidsoppgaver i URO. ”Man kan nok gi slik hjelp uten eksplisitt å vise en omsorgsfull holdning. Eller man kan være omsorgsfull uten at det er behov for å hjelpe. Men i de fleste tilfeller er det en kobling mellom det å utføre omsorgsarbeid og det å opptre omsorgsfullt”, skriver Romøren (2010). Det er denne koblingen som er viktig. Og gjennom historiene til frivillige og ungdommer i prosjektet kommer det frem at omsorgsfull holdning, i tillegg til – eller som resultat av – omsorgsfull atferd, er essensiell i en nær relasjon mellom voksne og ungdommer. Ved hjelp av nærhet vil man kunne gi, men også skape en vekselvirkende genuin omsorg i mer naturlige former. Dette er noe spesielt de frivilliges innsats er tuftet på, da hovedfokuset deres skal være å bygge en ”god og trygg relasjon” til ungdommene

²⁵ Romøren har som professor og forsker jobbet med blant annet helsetjenesteforskning, aldersforskning og familieomsorg.

(Okoroafor 2008:12), som kan fungerer som en ”vennerelasjon” eller en ”storebror/storesøster - lillebror/lillesøster”-relasjon. Dette er et forhold som URO ønsker skal bestå også når ungdommene og/eller de frivillige er ute av prosjektet (URO metodeperm 2008).

Gjennom å skape en nær relasjon til ungdommene, ved hjelp av omsorg og nærhet, kan URO gjøre ungdommene bedre rustet til å klare seg i samfunnet. Ikke bare ved å direkte hjelpe kandidatene på møter, med papirer og/eller introdusere dem for nye mennesker og arenaer, men også bare ved å være der og skape god tilknytning og en grunnleggende tillit til én eller flere andre voksenpersoner. Denne tilliten er viktig for at ungdommene skal åpne seg opp for den hjelpen URO kan gi, og er derfor en essensiell ingrediens i et samarbeid om en snuoperasjon i ungdommens liv.

Andre studier av kriminalitetsforebyggende tiltak har også understreket viktigheten av nærhet og omsorg. Tidligere nevnte bok; Liv Finstads *Den betalte familie* (1990), er et eksempel på dette. Her skrives det om unge rusmisbrukere som bodde i et kollektiv i Selbu (kalt Selbukollektivet) med voksne sosialarbeidere. Slik tittelen tilsier skapes det et forhold mellom voksne og unge i dette kollektivet som kan minne om en familie. Konfronteringer, grensesetting, berøring, vennskap og diskusjoner var noe som preger denne ”familien”, og som nettopp gjorde at ungdommene kjente en nærhet som ga dem styrke til å forsøke å komme ut av en vanskelig situasjon. De fikk ”hjelp til å hjelpe seg selv”, slik en av ungdommene påpeker i boken (Finstad, 1990: 145).

Et annet, nyere prosjekt som kan minne om URO, var gjengintervensjonsprosjektet ”Tett på”. Dette prosjektet startet i 2001 og målgruppen var unge gutter (på rundt 17-18 år) som var en del av en gjeng på Furuset i Oslo. Denne gjengen bedrev det som kan kalles alvorlig volds- og vinningskriminalitet. Prosjektet hadde som mål å komme tett på gjengen, og ved hjelp av en slik tett nærhet gripe inn og forsøke å snu den kriminelle utviklingen til gjengens medlemmer. Forholdene mellom sosialarbeiderne og ungdommene i ”Tett på” blir beskrevet slik av Yngve Carlsson (2005) som evaluerte prosjektet:

Dette var ikke et vennskapsforhold som ble utviklet, men noe som liknet vennskap. Dette var en relasjon som i betydelig grad skilte seg fra den upersonlighet som de var vant med fra andre deler av hjelpeapparatet som barnevern, sosialkontor og arbeidskontor hvor relasjonen utgjøres av et kort og formelt møte hvor rituell informasjon formidles begge veier (Carlsson 2005: 153).

Både URO, Selbukollektivet og prosjektet ”Tett på” har nærhet og omsorg som essenes og grunnlag for arbeidet. Uten nære forhold hadde ikke disse tiltakene kunnet fungere slik de var ment å fungere.

Videre i dette kapittelet ønsker jeg å gå inn på forholdene og denne nærheten slik det blir beskrevet av mine informanter i prosjekt URO. Hva er det som er viktig i et godt forhold mellom ungdommer og voksne i URO? Kan forholdene minne om familierelasjoner og/eller vennskap slik de gjør i Selbukollektivet og prosjektet ”Tett på”?

8.2 Like barn og voksne leker best?

Ungdommene og de voksne er på mange måter veldig forskjellige. Men er de også like? Begge gruppene forteller om flere viktige premisser for et godt forhold mellom ungdom og voksne i URO.

8.2.1 Lik bakgrunn

Å ha lik bakgrunn, det vil si å komme fra samme sted og å vite noe om hvordan miljøet ungdommene kommer fra er, er noe som trekkes frem som viktige grunner til et nært og godt forhold. De voksne trenger ikke å være en del av ungdommenes ungdoms- eller rusmiljø, men det oppleves som viktig at de har erfart disse miljøene på nært hold, og vet noe om hvordan de er. Ken, prosjektlederen, og Stine, en av de frivillige, beskrives av informantene som to personer med relativ lik bakgrunn som dem selv.

Ken, prosjektlederen, er den personen ungdommene nevner mest. Han er også den som har kontakt med flest ungdommer, da han som leder for prosjektet må forholde seg til samtlige kandidater i URO. ”Relasjonen mellom prosjektleder og kandidaten er av særlig stor betydning”, står det i UROs metodeperm (2008: 6). Som leder av et prosjekt, som nettopp bygger på å ha en solid og nær relasjon med ungdommene for å kunne oppnå gode resultater, er god kontakt avgjørende. Ved at han kjenner ungdommene godt kan ”leder i større grad få bedre rapporteringsrutiner, dypere forståelse for tiltak som må iverksettes, lettere komme med god veiledning til frivillige og samtidig ha en aktiv rolle på kandidatenes arena” (URO metodeperm 2008: 7).

Man kan likevel si at Ken tilfører arbeidet noe mer enn det som kreves av prosjektleder på jobb. Hans nærhet til ungdommene og forståelse av deres situasjon oppfattes ikke bare som god av mange ungdommer, men som en ærlig og ekte ”innsideforståelse”; av noen som forstår hvem de er. Slik Truong påpeker ser han ikke på Ken som kun en prosjektleder, han er noe mer:

Jeg tar han som en bror da. Jeg forteller han jo alt sammen. Og han gjør det beste for å hjelpe meg. Han råder meg. Det er jeg veldig glad for egentlig, forteller han.

En av de viktigste grunnene til at ungdommene opplever Ken som *en av dem*, er at han har god kjennskap til det miljøet mange av de kommer fra.

Ken, greit, han forstår meg, for han er jo fra akkurat samma bydel. Like ved meg liksom. Når jeg sa til han ting jeg hadde gjort eller hvem jeg var, så sa han; ”ja, du er homegirl”²⁶ liksom, og jeg forstår deg. Jeg vet hvordan det er å vokse opp der”. Han forstod meg liksom, sier Maria.

Maria gjentar flere ganger at hun blir forstått. Dette er svært viktig for henne. Hun blir forstått, da Ken kjenner til hvem hun er og hvor hun kommer fra, men hun føler seg også respektert da han kan forstå henne, slik andre utenfra ikke så lett kan. Christina, venninnen til Thomas, påpeker

²⁶ ”Homegirl” er amerikansk slang for kompis, kamerat, jente fra nabolaget eller gjengen (Ordnett 2010).

også viktigheten av at Ken er fra samme sted som henne. Selv om hun ikke har vært med i URO kjenner hun Ken godt.

Han har vært midt i det [i et belastet miljø], uten å være i det. Han er oppvokst der jeg er oppvokst og han har gått på samme skole. Han ble sånn ordentlig, skjønner du? Ken har på en måte, han har ikke vært som oss, men han har bodd et sted og er oppvokst et sted som det er sånn [et marginalisert miljø], skjønner du? Jeg var midt i det [i et belastet miljø], og var i det. Men Ken var midt i det, uten å være i det.

Mens Christina ble en del av et stort rusmiljø i området, ble ikke Ken det. Han var likevel så nærme som det går an å komme uten å være en del av det. Han kjenner og omgås ungdommer fra dette rusmiljøet. Ved å ha den nærheten han har til ungdommene og den avstanden han har til rusmidler, og andre illegale handlinger, viser han at det går an å gjøre ting på en annen måte.

Den livsgleden som det han har. Han har en livsglede som får, altså jeg har ikke vært i URO engang, men jeg snakker med han ellers ikke sant. Og han har en livsglede som man... Altså vi andre får lyst til å leve på den måten, skjønner du? Han gir oss en sånn lyst da, til å ikke leve det [”marginaliserte” og ”ruspregede”] andre livet, fortsetter Christina.

Ken går foran som et eksempel for Christina og andre ungdommer, og gir dem motivasjon og lyst til å forandre på livet. Han viser på denne måten ungdommene at det ikke bare finnes en annen vei å gå, men at det finnes glede i å gå denne veien. Han gir dem håp og tro på at dette er mulig. Han *ser* dem, men de ser og forstår også han. De ser at han er en åpen og forståelsesfull person som vet hvor de kommer fra.

Ken er URO, forteller Thomas. Ken blir for flere av ungdommene en definisjon på selve prosjektet. Dette er også noe Finstad i *Den betalte familie* forteller at Inger, lederen i Selbukollektivet for unge rusmisbrukere, blir omtalt som: ”De [ungdommene] mener at kollektivet i stor grad *er* Inger. /.../ Inger er leder både i navnet og gavnet” (Finstad 1990: 170 og 171). Finstad beskriver Ingers rolle som det som innen den sosiologiske retning kan kalles et legalt og karismatisk herredømme (Finstad 1990: 171 med utgangspunkt i Weber 1971). Slik

oppfatter også ungdommene Kens rolle. Weber skriver at det legale herredømmet er et byråkratisk herredømme som ledes i kraft av lover og regler (1971: 91-93). Ken har en slik vedtatt lederposisjon der han har hovedansvar for voksne og unge i URO, årsrapporter og drift. Det karismatiske herredømmet ledes i kraft av egenskaper ved selve personen som kan sies å være spesielle og utenom det vanlige (Weber 1971: 98-99). Kens åpenhet, innsikt og omsorgsfulle atferd er egenskaper som gjør han spesiell i ungdommenes øyne og som får dem til å ville høre på – og gjøre som – han.

Men det finnes også andre voksenpersoner i URO som er viktige for ungdommene, og som selv om de ikke er ledere kan hjelpe ungdommene ut av et belastet miljø. Stine, en av de frivillige, har akkurat som Ken en relativt lik bakgrunn som mange av ungdommene.

Jeg er en jente som er oppvokst på østkanten. Det er ikke det, jeg har klart meg veldig bra selv, men altså jeg har hatt venner som ikke har klart seg så bra. Og man har på en måte sett livet til de som sliter da, forteller Stine.

Hun forteller også at denne innsikten er viktig i kontakten med ”sin ungdom”. Hun har sett hvordan livet kan være i et belastet miljø, og hun kan derfor relatere seg til det ungdommen opplever og forteller.

Så jeg føler på en måte at jeg ikke er en sånn typisk person som kommer ovenfra og ser ned [på ungdommen hun jobber med]. Når man jobber som frivillig så blir det på en måte også mer på vennebasis. For å være på den andre siden, og for å se saker fra ungdommenes synsvinkel, fortsetter hun.

Et annet kriminalitetsforebyggende ungdomsprosjekt, som har flere likhetstrekk med URO, er prosjektet ”De Vilde Unge” fra København. Her oppsøker man marginalisert ungdom i København kommune og forsøker å forandre deres ”negative” løpebane. Nærhet mellom voksne og unge er en forutsetning for dette arbeidet slik det er i URO, men også i de tiltakene som tidligere er nevnt i dette kapitlet; ”Tett på” og Selbukollektivet. Forskjellen er likevel at man i prosjektet ”De Vilde Unge” har ansatt tidligere marginaliserte ungdommer for å jobbe som

sosialarbeidere i prosjektet (Malmborg og Nielsen 1999). Søren Magnussen, som er leder for dette prosjektet og som har jobbet med vanskeligstilte barn og unge i over 20 år, forteller om viktigheten av tidligere erfaringer i forhold til arbeid med ungdom på skråplanet:

Evnen til å forstå disse unge og deres miljøer bliver skabt gennem ens egen oppvækst. En af forudsætningerne for virkeligt dybtgående at forstå de her ting er, at man selv har oplevet, ikke nødvendigvis det samme, men noget, der på nogle områder kan være tilsvarende det, de unge har vært utsat for. At man f.eks. har været igennem kriser selv, har haft venner, der har været igennem nogle voldsomme ting, at man som teenager selv har kendt rødder eller har vært rod selv o.l. Jeg mener faktisk, at det vil være noget af et under, hvis man tager én med en rimelig uproblematisk oppvækst, jeg ved godt, det ikke findes, men én, der kommer fra et miljø, hvor de her ting med kriminalitet og vold slet ikke har vært på banen, og så tror, at han via et teoretisk input skulle få en særlig fornemmelse for arbeidet med rødder (Magnussen intervjuet i Lihme 2002: 155).

Magnussen forteller at man i arbeidet med ungdom på skråplanet bør ha kunnskap om deres situasjon, og at denne kunnskapen kun vil gi god innsikt hvis den er ervervet av erfaringer og opplevelser. En slik erfaring som også Stine forteller at har vært en viktig faktor i det gode forholdet til ungdommen:

[Ungdommen min] kaller meg for storesøster, og det er veldig hyggelig. Vi har et veldig avslappet forhold til hverandre. Og det hadde nok vært mye vanskeligere å oppnå om jeg ikke hadde den bakgrunnen jeg har. Vi er som søsken og venner fordi vi forstår hverandre og fordi vi kommer fra samme sted, forteller hun.

Stine mener at forståelsen og det avslappede forholdet mellom dem kommer av at de har noenlunde lik bakgrunn. Dette gir Stine en større åpenhet og aksept for ungdommens levemåte og livssyn, mens ungdommen kan føle seg bedre forstått av noen som kjenner til sitt miljø.

8.2.2 Andre viktige erfaringer

Jeg/Intervjuer: *Dere snakket om det å være fra et miljø og at dere kanskje forstår ting andre ikke kan forstå. Er det viktig for eksempel at mennesker fra URO, eller andre da, som skal hjelpe ungdommer ut av det miljøet de er en del av, er fra det samme miljøet?*

Maria: *Ja*

Aisha: *Ja*

Maria: *Marianne [tidligere prosjektleder] var ikke det, men Marianne forstod meg. Jeg kunne si til hun at... Jeg vet ikke, jeg kunne si hva som helst, hun forstod det liksom. Hun var spesiell. Jeg likte henne skikkelig godt.*

Selv om de fleste forteller at det å komme fra samme sted er viktig for å kunne forstå ungdommene, finnes det også mange nære relasjoner mellom ungdommer og voksne i URO som kan sies å ha ulik bakgrunn. Det gode forholdet mellom Maria og Marianne, den tidligere prosjektlederen, er et eksempel på dette. Maria forteller at Marianne, til tross for at hun ikke kjenner til Marias miljø så godt, likevel kan forstå henne. Hva er det som gjør at ungdommene kan føle seg forstått av noen voksne selv om de ikke har god innsikt i miljøet ungdommene kommer fra?

Jens, den ene frivillige jeg intervjuet, har ikke personlig hatt nær kontakt med det rus- eller ungdomsmiljøet mange av kandidatene i URO er fra, men han legger likevel vekt på tidligere erfaringer i forhold til å kunne møte og forstå ungdommene på best mulig måte.

[J]eg har jobbet på psykiatriske... Ikke det at det har noe å gjøre med at – går godt med gale mennesker, så går man godt med unge, med gamle... – men det lærer deg litt av det sosiale, om situasjoner som ikke alltid er så komfortable da. Og hvis du er fersk skolestudent eventuelt da, og du skal ta av deg en ungdom... Og du ringer til ungdommen, og du får ikke noe svar, så føler du at det blir en ubehagelig situasjon da. Hvordan skal du fortelle det her videre? For det er en ganske normal ting, at en ungdom ikke tar telefonen eller sånt.

Her forteller Jens om tidligere jobberfaring som har gjort han klar og rustet for utfordringer. Han har blitt trygg på seg selv i situasjoner som ikke alltid er så komfortable. Han sammenligner seg

med en fersk skolestudent som kanskje ikke har opplevd så mange liknende situasjoner før, og som derfor kan føle seg usikker og utrygg, noe som kan være et uheldig utgangspunkt for relasjonsbygging. Et eksempel han trekker frem er at ungdommen ikke tar telefonen. Dette skjer ofte, forteller Jens. Selv om dette kan være en ubehagelig opplevelse, å gang på gang ikke få noe svar, må man forsøke å ikke i for stor grad la det gå inn på en, eller la det gå hardt ut over ungdommen. ”Den frivillige og ungdommen har ofte svært forskjellig erfaringsbakgrunn og kompetanse på relasjonsbygging, så det settes store krav til at den frivillige kan klare å sette til side sin egen referanseramme så i måte”, står det skrevet i metodepermen (URO metodeperm 2008:30). Jens kan sies å gjennom hans tidligere erfaringer være forberedt og klar over at de han er sammen med kanskje ikke har samme referanseramme som han. Dette har gjort han åpen og fleksibel, noe som er viktig i møte med ungdommene (URO metodeperm).

Det trenger ikke nødvendigvis å være en tidligere jobb slik Jens forteller, eller å kjenne til miljøet slik som Ken eller Stine gjør, også andre livserfaringer som gjør at en kan klare å se og forstå ungdommene er nyttige. Det handler også om å ønske å bli kjent med ungdommene som personer.

Maria forteller om Marianne, den tidligere prosjektlederen, som en person som var svært annerledes enn Maria, med en helt annen bakgrunn. Likevel får de god kontakt.

Først når jeg møtte Marianne tenkte jeg bare; ”Å, jeg gidder ikke å prate med henne, what ever liksom”. Jeg ville ikke bli kjent med henne egentlig. Så møtte jeg henne en gang til, så var jeg sånn dere; ”hm.. en chill person²⁷ egentlig”. Så møtte jeg henne en gang til, og en gang til. Hun så på meg og snakka med meg på en måte som... Ja, hun var snill og god. Hun kunne være streng, men hun var også ærlig, og vi kunne også bare tulle. Og da jeg var med henne så var jeg bare sånn; ”Å”, jeg ville alltid være med henne liksom.

Det er måten Marianne så på henne og snakket med henne, forteller Maria. Det er den gode naturlige mellommenneskelige kontakten hun verdsatte.

²⁷ Med ”chill person” mener Maria her en avslappet og kul person.

*Det er to ting man må jobbe med som en miljøarbeider. Man må jobbe med ungdommen, og så må du jobbe med ungdommen sine problemer. Klarer du å skille mellom det, da er det sykt*²⁸, forteller Thomas.

Thomas påpeker at det er viktig at de voksne i URO ikke bare ser problemene deres; de kriminelle handlingene, diagnosene, den voldelige oppførselen. Istedenfor å møte dem med fordømmelse bør man møte dem med respekt. Alle ungdommene er svært opptatt av dette da de forteller at de har blitt møtt med stigmatiserende blikk før. De er vant til å møte mennesker fra hjelpeapparatet som er der for å behandle problemene deres, og ikke for å være der sammen med dem.

Dem [andre miljøarbeidere] møter motgang et par ganger og så er dem plutselig ikke på ungdommens side lenger, forteller Thomas.

Mohammed påpeker også dette:

Det er viktig at noen hjelper oss. Da sier jeg liksom ikke hjelpe oss og så glemme oss etter to måneder. Men bry seg om hva vi tenker, og være interessert i hvorfor vi tenker sånn.

”For mange av dem som det er gått bra for, er det et gjennomgående funn at de møtte en som likte dem”, skriver psykiater Finn Skårderud om barn og unge som sliter (Skårderud 2009:3). Som voksen i URO trenger man nødvendigvis ikke å være lik ungdommene, men man trenger å like dem. Å vise at man bryr seg og at man ønsker å være der – ikke bare *for* dem, men *med* dem.

²⁸ ”Sykt” er her et positivt ladet ord, som betyr at det er ”sykt bra”, som i veldig bra.

8.3 Personlighet, roller og grensesetting

Og på spørsmålet, om jeg kan skelne mellom det personlige og det faglige, er jeg nået frem til, at det kan jeg ikke. For mig at se er ”personlig engagement” en grundforudsætning for at arbejde med de unge. Hvis man ikke er engageret i sitt arbejde, kan det overhovedet ikke lade sig gøre. Ligeledes med ”personlighedens betydning” og ”bruge sig selv”. Det kan overhovedet ikke lade sig gøre at arbejde med de unge, jeg arbejder med, hvis ikke man bruger sin personlighed ekstremt meget (Magnussen i Lihme, 2002: 153-154).

Dette påpeker Magnussen, som er leder for det tidligere nevnte danske prosjektet ”De Vilde Unge”. Det er nettopp dette som er meningen med URO; å bruke personlighet og å koble den opp mot andre personligheter. Men hvordan skal dette gjøres? Og hvordan brukes personlighet, roller og grensesetting i URO?

8.3.1 Å være åpen

Hun [ungdommen] har også sagt at hun setter pris på det når jeg har fortalt ting om meg som er personlig. For jeg tenker at man ofte har urealistiske forventninger om at de [ungdommene] skal åpne seg om alt i livet som er vanskelig. Og da tenker jeg at hvis du ikke åpner deg selv, så kommer ikke de til å åpne seg heller. Jeg tror det er mange voksne som har tenkt at det er vanskelig for ungdommer å åpne seg, så sier de; ”ja men fortell meg hva det er!”. Da tenker jeg at hvis ikke du deler og gir av deg selv, så kommer ikke ungdommen til å gjøre det heller. Jeg tror at det er flere episoder som har gjort at vi [Stine og ”hennes ungdom”] har kommet nærmere hverandre. Fordi hun [ungdommen] vet ting om meg som er nært meg, og da tenker jeg at hun vil også åpne seg om ting som er nært henne, forteller Stine.

Ved at begge parter i et forhold åpner seg for hverandre vil de kunne skape en større likevekt i deres forhold. Dette er viktig for å skape en ”naturlighet” og nært vennskap, slik Stine forteller.

Jens forteller om sitt forhold til ungdommen som mindre åpent, men at dette nødvendigvis ikke trenger å være en dårlig egenskap ved forholdet til ungdommen han jobber med.

Det er sikkert en kombinasjon mellom flere ting. Ofte så er det ikke en sånn naturlig... Vi har jo ikke samme alder liksom, ikke har vi samme bakgrunn. Mer sånn flikk og flakk... unaturlig vennskap. Men, det blir en bra greie. Det kan bli en god relasjon likevel. Man trenger jo ikke å være bestevenner, så lenge man har gjensidig respekt.

Mens Stine kaller forholdet sitt til ”sin ungdom” for et søskenforhold eller en god vennerelasjon, forteller Jens om forholdet som et ”unaturlig vennskap”. Et vennskap bygget på at en part skal hjelpe en annen part via et prosjekt er i utgangspunktet det som kan kalles et unaturlig bekjentskap eller ”vennskap”.

Men han har blitt far også, så vi snakker litt om sånne mer faste ting da. Litt mer sånn voksenting, og bolig og jobb og... Jeg har forsøkt å implementere det at jeg synes det er viktig at han får de papirene han har krav på når han har gjort en ting, eller at han tenker hva han har lyst til å gjøre utdannelsesmessig, eller lignende saker, forteller Jens.

Jens er på denne måten kanskje ikke som en bror eller en veldig god venn. Men han er til hjelp, og ungdommen gir uttrykk for at han ønsker den hjelpen fra Jens. Forholdet deres har også utviklet seg, og han og ungdommen har fått bestemte roller i forhold til hverandre.

Det har endret seg litt. Før så var det jo bare å få mest mulig [for ungdommen], men etter hvert blir det mer en dialog, og han har sikkert behov for å fortelle en del ting som han ikke får fortalt til andre. Vi snakker om fremtid generelt da. Det er sånn, det er ikke så lett for han å snakke med sine venner om dette. Man har sine samtaleemner med sine venner, og hvis det ikke er en del av spekteret han snakker om, så... Da er det greit å kunne snakke om det med noen andre da. Så vi snakker sånn; om det å være voksen og det å ha barn og sånne ting. Ikke det at jeg kan en dritt om det, men å sees på som en litt annen karakter da.

Jens og ungdommen hans er åpne i forhold til hverandre innenfor visse rammer. De snakker om ”voksenting” sammen, som det å planlegge fremtiden og om å ha barn. Jens har ikke barn og forteller at han *ikke kan en dritt om det*, likevel forstår han at det kan være lettere for ungdommen å snakke med han om det, enn det er å snakke med vennene sine. På denne måten får Jens sin

rolle i forhold til ungdommen, som ikke er en rolle som består av å være en veldig god venn eller ”bror”, men en støttespiller og en person som kan være der og høre på det ungdommen kanskje ikke kan fortelle om eller få hjelp til av andre. Det å være en rollemodell og en ”veiviser” betyr ikke nødvendigvis at man også skal være en søster/bror eller en god venn.

8.3.2 Å sette grenser

Men samtidig føler jeg fortsatt da at det er ting igjen ved henne [ungdommen] som jeg ikke liker. Ikke nødvendigvis ting ved henne som person, men ting hun på en måte... miljøet hun omgås i og sånn. Og det synes jeg fortsatt er litt vanskelig. Jeg sier det rett ut, prøver å sette grenser. Men jeg kan jo ikke være for streng heller, hun er jo tross alt snart nitten år. Også har hun et anstrengt forhold til moren sin, så... Jeg vil ikke sette for mye press på henne. For det er ting som kanskje er litt utenfor mitt kontrollområde også. Fordi du skal være en venn, men samtidig må du passe på også at du ikke blir for belærende, forteller Stine.

Det er viktig å sette grenser, samtidig som man ikke blir for belærende, forteller Stine.

Dette er også noe Truong påpeker:

Jeg vil at de skal si; ”nei ikke gjør det, det er ikke lurt”. Det er viktig, for da bryr de seg. Men de kan ikke bare komme og si det når de ikke kjenner deg. Liksom sånn; ”ikke gjør det a” [sier han med streng stemme]. Det må være på en ordentlig måte, så man ser at det er faktisk noen som bryr seg, forteller Truong.

Man må finne en middelvei. Truong påpeker at man ikke kan være for streng uten å ha rett til det, uten å kjenne ungdommen. Men om man har en god relasjon er det viktig å vise at man bryr seg ved å sette grenser.

Thomas forteller at han trengte en streng frivillig:

Jeg fikk en som var.. altså han tok ikke i mot en dritt bullshit. Jeg er så manipulerende at det er ikke gøy engang. Og det var det URO måtte jobbe rundt. Og det var det barnevernet frykta [at URO ikke skulle klare]. Og URO takla det på en bra måte. Jeg fikk en som ikke tar imot bullshit. Han sa; ”vet du hva? Ikke snakk piss til meg. Jeg skjønner hva du vil fram til. Og det er en dårlig idé”. Jeg hadde mine teorier om at å bli ferdig med rus, så trenger du ikke nødvendigvis å gå fra alt, du kan jo ha døra på gløtt. Den teorien levde jeg på i 8 måneder eller noe sånt no. Han sa til meg ”det er bare piss. Det er ikke noe vits å lure meg”. Han har vært gjennom det skjønner du? Det er det som teller for meg, forteller Thomas.

Thomas trengte en som han ikke kunne lure og tvinne rundt lillefingeren. URO matchet han med en frivillig som satte strenge grenser og som visste hva han snakket om. Her kommer det igjen frem at det er viktig med noen som har opplevd lignende ting som ungdommen, eller som kommer fra samme område eller miljø.

Stine forteller at det ikke bare er de voksne i prosjektet som setter grenser. Etter hvert som man får et nært og godt forhold kan også ungdommen være streng og passe på sin frivillige.

Hun sier jo også ifra til meg. Som da jeg fikk meg en ny kjæreste for et halvt år siden, så sa hun rett ut; ” jeg vet ikke om jeg liker han før jeg vet han er snill”. Hun var veldig klar på at, ”håper han er snill mot deg”. Så hun passer på hun også selvfølgelig. Hun kan være streng mot meg også. Og det er helt fint for meg det. Det er jo en søt måte å gjøre det på da.

Stine påpeker at hun synes det er *en søt måte å gjøre det på*. Dette kommer av at hun har nær og god kontakt med ungdommen sin, og at ungdommen derfor har ”rett” til å vise at hun bryr seg ved å være litt streng.

8.3.3 Personkjemien

Ungdommene forteller om personkjemien mellom dem og andre mennesker i URO. Slik som mange forteller at de har fått en svært god og nær kontakt til et annet menneske i prosjektet, forteller også mange at de med andre mennesker ikke har klart å etablere et godt forhold. Selv om

frivillige og ungdommer blir ”matchet” ut i fra bakgrunn og interesser (metodeperm 2008), så er det noe mer som må stemme.

Hun [ene frivillige] er veldig jordnær, og vi er såå like som personer liksom. Det er helt sykt. Så jeg kommer skikkelig godt overens med henne. Vi har samme syn på ting. Men den andre frivillige kommer jeg ikke så godt overens med, men... Skikkelig hyggelig jente, skikkelig ærlig person... men vi bare klikka ikke liksom, som meg og hun andre, forteller Maria.

Maria har to frivillige og mens hun fikk veldig god kontakt med den ene, gjorde hun ikke det med den andre. Selv om hun er en *skikkelig hyggelig jente, skikkelig ærlig person*, så var det noe med kjemien mellom dem som ikke stemte. Bilal forteller også at han har to frivillige. En frivillig fikk han ganske god kontakt med, mens den andre var det vanskeligere med.

Vi begge likte å se på film. Men vi så bare alltid på film når vi var sammen. Jeg synes det hadde vært bedre hvis vi hadde gått tur rundt Sognsvann og gått litt rundt og prata. Da hadde vi kanskje fått bedre kontakt, forteller han.

Det ble mye film og godteri, men det ble lite nær kontakt. Nå har ikke Bilal kontakt med den ene frivillige lenger.

Mohammed forteller også om at det ikke gikk så bra med de frivillige.

Nei, det var ikke så mye kontakt. Det var, hva skal jeg si da... Det blei liksom slutt på det. For jeg ble litt mer borte og sånne ting. Det var ikke kleint egentlig. Men for meg blei det for mye. Kanskje for noen så hadde det vært bra.

I motsetning til de andre ungdommene fikk ikke Mohammed god kontakt med noen av sine frivillige. Han forteller at han føler seg knyttet til Knut, sentrumskoordinatoren, og at denne relasjonen har vært viktig for han i integreringsprosessen.

Her ser man at det ikke alltid er nok å ha lik bakgrunn, at den frivillige har erfaring eller bruker mye av sin personlighet. Noen ganger avhenger kontakten av situasjon og personkjemi.

”Det å bli ført sammen er ikke det samme som å finne sammen”, skriver Bengt Andersen som evaluerte URO-prosjektet (2009: 92). Han skriver at flere av relasjonene mellom ungdom og frivillige i prosjektet ikke er av slik kvalitet som URO så for seg. Det blir viktig å igjen påpeke at mitt utvalg av ungdommer og frivillige er et strategisk utvalg og ikke representativt for prosjektet (jeg går nærmere inn på dette i kapittel 2 *Metodiske tilnærminger og informanter*). Jeg har derfor snakket med personer som det er rimelig å anta har et godt forhold til prosjektet og én eller flere andre mennesker i det. Når jeg i avhandlingen skriver om ”ungdommene” og ”de frivillige”, mener jeg da mine ungdomsinformanter og frivillige informanter, og ikke alle ungdommene og frivillige i prosjektet. Det kan derfor tenkes at mine informanter i større grad hadde samme bakgrunn, var eller møtte en frivillig med passende erfaringer og møtte noen der personkjemien stemte, enn det andre innenfor prosjektet har gjort.

8.4 Frivillighet – et bedre utgangspunkt for god kontakt?

”Røde Kors har hele sitt humanitære virke basert på frivillig innsats – så også URO. De frivillige er vårt 'gull' ”, står det i Metodepermen (URO metodeperm 2008: 21). De frivillige jobber gratis, og sånn sett er de mye verdt. Men er det også andre sider som kan sies å være av betydning for mine informanter, som påvirkes av og/eller som er en konsekvens av det frivillige aspekt?

8.4.1 Å legge til rette for ”normalitet”?

Slik jeg tidligere har vært inne på (se kapittel 3 *Om URO*) understrekes det i metodepermen (2008) at de frivillige skal bidra til ”normalitet” rundt ungdommen. Med dette menes det to ting:

- At en relasjon mellom ungdom og frivillig er mer ”normal” enn en relasjon mellom ungdom og en betalt voksen, såkalt profesjonell.

- At de frivillige skal åpne for det URO kaller for ”sunne og gode” nye relasjoner og miljøer, som anses som mer ”normale” enn de relasjonene og det miljøet ungdommene har og er en del av (URO metodeperm 2008).

Men hva er normalt, og hvorfor er dette viktig? Hvorfor og hvordan er den normaliserende faktoren tillagt de frivilliges arbeidsoppgaver?

I den medisinske ordboken står det at normal er det ”som er i overensstemmelse med en eller annen antatt standard eller forventning” (ordnett 2010). Ved at URO-ledelsen bruker normalitetsbegrepet er det deres standard og forventning som brukes som grunnlag for å definere hva som er normalt og ikke normalt. Dette betyr ikke nødvendigvis at ungdommer, frivillige eller andre rundt tillegger begrepet de samme egenskapene.

Det første punktet; at forholdet mellom ungdom og frivillig er mer ”normalt” enn mellom ungdom og profesjonell, kan settes i sammenheng med UROs visjon om en søskenrelasjon og/eller vennsksapsrelasjon mellom ungdom og frivillig. Det er en slik nærhet og ”naturlighet” som menes med ”normal”. Den generelle standard eller forventning til et godt forhold mellom to mennesker er kanskje at det finnes en frivillig kontakt mellom partene og at man ikke får betalt for å være sammen. Samtidig kan man spørre seg; hva er et godt forhold? Stine og Jens beskriver to forskjellige relasjoner til sine ungdommer; som henholdsvis søsterrelasjon og ”unaturlig vennskap”. Samtidig karakteriserer de begge forholdene som ”gode”.

De to punktene om normalitet beskrevet ovenfor går inn i hverandre. Da et ”normalt” forhold mellom ungdom og frivillig i større grad kan føre til at ungdommen introduseres for nye, såkalte ”normale”, sunne og gode relasjoner og miljøer. Ved hjelp av en nær og god relasjon vil de frivilliges rolle og hensikt få større gjennomslagskraft (blant annet ved en større grad av primær kontroll som jeg går inn på i delkapittel 8.5). Samtidig vil normalitetsbegrepet i større grad kunne problematiseres da man ved å ønske å ”normalisere” ungdommen allerede har satt et avviksstempel på hans/hennes være- og leve måte. Slik som jeg var inne på i kapittel 6 *Å bli en del av URO*, konstituerer URO et problem ved å definere en løsning. UROs definisjonsmakt kan på denne måten føre til å tydeliggjøre og synliggjøre et skille for ungdommene, som også kan

tenkes å kunne ha negative konsekvenser i forhold til en ”normalisering”, da man setter et ”unormalt”-stempel på ungdommens miljø og vennerelasjoner.

Men hva sier mine informanter om frivillighetsaspektet?

At det finnes voksne som bryr seg, uten at de nødvendigvis får betalt for det. Jeg tror det er en mye mer positiv ting enn man kanskje tenker over da. Man tenker ikke over at det her er noe jeg får betalt for, eller ”jeg skal være her i to og en halv time til eller et eller annet”... Så det blir jo en mer naturlig reaksjon da. Så tror jeg man får mer tillitt av ungdommer generelt. Det at du får ikke betalt. ”Hvorfor er du her?”, ikke sant, forteller Jens.

Stine forteller også at det at hun er frivillig, uten å få betalt, er viktig:

Jeg tror at det har en viktig betydning for ungdommene. For jeg fortalte at jeg ikke fikk betalt, og det tror jeg gjelder alle, og da var det sånn: ”Hæ?” Det er den holdningen at; ”gjør du ikke, hvorfor gjør du dette her da?!” Og jeg tror på en måte at det har noe å si for forholdet også. Fordi når du får betalt for det, så er du på linje med de som jobber med det hver dag. Men er du frivillig så kan du oppnå en helt annen kontakt, fordi da gjør du noe fordi du ønsker det. Mer enn det at du har det som jobb da. Jeg tror det har mye å si for både en selv og ungdommen egentlig, forteller Stine.

De to frivillige jeg snakket med mener at det faktum at de jobber frivillig har en effekt på forholdet til ungdommen. Det understreker at de gjør dette fordi de har lyst og ikke for penger, noe de mener både er viktig for dem selv, ungdommen og forholdet dem i mellom. Her ser man at en lyst og motivasjon tillegges sterk verdi også for de frivilliges rolle i prosjektet, og ikke bare for ungdommene slik jeg tidligere har vært inne på. De forteller at forholdet i større grad får naturlige rammer på grunnlag av dette, og kan derfor sees på som mer ”normalt” slik begrepet brukes i URO-skriv.

Hva tenker ungdommene om dette? Maria og Thomas går inn på dette temaet:

Jeg vet ikke om hun [min frivillige] får lønn eller ikke liksom, men det spiller ingen rolle for meg egentlig. Sånn som hun, hun er så ekte mot meg, skjønner du? Hun behandler meg som søstera si. Hun sier til meg; "du er lillesøstera mi liksom". Jeg får melding fra henne; "hei, hva skjer a, hva driver du med? Vi må møtes snart" ... Bare sånn ekte liksom, ekte venn liksom. Det er ikke tull. Man merker det med en gang, om det er real eller fake liksom, forteller Maria.

Maria har god kontakt med sin ene frivillige. Hun har "ekte" kontakt med henne, forklarer hun. Det betyr derfor ikke noe om hun får betalt eller ikke. *Hun burde jo kanskje fått penger, så hadde hun jo i hvert fall fått det i tillegg liksom*, forteller Maria videre. Her ser man at vinklingen er annerledes enn den de frivillige jeg snakket med har. Maria tar utgangspunkt i forholdet for så å tenke seg at penger ikke ville forandret på det, da det er "ekte". Mens de frivillige tar utgangspunkt i at de ikke får betalt, og at det derfor vil kunne skape et godt forhold.

Det har ikke noe med penger å gjøre! Det handler om hvordan de er der og når de er der, sier Thomas. Slik som Maria påpeker han at penger ikke trenger å være en faktor som har noe å si for deres syn på de frivillige eller hvordan forholdet dem i mellom er. Dette står i kontrast til hvordan URO, som prosjekt, og de frivillige beskriver det. Man kan tenke seg at ungdommene ser på hvordan de frivillige er som personer og hvordan de behandler dem som viktigst. Penger trenger nødvendigvis ikke å påvirke dette. Ungdommene vet jo at de frivillige er med i URO, og at de har et verv der. En form for jobb er det likevel. Det er hvordan jobben utføres som er viktig. Samtidig mener de frivillige at jobben utføres på en bedre måte når den er frivillig. Frivillighet fremmer en nærhet ("normalitet") som gjør kontakten med ungdommen personlig og mindre fremmedgjørende forteller de. Slik kan frivillighet derfor ha noe å si for forholdet mellom frivillig og ungdom, kanskje spesielt for den ene part (den frivillige), men dette er også noe som kan tenkes å påvirke forholdet mellom begge parter.

8.4.2 Å legge til rette for sosial tillit

I og med at det er [frivillige] folk med alle ulike bakgrunner. Så viser det at folk er interessert da. Det viser at man kan gjøre noe positivt. Noe som jeg håper at kan være et bidrag, at folk faktisk

tar seg litt sammen og tenker; ”jeg kan faktisk bidra med noe positivt jeg og”. Høres veldig sosialistisk ut da... Det handler litt om samfunnsbygging, at alle kan bidra med et eller annet. Ungdommene kan også se at vi forsøker å hjelpe til. Og det kan smitte over. Kanskje de også ønsker å bli en del av fellesskapet, bidra med noe de også? Alle er flinke til et eller annet, og sammen kan vi hjelpe hverandre, forteller Jens.

Det er ikke bare et mer naturlig forhold man kan få, forteller Jens. Man kan også, som frivillig, bidra med å spre glede gjennom å bidra med noe viktig i samfunnet. Dette kan direkte være av stor betydning da prosjektet går ut på å sosialisere ungdommene og gjøre dem mer knyttet til samfunnet generelt. *Frivillig innstats: sosial integrasjon, demokrati og økonomi* (Wollebæk m.fl. 2000), er en bok som bygger på en landsdekkende undersøkelse om frivillig innsats. Her settes det også fokus på dette integrasjonsperspektivet.

Tillit er en nødvendig forutsetning for all sivilisert kollektiv handling - det er bare når man stoler på andre menneskers gode hensikter at man selv vil ha grunn til å handle til fellesskapets beste. Dersom denne tilliten skal fremme integrasjon og samarbeid på samfunnsnivå, og ikke bare innad i gruppen, er det imidlertid viktig at den strekker seg ut over ens egen umiddelbare krets til individer man sjelden eller aldri ellers møter personlig (Wollebæk m.fl. 2000: 90).

Det legges vekt på at frivillig organisasjonsdeltakelse styrker og vedlikeholder sosial tillit. Og dette gjelder spesielt når mennesker som ellers ikke hadde tilbrakt tid sammen gjør dette. På denne måten kan de frivillige være med på å vise sosial tillit, og derfor være gode rollemodeller for ungdommene, slik Jens påpeker.

Videre skriver Wollebæk m fl. (2000) at dette perspektivet er beslektet med Tönnies' klassiske sosiologiske begrepspar Gemeinschaft og Gesellschaft (s.91). Gemeinschaft betegner ”det nære samfunn” der mennesker er knyttet sammen i tette relasjoner, slik som man gjerne er i familier eller i nære vennskap. Dette fellesskapet er preget av en ”naturlighet” der relasjoner springer ut av en tilhørighet. Gesellschaft er derimot beskrivelsen av et samfunn der mennesker lever adskilt fra hverandre. Mennesker kan også her påvirke hverandre og være avhengige av hverandre, men først og fremst på grunnlag av rettslige regler og/eller en økonomisk nytteverdi (Tönnies 1888). Man kan trekke linjer til Christies *Hvor tett et samfunn* (1999), der han, som tidligere nevnt,

skriver om det lille tette samfunn som er preget av at enkeltmennesker er synlige for hverandre, og det store løse samfunn som karakteriseres av usynlighet og uavhengighet.

På grunnlag av dette kan man si at fenomenet frivillighet på samfunnsnivå kan være med på å bevege seg bort fra det upersonlige og fremmedgjørende som kan prege det moderne løse samfunn (Gesellschaft), og mot de sterke mellommenneskelige bånd og den felleskapsfølelsen som er så viktig (Gemeinschaft).

Ved å bry seg om og hjelpe mennesker som man ellers ikke ville vært sammen med, og som kanskje trenger noen som kan bry seg, kan man skape et tettere samfunn. I et tett samfunn er det vanskeligere å falle utenfor. Større synlighet skaper barrierer for stempling og stigmatisering. Dette kan da stå i motsetning til eventuelle negative konsekvenser av UROs normalitetsbegrep som jeg har gått inn på ovenfor. Ved å "normalisere" ungdommen skaper man et skille mellom "normalt" og "unormalt", der ungdommene i utgangspunktet faller utenfor det "normale". Samtidig vil en tetthet og nærhet til ungdommen synliggjøre en større del av *hele* ungdommen. Noe som vil vanskeliggjøre stempling av ungdommen som avviker.

8.5 Nærhet som sosial kontroll

Det løse samfunn karakteriseres i større grad av sekundær kontroll enn det tette samfunn som preges av primær kontroll, skriver Christie (1999). Kontrollen er knyttet til egenskaper ved relasjoner; primær kontroll utøves av en som står en nære, mens sekundær kontroll av noen som en ikke er knyttet til. Eksempler på utøvere av primær kontroll er slekt og venner, mens utøvere av sekundær kontroll kan være politi eller fangevoktere. Relasjonene kan knyttes til situasjoner som er preget av formell og uformell kontroll. Situasjoner med formell kontroll kan man for eksempel finne innenfor rettsapparatet, mens en uformell kontroll kan prege situasjonen rundt middagsbordet hjemme. Ofte vil sekundær og formell kontroll finne sted samtidig (fengselsbetjent i fengsel, politiet under arrestasjon), og primær kontroll og uformell kontroll

sammen (middag med familien), selv om det også finnes en blanding og sammensmelting av de forskjellige kategoriene²⁹.

I det moderne samfunn reduseres primær kontroll i omfang³⁰, mens den sekundære øker, skriver Christie (1999). Dette kan være problematisk da det er den primære kontrollen som viser seg å være spesielt effektiv i å hindre uønskede handlinger (ibid).

Alle ungdomsinformantene mine har én eller flere ganger vært i kontakt med både barnevern og politi. De forteller om en helt annen kontakt og et helt annet forhold til disse instansene enn det de har til URO prosjektet. Mens disse instansene utøver en sekundær kontroll i større grad formelle situasjoner, kan de voksnes kontrollutøvelse i URO i større grad minne om primær og uformell kontroll. Den primære kontrollen ”kan være av ekstraordinær styrke”, og ”har også en særlig styrke i evnen til å hente normbrytere tilbake til fellesskapet” (Christie 1997: 92). Det er nettopp dette URO ønsker; å bringe ungdommene inn i fellesskapet. Og det er nettopp den primære kontroll ungdommene forteller at de ønsker og trenger. Ungdommene forteller om et ønske om mer nærhet og flere som virkelig bryr seg om dem allerede før de ble med i prosjektet (se kapittel 4 *Familie, venner og skole*). De forteller om en mangel på god primær kontakt både hjemme, på skolen og med venner. Samtidig forteller de at en nærhet til de voksne i URO, over en lengre periode, gjør at de forventer og liker grensene de voksne setter. Dette er en del av nærheten som preger deres forhold til de voksne.

²⁹ Det er ikke alltid så enkelt å skille mellom kontrollformene, da en politimann/-kvinne eller en fengselsbetjent også kan utøve primær kontroll, ved å ha svært nær kontakt med den kontrollerte; f.eks ved å også være familiemedlem eller venn. Eller en dommer kan utøve formell kontroll mot et familiemedlem i en rettsal. Disse begrepene kan derfor blandes og problematiseres. Likevel er det som oftest ikke den primære kontrollen som kjennetegner arbeidet til politi- og fengselsbetjenter eller den formelle kontroll som preger relasjonen mellom familiemedlemmer, så for å få frem mitt poeng har jeg konsentrert meg om de karakteristiske trekk.

³⁰ Samtidig ser man også nå tendenser til forsøk på å integrere primær kontroll i institusjoner og kontrollhandlinger som ellers er preget av sekundær kontroll. Det som innenfor kriminalomsorgen kalles for ”dynamisk sikkerhet”, er et eksempel på dette. Dette begrepet er spesielt brukt i forhold til ansatte og innsatte i fengsel, og beskriver en i større grad primær kontroll innenfor fenselsmurene. ”Ved å søke et normalisert samvær, reduseres konfliktnivået, og de tilsatte får bedre oversikt over miljøet slik at de lettere kan identifisere innsatte med særlige behov” (kriminalomsorgen 2010).

Forholdet mellom de voksne og ungdommene i URO kan sammenlignes med det Finstad kaller ”den betalte familie” i sin bok ved samme navn som jeg tidligere har vært inne på (1990), og Christie kalte for ”betalt vennskap” i *Bortenfor anstalt og ensomhet* (1989). Det er en god blanding av primær og sekundær kontroll, som på mange måter kan bidra til å tilføre ungdommene noe de har savnet i familien og vennskapene, og som i samsvar med Christies og Finstads bidrag kan kalles en ”betalt voksenkontakt” (voksne i administrasjonen i URO) og/eller en ”tildelt venn eller søster/bror” (de frivillige i prosjektet).

8.6 Vanskeligheter ved å bygge prosjektet på nære forhold

Samtidig som nærhet er prosjektets styrke kan man også si at det er dets svakhet. Svakheten ligger i sårbarheten. Man kan miste mange ungdommer ved å ikke klare å knytte tette nok bånd til dem. Man ser at mine ungdomsinformanter forteller om en ganske forsiktig tilnærming til prosjektet. Det var en prosess som tok tid, og som ofte var preget av usikkerhet. De måtte ha mange gode og positive opplevelser på veien for å til slutt ta steget med å åpne seg. Dette hadde ikke gått om de ikke hadde fått den gode kontakten de fikk med bestemte voksne i URO, som de nå føler en tilknytning til.

Det er disse personene som kjennetegner og forbindes med prosjektet, og de *blir* på mange måter definisjonen på URO for ungdommene. Men hva om ungdommene ikke hadde møtt på disse personene? Hva om disse personene ikke hadde jobbet i URO, eller at ungdommene ikke hadde blitt ”matchet” med den frivillige de fikk så god kontakt med? Det samme gjelder de frivillige. Hadde Stine og Jens fortsatt å være frivillige om de hadde opplevd svært dårlig kontakt med sin ungdom?

Nils Christie skriver: ”Om det er noe jeg skulle formulere som sosiologiens hovedsetning, måtte det være denne: Uten tilhørighet til andre mennesker går det galt” (2009: 56). Sånn er det med URO også. Uten at ungdommene og de voksne finner tilhørighet til hverandre går det galt. Ungdommen må ha minst én voksen han/hun trives med for å holde seg i prosjektet, det er jo denne voksenpersonen (eventuelt flere) som *er* URO for ungdommen.

Det er ikke bare å finne noen man kan passe med og ha god kontakt med. Det må også være en person som du vet er der, over en lengre periode. Slik Stine, den ene frivillige påpeker; *du skal bli det nummeret i rekka som ikke svikter da, som alltid er der*. Prosjektets svakhet ligger derfor ikke bare i utfordringen av å finne noen som kan passe med ungdommen, men også noen som kan bli der – over en lengre periode. URO, som mange andre prosjekter og arbeidsplasser, er preget av utskifting. I løpet av de årene URO prosjektet har eksistert har ledelsen blitt skiftet ut tre ganger. Dette er noe blant annet Maria er svært berørt av, da hun hadde god kontakt med den forrige prosjektlederen.

Det er bare synd at Marianne slutta. Du vet ikke. Det er så synd liksom. Skikkelig trist, at jeg henger meg opp i det. Hun var så snill. Hun var såå... Jeg vet ikke hvordan jeg skal forklare det ass. Hun var en skikkelig glad person, forteller hun.

Maria forteller meg flere ganger under intervjuet at hun synes det var veldig vanskelig at Marianne sluttet. Til slutt, når jeg spør Maria om det er noe mer hun har lyst til å si før intervjuet avsluttes svarer hun:

Jeg vil bare at du skal ta med Marianne i oppgaven ass. Bare du tar med henne, er jeg fornøyd. Hun forandra livet mitt.

Man kan føle seg sviktet når en person slutter å jobbe i URO. Det kan være både skummelt og farlig å blande vennskap, nærhet og profesjonalitet. Flere av de andre ungdommene nevner også voksenpersoner i prosjektet som de mener har sviktet dem på en eller flere måter, gjerne ved at de ikke har holdt kontakt.

Mohammed påpeker blant annet at selv om Ken, prosjektlederen, er den mest sentrale skikkelsen og den som har best kontakt med flest ungdommer, er det også mange som føler at han svikter dem.

Jeg har snakket med andre, de forteller meg... Mange ser opp til han, ikke sant. Men han kanskje gjør litt feil også. Det er mange ungdommer som bare; "Han har ikke ringt meg på lenge" og... Jeg veit ikke hvorfor dem sier det, men jeg ser at de trenger han. Og når han ikke kan eller har tid sier de at han glemmer folk.

Ken har mange ungdommer å forholde seg til. Det kan bli vanskelig å holde god kontakt med alle til enhver tid. Dette kan være vanskelig for ungdommene, men også for prosjektleder. De frivillige påpeker også dette; at det er tider hvor man ikke strekker til. Dette kan føles vanskelig, fordi man ønsker å være der for ungdommen.

Det er ikke alltid man kan bruke like mye tid. Og det er ikke alltid like lett å sette av tid. Det er tross alt en frivillig jobb, som dessverre noen ganger blir prioritert vekk grunnet skole, betalt jobb og fritid, forteller Jens.

Nærhet er på denne måten hovedingrediensen til et vellykket integreringsprosjekt, men også en kilde til uforutsigbarhet og eventuelt savn og skuffelse.

Å bruke sin personlighet og å være motivert for nær kontakt både fra de voksnes og ungdommenes side er viktig. Det er det personlige møtet som gir prosjektet slagkraft. Samtidig inngår relasjonene og prosjektet som helhet i en struktur. Dette kan til tider stå i motsetning til hverandre.

"Er det mulig å bygge et prosjekt på et fundament preget av både en relasjonspedagogisk, individfokusert og fleksibel tilnærming på den ene siden og et standardisert og prinsippstyrt program som er kritisk til å etablere en nær relasjon mellom sosialarbeider og "klient"? spør evaluatoren til tidligere nevnte prosjekt "Tett på" seg (Carlsson 2005: 86).

Dette er et spørsmål som kan være viktig å stille seg også i forhold til URO. Selv om verken "Tett på" (slik navnet tilsier) eller URO tilsynelatende er kritiske til å etablere nær kontakt mellom voksen og ungdom, er kontakten likevel ment å skje innenfor visse rammer. Hvor tett

skal så kontakten være? Å bevege seg utenfor disse rammene kan skape konflikter, slik det gjorde for en av de ansatte i ”Tett på”.

”Han var mer ”kompis” med guttene. Han trakk dem med i sine fritidsaktiviteter og ble som en venn for et par av dem. Han var ”singel” og traff også på enkelte av guttene ”ute på byen” i helgene. Han gikk inn i familier med et stort konfliktnivå, og hvor det også fantes kriminelle og rusbelastede slektninger til den aktuelle ungdommen. De to andre mente at han var i ferd med å tukle seg inn i kompliserte familier og relasjoner som kunne bli farlige. Han ble opplevd som illojal fordi han ikke fulgte opp reglene (Carlsson 2005:104).

Det utartet seg til en stor konflikt da den ene av tre sosialarbeidere i ”Tett på” gikk for tett innpå. Han fikk svært ”god” og nær kontakt med ungdommene, mens de to andre hadde en større distanse og var mer forsiktige i sin fremgangsmåte. Prosjektet jobbet med det som kan kalles for ”svært belastet ungdom” og ansatte hadde opplevd trusler og andre farlige situasjoner før. Det ble derfor ansett som farlig at den ene ansatte skulle bryte regler om å varsle de andre medarbeiderne når han skulle møte en ungdom. Samtidig leser jeg det slik at konflikten også kan sies å handle om noe utenfor disse reglene, da de to ansatte så på relasjonen mellom den tredje sosialarbeideren og ungdommene som mindre ”riktig” eller ”sømmelig” i forhold til mere uuttalte rammer og normer for sosial(arbeider) kontakt.

URO har ingen eksplisitte synlige regler for frivillige i sine skriv. Men jeg fikk vite om to under møtene med prosjektet. De frivillige har taushetsplikt og de skal ikke bruke rusmidler i nærheten av eller sammen med ungdommen, dette gjelder også alkohol. Samtidig finnes det retningslinjer i skrivene: man skal vise ungdommen nye ”sunne og gode” relasjoner og miljøer, er en av de (URO metodeperm 2008). Så slik som eksempelet fra ”Tett på” ovenfor ville det nok heller ikke vært greit om en frivillig var på byen og drakk med en ungdom. Og regelbrudd ville det være om man gav informasjon om ungdom til en annen person utenfor prosjektet. Dette er regler og/eller retningslinjer man sannsynligvis ikke hadde hatt med søsken eller venner.

Så når er man en *frivillig* venn eller en *frivillig* bror/søster, og når er man kun venn eller bror/søster? Hvor skal man sette grensen? Stine forteller om en gang hun måtte sette ned foten:

Hun [ungdommen] ringte meg og da hadde jeg eksamen dagen etterpå faktisk, eller kanskje et par dager senere. Hun var helt fortvila og gråt fordi hun hadde blitt kasta ut hjemmefra. Det var veldig vanskelig. Og da måtte jeg faktisk si; ”det kan jeg ikke ta nå. Nå ligger jeg og sover, det er midt på natta”. Du må på en måte skille da. Du er en privatperson og. Da måtte jeg si; ”du, at jeg skulle gjerne gjort det [hjulpet ungdommen], men jeg må ringe deg når jeg er klar. Nå passer det ikke at du ringer meg”. Du vil jo være der og alt det der, men jeg kunne ikke... det går ikke. Det er på en måte det å finne balansen; å være der for henne, men samtidig å sette en grense og si ”nå må jeg prioritere det her”. Og det er egentlig veldig vanskelig. Men du kan ikke alltid komme som en reddende engel der og da. Jeg hadde kanskje reagert annerledes hvis det var en venninne. Du føler deg forpliktet til ungdommen, men på en litt annen måte. Og vi får vite i URO at det også er viktig å sette grenser. Det er viktig å være klar på hvilke grenser man setter, forteller hun.

Man er en privatperson også utenom det å være en frivillig, forteller Stine. Som tidligere nevnt beskriver hun relasjonen til ungdommen som en søskenrelasjon. Samtidig kan man tenke seg at hun kanskje ville reagert annerledes mot sin egen søster, og kanskje også oppført seg annerledes mot en venn, slik hun nevner. Samtidig påpeker hun at prosjektet ønsker at de frivillige skal sette grenser. Men hvor går grensen? Hva burde hun gjort i en slik situasjon? Og hvordan ville URO reagert om hun for eksempel hadde latt ungdommen bo hos seg, slik man kanskje ville tilbudt en søster og/eller venn? Ville det blitt for tett?

Det er ikke lett å si. Graden av tetthet og nærhet bestemmes av et større system, men også av enkeltpersoners behov og følelser. Det er viktig å bruke sin personlighet og være åpen, men samtidig må man være streng og sette grenser.

Det handler om å skape forutsigbarhet rundt ungdommen. En god, men også varig relasjon til noen, som kan oppleve at noen bryr seg – innenfor bestemte rammer. Ved at frivillige setter grenser og er tydelige på hva slags relasjon de ønsker kan man i større grad skape en trygg relasjon. Slik kan URO hjelpe ungdommene med å få tillitt til én eller flere voksenpersoner, noe som kan føre til at de også kan få tillitt til seg selv og samfunnet de lever i.

DEL 3 Veien videre

I del 2 har jeg ønsket å belyse UROs rolle i ungdommenes liv. Hvordan de ble med i prosjektet, hvordan integreringsprosessen foregikk og hvordan URO har forsøkt å hjelpe ungdommene med å forandre på sin livsstil. Tillit, nærhet og god kontakt over en lengre periode kommer frem som viktig elementer i integreringsprosessen både i URO-dokumenter og i intervjuer med ungdommer og frivillige.

Videre ønsker jeg å belyse ungdommenes situasjon på det tidspunktet jeg intervjuet dem, etter å ha forsøkt å bevege seg vekk fra sin gamle livsstil og inn i en ny tilværelse. Hva er det som beskriver deres levemåte ”i dag”? Her vil også ”ekstraungdommenes” stemme, stemmene til de ungdommene som ikke var en del av URO, bli mer synlig da også de har forsøkt å komme bort fra sitt gamle ungdomsmiljø.

Avslutningsvis vil jeg kort gå inn på UROs tilværelse på slutten av min prosjektperiode. Det ble etter hvert bestemt at URO skulle nedlegges. Jeg ønsker her å beskrive hvordan prosjektet har forsøkt å forandre på samfunnet og forholdene rundt ungdommene, og hvordan de grunnet byråkratiske omstendigheter ble nødt til å takke for seg.

9 En indre uro

Før jeg intervjuet ungdommene hadde jeg et klart bilde av hvem jeg skulle møte; ungdommer som hadde fått hjelp til å komme ut av det kriminelle miljøet de hadde vært en del av. Jeg forventet å møte ”nyfrelste” unge mennesker som hadde fått livet sitt på rett kjøll. Det var på mange måter det jeg møtte også. Alle fortalte meg at *jeg er ikke den personen som jeg var før, jeg har sluttet med alt det der og jeg lever et helt annet liv nå*. De har alle fått et bedre forhold til både familie, skole og venner, og på denne måten gjort en stor snuoperasjon i livet sitt. Samtidig forstod jeg etter hvert at mitt enten-eller syn på om ungdommene befinner seg innenfor eller utenfor et visst miljø, om livet deres er preget av lovlydige eller lovbrytende handlinger eller om

de er "ferdige" eller "uferdige" med sin fortid blir et feil stempel å sette på komplekse ungdommer i en komplisert verden. De har forandret seg, men de er på mange måter ikke ferdige med sin fortid. De er ikke bare innenfor eller utenfor en bestemt kultur eller et bestemt miljø. Ungdommene kan sies å stå med ett ben i hver leir. De er både innenfor og utenfor; de er i mellom. Kanskje det heller handler om hvilket ben de plasserer tyngden på? Og i hvilke situasjoner de plasserer tyngden hvor?

Jeg ønsker videre å gå inn på hvordan ungdommene ser på seg selv og andre rundt dem. De får reaksjoner av andre, samtidig som de reagerer på andre. Mennesker omkring dem har et bilde på hvem de er, samtidig som de har et klart bilde av hvordan andre er: Politi, barnevern, "A4-mennesker", "normale mennesker". Disse forestillingene sier noe om hvor de plasserer seg i det sosiale landskapet, hvordan de ser på seg selv og andre. Dette kan være viktig å belyse i forhold til om deres virkelighetsforståelse kan fungere som en treghet i integreringsprosessen, som holder dem i en "avviklerposisjon", eller om den er med på å bevege ungdommene inn i storsamfunnet. I hvilken grad opplever ungdommene at de har større valgfrihet og kontroll over livet sitt nå? Opplevs valgene som frie eller føler de at de beveger seg innenfor faste rammer i et samfunn som reproducerer ulikhet?

9.1 De og oss

Noen ganger så sitter jeg sånn her. De fleste gangene når jeg røyka en joint, så sitter jeg og ser sånn utover. Se der, der går det en kar med ryggsekk på vei hjem fra skolen. Og der kommer det en kar med koffert og... Gudene skal vite om det ligger en kjole der eller ikke... Men som regel er dem på vei hjem fra jobb. Hva faen, de klarer det. Hvorfor skal ikke jeg klare det? Hva faen er det jeg griner for?

Slik forteller Thomas om hva han tenker når han ser andre mennesker på gaten. De gjør noe han ikke gjør. Han forteller videre. Han tenker at de står opp tidlig, går på jobb eller skole. Kanskje de kysser konen sin farvel før de går på jobb, eller klemmer moren sin før de løper til skolen. Så forter de seg hjem når de er ferdige, for å spise middag med familien sin. Thomas har det ikke

sånn. Han prøver å gå på skole og på jobb. Han forteller at det går bedre, og at han har mer orden på livet sitt nå. Mye takket være URO. *Men vi er likevel ikke som de andre*, sier han. Han har ingen kjole å skjule i kofferten sin, slik han tenker at mannen som går forbi kanskje har. Men han har noe annet, avvikende, som han ikke kan skjule. *Når folk ser på oss, så ser de ned på oss. Vi er ikke som dem*, påpeker han.

Man kan se klare linjer mellom det Thomas forteller og det Goffman skriver om i boken *Stigma* (1975). Mennesker uten stigma, som Goffman også kaller for ”normale”³¹ mennesker, ser ned på stigmatiserte mennesker som mindre verdt. Stigma er en egenskap ”der er dybt miskrediterende”, skrives det (Goffman 1975:15). Personer med en slik egenskap kan skape reaksjoner blant andre mennesker som fører til ekskludering og marginalisering, slik Thomas forteller.

Men det som blir betraktet som stigma i et bestemt miljø til en viss tid, trenger ikke å bli sett på som dette i et annet miljø og/eller til en annen tid. ”Definisjonene av avvik er alltid sosialt bestemte”, skriver Hauge (1997:376). Thomas føler seg stemplet og stigmatisert av *de*. Det er i relasjon til *de* at Thomas føler seg mindreverdig og annerledes. Samtidig snakker han om et *oss*, en gruppe med andre mennesker som han identifiserer seg med. Hos *oss* har ikke de samme egenskapene den samme betydningen som hos *de*. Her trenger han ikke å føle seg annerledes eller nedverdiget.

³¹ Goffman kaller mennesker uten stigma for ”normale”, slik som ungdommene, og skriver det uten anførselstegn. Man kan tenke seg at ”normale” og bestemte benevnelser for avvikende mennesker var vanligere og mer bastant brukt i tiden Goffman skrev om dette. Det kan også tenkes at det å være ”normal” eller avvikende ble sett på som reelle sosiale størrelser (se Johansen 2007: 103). Slik er det nok også for Thomas og Christina. I deres miljø kan det også være vanlig å skille mellom ”normale” og andre. Jeg velger, som barn av min tid, og mitt fag, å bruke anførselstegn rundt ordet ”normal”, utenom når jeg siterer, eller bruker det på måten Thomas og Christina gjør, da setter jeg det i kursiv. Ordet ”normal” ser jeg på som en problematisk betegnelse på noe som ikke kan måles. For hva er normalt, og hva er ikke normalt? Samtidig bruker jeg ikke anførselstegn rundt ordet avvik, som kan sies å være en brist i dette resonnementet. For hva er avvik hvis man ikke vet hva ”normalt” er? ”Ord er sentrale bærere av mening” skriver Christie (2009:21), derfor prøver jeg å være forsiktig med det jeg bruker, og gå etter det jeg kjenner fra kriminologisk og avvikssosiologisk litteratur. Som kriminologistudent er *avvik* et ord man ofte møter, det fyller mye og kanskje lite på en gang, men står gjerne uten anførselstegn.

Thomas, men også Christina operer med et sterkt og klart skille mellom *de* og *oss*. De kaller *de* som oftest for *normale mennesker*, men også for *straighte*, som i hederlige, ærlige og ordentlige (ordnett 2010), eller *firkanta mennesker*. Dette er personer som følger normene i storsamfunnet, og som klarer det uten store problemer. Måten Thomas og Christina snakker om deres relasjon til det de oftest kaller *normale mennesker* kan deles inn i to retninger; fortellinger om konformitetspress, som setter fokus på det *de normale* gjør, som Thomas og Christina ikke gjør og/eller klarer, og fortellinger som idylliserer og forsterker det gode ved *oss*, det Christina kaller *vår lille verden*. Her settes det fokus på hva det er *normale mennesker* ikke kan og klarer da de ikke har innsikt i – og forståelse for – *vår lille verden*.

9.1.1 Å være som De

Når Thomas og Christina forteller om de tingene de ikke klarer, legger de fokuset på at de må endre sin atferd i forhold til majoritetens atferd og ideer. Man kan si at de føler et konformitetspress. Konformitet er endring i atferd eller tro, som et resultat av virkelig eller innbilt gruppepress (Kiesler og Kiesler 1969: 2). Det er storsamfunnets normer og regler de føler de burde følge. Dette er noe Thomas' sitat i begynnelsen av denne delen påpeker: *Hva faen, de klarer det. Hvorfor skal ikke jeg klare det?* Han blir påvirket av andres oppførsel og forsøker derfor å presse seg til å oppføre seg på tilsvarende måte. Han forteller at *normale mennesker* gjør *dagligdagse saker som å gå på skole og jobbe uten å ha store problemer med det*. Dette er noe Thomas og Christina sammenligner seg med, slik det kommer frem i en samtale mellom dem:

Thomas: *Men serriøst, tenk deg hvordan det er fra henne sitt synspunkt [snakker om meg til Christina]. Nå har vi levd hele dagen, vi har løpt rundt som sigøynere og fiksa ting for hånd. Jeg har ikke venta i noe NAV-skranke og venta på et ark og en godkjennelse.*

Christina: *Det har ikke jeg gjort heller.*

Thomas: *Jeg, i dag, har levd livet mitt på den måten jeg føler meg mest komfortable med å leve det på. Men se på henne [meg] da, hun har jo stått opp like tidlig som oss, og kanskje jævlig tidligere også. Og hun har vært, la oss si der hvor hun går på skole da, vet du hvor jævla mange mennesker som er der eller?*

Christina: *Jeg har ikke gått på skole engang.*

Thomas: *Asså, vi har andre tankeganger. Vi er annerledes, men vi må bare skjerpe oss.*

Her bruker de meg, intervjueren, som eksempel, og plasserer meg samtidig inn i gruppen av normale. Dette var noe overraskende, da jeg aldri har ansett meg selv som særlig ”normal”, ”straight” eller ”firkanta”. Likevel er denne klassifiseringen forståelig da jeg passer godt inn i deres bilde av *normale* i forhold til at jeg har lang utdanning og (flere) hverdagslige og strukturerte rutiner. Samtidig som jeg har satt meg, og de (eller vi har blitt satt) i en posisjon der jeg, som intervjuer, snakker med dem for å kunne få et innblikk i deres *lille verden*. Jeg er ”forskeren” og det er de som er ”annerledes”, som jeg skal forske på. Allerede der er det skapt et stort skille. Og allerede der er jeg definert som en utenforstående som kommer fra en annen verden, som skal snakke med noen som er annerledes, om deres verden.

Ved å sammenligne seg med meg, som representerer *de normale*, får Thomas og Christina et perspektiv på hva andre klarer og gjør, og hvor forskjellig det er fra det de er vant til å gjøre. Selv om ikke de oppfører seg helt som de ”normale” blir de påvirket av dette da “conformity is not just acting as other people act; it is being affected by how they act” (Myers 2002: 204). Det er dette som får dem til ønske å oppføre seg som andre, men som også påfører smerte, som når Thomas spør seg: *Hva faen er det jeg griner for?* Man kan si at de overtar omverdenens syn på hvordan saker skal gjøres, og føler seg mindreverdige når de ikke følger disse atferdsmønstrene.

De forteller at de ikke må synes så synd på seg selv, de må bare skjerpe seg. Her ser man at det legges vekt på tanken om at ”enhver er sin egen lykkes smed”. Denne tanken om fri vilje står likevel i motsetning til følelsen av at de ikke strekker til. *Vi klarer det ikke*, forteller de. Både samfunnet, fortiden, følelser og tanker påvirker dem, men i forskjellige retninger. De føler seg ikke frie, selv om de har en tanke om at de er det. Dette preger deres selvfølelse. Selv om de føler et press og en lyst til å oppføre seg slik de ”normale” gjør, så legger de stor vekt på hvor vanskelig dette er for dem.

”Diskusjonen om frihet og vilje kan settes på spissen i spørsmålet: I hvor stor grad var uttrykkene, livet og valgene et refleksivt prosjekt (fornuftens kraft), kontra et resultat av tilhørigheten til det sosiale feltet (kroppens vanedannende kraft)?”, skriver (Hammersvik 2009:

220). Fornuften til Thomas og Christina sier at de må gjøre slik de andre ”normale” menneskene gjør, mens vaner og erfaringer fra deres *lille verden* har satt seg i kroppen og skaper en treghet i forandringsprosessen. Slik Bourdieu påpekte setter feltets (*deres lille verden*) regler seg i kroppen. Spilletts regler har blitt en del av deres selvfølgelige væremåter og skapt en treghet i forhold til å integrere seg i storsamfunnet.

9.1.2 Det fine ved oss

Etter hvert forandrer samtalen til Christina og Thomas seg fra å være en fortelling om konformitet til å bli en idylliseringsfortelling. De fokuserer ikke lengre på det de ”normale” klarer som de ikke klarer. De fokuserer heller på hva de ”normale” ikke kan, som de kan og klarer.

Christina: *Altså hvis dere hadde levd, altså nå kaller jeg dere for... eller ikke dere da... eh*³².

Thomas: *Det er et skille der, så det er jo normalt.*

Christina: *Altså hvis dere, eller en av dere..., hvis normale mennesker hadde levd sånn som vi hadde levd i én uke...*

Thomas: *Så hadde det spinna for dem.*

Christina: *Ja. Jeg tror at verden hadde lært at det går an å gjøre ting på andre måter.*

Denne retningen går ut på at det ikke bare er de som ikke har eller mangler egenskaper andre har, men at andre ikke har noe de har og kan. De ”normale” forstår ikke deres verden, og deres normer. De hadde ikke klart å gjøre eller takle det Thomas og Christina synes er vanlig. Dette kan sees på som en forsvarmekanisme der de blir stemplet, men også stempler ”normale” folk tilbake. Det kan være lettere å tenke på det man får til, og å slippe nederlagsfølelsen ved å fokusere på det man ikke klarer.

³² Her har Christina større vanskeligheter med å putte meg i bås med *dere* eller *de*, da denne gruppens negative sider skal belyses.

Videre vil jeg gå inn på slike fortellinger som også flere av de andre ungdomsinformantene har fortalt. Her kommer deres fordommer frem, som en motsats til tidligere fortellinger om konformitetspress og integreringsprosesser.

9.2 Ungdommenes syn på staten, politikere og politi

Lømmel vår,
du, som er utenfor.
Priset være dine synder.
Din vrangvilje på jorden
bringe os politikere i Himlen.
Giv os i dag vort daglige brød
og forlad os vor skyld,
fordi vi spekulerer i din elendighet.
Led dine venner i fristelse.
Fortsæt med det onde.
Thi di afmagt er vort levebrød
og ære i evighed.
Ahmed!

Lihmme, Benny (2002: 23)

Mange av ungdommene har sterke meninger om hvordan samfunnet er, og hvordan samfunnet med politikere i spissen skaper og opprettholder et system som undertrykker og stempler dem. De føler seg utnyttet, som en brikke i et stort spill de ikke har kontroll over. Dette er også noe som kan belyse den gråsonen og den vanskelige posisjonen ungdommene står i. På mange måter vil de inn i en livssituasjon hvor de blir som de ”normale”. Staten med politikere i spissen er også mennesker som kommer under kategorien *de* og *normale*. Men disse menneskene har mer makt enn andre ”normale” mennesker. Mange av ungdommene beskriver et ønske om å bli mer som

”dem”, men også et hat og en motvilje mot å ta del i et system som er så galt og urettferdig. Denne følelsen av å hele tiden bli motarbeidet gjør det vanskelig å føle seg like mye verdt.

Jeg har veldig mye i mot staten. Alle som jobber der, politikere og... Vet du hva? Jeg hater dem alle sammen. Absolutt alle. Jeg kunne ønske de kunne ha kommet og sett med sine egne øyne. Men nei da, dem sitter og spiser på restauranter og kjører jaguar og alt det der. Og bare, ”vi skal styre landet vårt sånn og sånn”. ”Du har det bra eller? Du har det bra.” Kunne vi byttet plass da. Kunne ønske vi kunne byttet plass, så kunne de sett hvor hardt det var, forteller Mohammed.

Han forteller at han hater politikere og staten. De forstår ikke hvordan han har det. Han forteller at de svarer på sine egne spørsmål; ”du har det bra eller? Du har det bra”.

De vet ikke hva de svarer på. Politikere har privilegier, men de gjør ikke jobben slik den burde bli gjort:

Man vet aldri hva som skjer bak lukket dør. Kanskje planen er at de sier at de skal gjøre noe, men så gjør de det ikke med vilje. At de ikke vil. Sånn som når de snakker om mennesker og sånne ting, de vil egentlig ikke hjelpe. Ok, jeg så på Dagsrevyen her om dagen, der sa de; ”vi kan gjøre biodiesel, og det og det”. Så tenkte jeg det er dere som taper penger på det. Hvis de plutselig finner opp noe nytt, slik at vi ikke trenger olje, så taper de penger på det. Så det er sånn det er, at de prøver å late som om de bryr seg, men de gjør ikke det, forteller Mohammed.

Han forteller at staten med politikerne i spissen later som at de bryr seg. Han bruker et eksempel med biodiesel, der han mener at staten går frem som miljøvennlige, men at dette bare er en fasade. Det samme gjelder ungdommer som trenger hjelp og ungdomskriminalitet mener Mohammed, slik han går inn på senere:

Kanskje noe av dette her, dem gjør det med vilje. Dem gidder ikke å gå inn på det, for dem tenker ”vet du hva, gjør de kriminalitet, vinner vi på det”. Men andre tjener på det her, at ungdommer går rundt og lager bråk. Hva er det de tjener på det? Sånn som narkotika her i Norge, dem kan ha stoppa det for lenge siden hvis de ville. Tro meg, dem kunne ha ødelagt alt.

Dem har makten, dem styrer det. Men når dem er oppe med makten, trenger de noen som er nede. De tjener på taperne. Dem rekrutterer løgner etter løgner, og det er sannhet. Det er det jeg tenker når det gjelder staten i hvert fall. Alle er med på det spillet der. Skjer det så mye kriminalitet, så hvorfor gjør dem ikke noe da? forteller Mohammed.

Mohammeds resonnement kan sees i sammenheng med den konfliktteoretiske retningen innenfor kriminologi. Den konfliktkriminologiske retning har røtter til bl.a. Max Weber og Karl Marx. Weber var interessert i makt- og autoritetskonflikter, og Marx av klassekonflikt og klassekamp. De så begge på samfunnet som bestående av grupper eller klasser med motstridende interesser. Et slikt perspektiv retter fokuset på at makthaverne i samfunnet vil, i kampen om å fremme sine verdier, svekke motparten ved å stemple deres interesser som avvikende (Hauge, 2001: 118-119).

Det er en klar sammenheng mellom konfliktteorier, subkulturteorier og stemplingsteorier. Da dominerende sosiale lag definerer reglene for hva som gjennom lovgivning og andre styrende normer blir sett på som kriminalitet og avvik, settes det et illegalt stempel på underordnede grupper (Hagan, 1994:48). Det å stemple en gruppe som avvikende fører til stigmatisering av gruppen. *"Det er først når atferden defineres som avvikende at den blir avvikende"* (Hauge, 2001: 100). Den tapende parten i konflikter blir slik stemplet og stigmatisert, og danner derfor ofte en egen subkultur (Hagan, 1994:48).

Flere av ungdommenes historier og tanke om staten og politikere bærer preg av et konflikt- og stemplingsperspektiv. Dette fører også til fortellinger om en motkultur; om en *oss* mot *de*. Dette gjelder også deres historier om politiet, slik disse historiene til Aisha og Mohammed viser:

Jeg ble tatt av politiet på Jernbanetorget. Det var sånn ett på natta eller noe sånt. Så venter jeg på at en kompis skal komme og hente meg, så sitter jeg der. Så kommer politiet og bare, sånn sivilkledd da, og bare; "hei hvordan går det med deg?" Jeg tenkte at de skulle prøve å sjekke meg opp, så jeg bare; "æsj, gå vekk!". Så bare tar de frem skiltet og; "bli med meg inn". Jeg bare; "NEI, hvorfor det liksom? Hva er det jeg har gjort?" "Nei du sitter her. Hva har du gjort? Hvor har du vært?" Og blablabla. Jeg bare; "hvorfor spør du meg om det? Hva er poenget

likksom?” Det var sånn helt uten grunn. Jeg skjønnte ikke hvorfor. De bare plager meg, jeg liker dem ikke, forteller Aisha.

Mohammed forteller også om at politiet plager ungdommer:

Jeg har en lillefetter som går i 9. klasse. Han har møtt mange ganger politifolk. Og dem er så frekke for de begynner å snakke om fetterne og familiemedlemmene hans. Og det er jo ulovlig å si det. De bare; ”å, fetteren din han er en kriminell han”. Han går på helt vanlig skole og har det bra. Han sier til meg; ”storefetter, jeg hørte det og det. Jeg hørte det av politi”. Det er bare tull, forteller han.

Aisha forteller at om en episode der hun møter politiet på gaten. De tar henne med uten at hun har gjort noe galt. Mens Mohammed opplever at fetteren hans blir plaget av politiet. Disse opplevelsene er med på å skape et skille og et fiendskap til politiet. Dette kan igjen skape en motkultur som kan føre til en treghet eller en direkte hindring i inkluderingsprosessen. Slike opplevelser og ydmykelser kan føre med seg uønskede konsekvenser, slik Christie beskriver: ”For enkelte står ydmykelsene i kø. Kanskje ikke så forunderlig at noen av dem forsøker å gjenvinne sin tapte verdighet med adferd i strid med herskerkulturens dominerende verdier. Stoffbruk er ett eksempel, hærverk på skolen et annet” (2008).

9.3 Det kjedelige ”normale” livet

Både Thomas og Christina forteller at de har kommet langt. De har et nå et fast sted å bo, de har skoleplass og de har holdt seg mer eller mindre rusfrie i det siste. De har også holdt seg unna det miljøet de har vært en del av. De har fått orden på mye i livet sitt. Thomas har mye å takke URO for, mens Christina har måttet klare seg uten URO. Likevel har de ikke funnet roen. De savner på mange måter sitt gamle liv, selv om de vet at de ikke vil leve slik.

Altså jeg er innstilt på å gjøre det godt for dattera mi. Men jeg er fortsatt... Altså du hører det på hvordan jeg snakker. Jeg er fortsatt bitter. Jeg er fortsatt bitter for at jeg måtte gå over fra den

søte livsstilen til å... ja. Men noen ganger så må man bare... ta det. Og er det så jævlig ille så er det bare å kjøpe glidemiddel, det er ikke så røft.

Thomas forteller at han er bitter. Det er så mye som var morsommere og mer spennende før. Samtidig forteller han at *det er ikke så røft*. Han bruker glidemiddel som et bilde på noe som skaper mindre motstand og smerte. Selv om han savner det gamle miljøet, så er det mye han kan gjøre for at motstanden og smerten, savnet og lysten, skal bli mindre. Datteren hans er et eksempel på et godt fokus å ha, og en sterk motivator for å klare å holde seg unna et liv preget av lovbrudd. Men han savner til tider *den søte livsstilen*. Både Thomas og Christina synes på mange måter at det miljøet de var en del av før var enklere og bedre.

Intervjuer: *Hva vil dere si er den beste måten å leve på? Hva er det dere ønsker?*

Cristina: *Jeg synes det er både og. Jeg synes fortsatt den livsstilen jeg hadde før er...*

Thomas: *Hun er bitter hun og.*

Intervjuer: *Bedre enn det den er nå?*

Christina: *Ja, på mange måter, skjønner du... fordi vi har ikke...*

Thomas: *Den er kort og god!*

Christina: *Du har ikke så mye stress, skjønner du?*

Thomas: *Du lever livet en dag av gangen.*

Christina: *Ja, og du trenger ikke å tenke på; har du mat til imorra, har jeg penger til å betale husleia og sånt*

Thomas: *Du må ikke se så jævla langt. Det er som om du kjører en bil så ser du foran på panseret. Når du kjører en båt så må du se bortpå fjellet der ikke sant!*

Livet de forsøker å leve nå sammenligner Thomas med det å kjøre en båt. De må planlegge og tenke fremtidsrettet. De må leve for i morgen, og ikke i nuet slik de har gjort før. Det er både vanskelig og ganske kjedelig forteller de. De ser at andre gjør det med en enkelhet som de ikke kan fatte. Derfor finnes det et skille. Et skille mellom de som lever som Thomas og Christina, og de som lever det de kaller for et *A-4 liv*, eller *et normalt liv*. Det skillet definerer også de som kjenner til Thomas og Christinas verden og de som ikke gjør det. Thomas og Christina mener at

det er vanskelig for dem å leve *normalt* nettopp fordi de kjenner til at det går an å leve livet på en annen måte, der det er spenning og ”action”.

Maria er mer klar på at hun ønsker å leve det nye livet:

Jeg skal fullføre alt, så godt jeg klarer liksom. Og få meg bra jobb og hele pakka. Jeg tenker; ”det du gjør nå, det er det som lager veien i livet ditt”. Jeg bare; ”om du fester og har det kult, du kommer dårlig vei. Hvis du jobber og går på skole, du kommer bra vei”. Jeg har valgt å gå en bra vei liksom. Jeg skal bare jobbe hardt i livet mitt. Jeg vil ha penger, jeg vil gå på skole og fullføre. Og så kan jeg bare leve livet mitt senere liksom.

Maria påpeker likevel at hun har tenkt til å leve livet senere. Det er ikke særlig spennende og gøy for henne å gå på skole eller jobbe. *Jeg synes det er vanskelig, og jeg blir fort lei*, forteller hun. Men i håp om en bedre fremtid må hun forsøke å holde seg til den nye livsstilen.

9.4 Ungdommene – nyanser i grått

I 1960 ble en undersøkelse som fikk stor oppmerksomhet publisert (Andenæs m.fl.). Oppsiktsvekkende var det at den viste at lovlydige ”pene” ungdommer også begikk kriminelle handlinger, og at det derfor var vanskelig å skille ”lovbrytere” og ”lovlydige” ut ifra deres handlinger. Flere undersøkelser ble gjort (bl.a. Christie m.fl. 1965), og boken ”Nysanser i grått” (Stangeland og Hauge 1974) kom som et resultat av disse undersøkelsene. ”Nysanser i grått” ble brukt som en metafor for at det er vanskelig å skille mellom det som kan kalles ”lovbrytere” (svart) og ”lovlydige” (hvitt). Ved å trekke denne metaforen videre kan man i forhold til ungdomsinformantene i denne avhandlingen si at ”nysanser i grått” ikke bare kan brukes med utgangspunkt i en folkegruppe eller et samfunn, men også for å se nyanser innenfor et individ. Individene kan være ”grå”, slik jeg opplever at mine ungdomsinformanter er.

Den dobbelheten eller ”gråheten” ser vi allerede i kapittel 4 (*Hjem, skole og venner – tre bakgrunnsfaktorer*), der en sterk ambivalens kommer til uttrykk i ungdomsfortellingene, som

beskriver følelser av dragning både mot og vekk fra hjem, skole og venner. Selv om de gjør lovbrudd, faller ut av skolen, bruker mesteparten av tiden på å loke ute med ”dårlige venner” og går i mot foreldre og andre autoritære voksenpersoner, føler de også en dragning *mot* skole, familie, og andre ”bedre” venner. Selv om de har vært en del av en mindre ”motkultur”, som også har vært en del av dem, der illegale og andre avvikende handlinger har vært gyldige, har de også vært en del av den dominante samfunnskulturen og menneskene i den. De har ikke kun levd i en helt isolert liten verden, og de har ikke kun gjort lovbryttende handlinger.

Det faktum at de, ved hjelp av URO, forsøker å gjøre en snuoperasjon vekk fra en motkultur gir et signal om at de (også) tar i bruk storsamfunnets verdisystem. I *Reproduction in Education, Society and Culture* (1990) belyser Bourdieu og Passeron storsamfunnets påvirkning også på undertrykte, da også de bruker makthavernes bedømmelseskriterier. Ungdommene kan sies å på denne måten opprettholde storsamfunnets virkelighetsforståelse, som kommer frem som den naturlig gjeldende. Dette er en form for symbolsk vold eller makt, skriver Bourdieu og Passeron (1990), der statens ideer blir legitimert, men også opprettholdt av menneskene i den (her ungdommene).

Det er ikke bare ungdommene som gjør avvikende handlinger. Det er mange som utviser avvikende atferd, om ikke alle har gjort dette én eller flere ganger (jf. Andenæs m.fl. 1960 og Christie m.fl. 1965). Det er på denne måten mange som er ”grå”. Tidlige bibelske tekster har også understreket omfanget av avvikende handlinger. ”Den som er uten synd kan kaste den første stein”, sa Jesus, i følge bibelen, da en folkemengde skulle steine Maria Magdalena. Hun var anklaget for ekteskapsbrudd, noe som i det samfunnet på den tiden var svært alvorlig. Men etter det Jesus hadde sagt var det ingen som kunne kaste stein. Alle hadde jo syndet før. Menneskene i folkemengden gikk derfor bort, én etter én (Johannes evangeliet kap. 8, 2010). Men hvorfor hadde alle bestemt seg for å steine Maria Magdalena, selv om de alle hadde gjort flere avvikende handlinger før? Hvorfor blir noen valgt ut som ”syndere”? Goffman (1975) som nettopp tar for seg stigmatiserte mennesker, problematiser ikke kategoriseringen av det han kaller for ”normale” og ”avvikere” i særlig stor grad (se Johansen 2007 for nærmere kritikk av Goffman). ”Hvordan denne utvelgelsesprosessen skjer vet vi lite om”, skriver Hauge (1997: 376). ”Og selv om vi vet relativt lite om utvelgelsesprosessen, vet vi mer om sluttresultatet: At de som stemples som

avvikere – enten det er som lovbrøtere eller psykisk syke – oftest er personer som på en rekke områder allerede fra barnealderen har vært preget av ulike sosiale handikap” (ibid). Ungdommene jeg har intervjuet forteller alle om opplevelser fra barndommen som institusjonalisering, følelse av manglende tilhørighet til storsamfunnet, møter med politi og barnevern der de har blitt stemplet og behandlet dårlig og/eller følelse av å bli oppfattet som slitsomme og brysomme.

Samtidig er det noe ved disse ungdommene som gjør at de føler seg annerledes enn andre. *Vi er ikke som de*, forteller blant annet Thomas og Christina. Selv om alle gjør avvikende handlinger, har andre rundt ungdommene fått øynene opp for mine ungdomsinformanter og begynt å reagere på de avvikende handlingene ungdommene gjør. Etter hvert har også mine ungdomsinformanter begynt å tillegge handlingene sine bestemte meninger, noen ganger de samme som storsamfunnet, og noen ganger de motsatte av storsamfunnets stemplende ideer.

Man ser at ungdommene har strategier som gjør det lettere å hankses med avvikerrollen. De blir stemplet av det Goffman kaller for ”normale”, men ungdommene stereotypiserer og stempler også ”de normale”. På denne måten danner de et virkelighetsbilde der *De* og *Oss* i stor grad er kategoriserte inndelinger av mennesker i ungdommenes verden. Og som samtidig, på mange måter, holder ungdommene i den avvikende rollen som de har fått, men også tatt.

Det finnes en gjensidig påvirkning av sammensmeltende fenomener, der man får, tar, beholder og forsterker en avvikende rolle. Virkelighetens kaos er vanskelig å systematisere og inndeles i bestemte kategorier. Ungdommene er ikke bare ”lovbrøtere”, eller ”lovlydige”, en del av en subkultur eller en del av et storsamfunn, fornøyd eller misfornøyd med situasjonen de er i. De er alt, noen ganger samtidig og noen ganger mer det ene enn det andre.

10 UROs spor

Hittil i avhandlingen har jeg belyst ungdommenes forsøk på å bevege seg vekk fra sin gamle livsstil og mot en ny. Jeg har forsøkt å få frem deres fortellinger for å i større grad få et samlet bilde av hvordan deres syn på seg selv og ”de normale” bidrar til ett ønske om et ”A-4” liv samtidig som de frykter ”A-4” livets ”kjedsomhet”. Ungdommene har sammen med URO satt opp mål og delmål for hva de ønsker å oppnå og gjort forsøk på å bevege seg mellom sosiale felt. Mine informanternes historier forteller om at prosjektets tre år har bidratt til nærhet, god kontakt og sterk tillit mellom UROs ledelse/frivillige og ungdommene. Høsten 2009 ble det likevel klart at URO ikke lenger skal fortsette som et tiltak i det kriminalitetsforebyggende ledd. Det skulle derimot opprettes et lignende tiltak som skulle fungere som en erstatter til URO. Hvordan dette påvirket ungdommene, hvilke spor URO satte igjen og hvorfor de måtte legge ned er tema for dette siste kapittel innen avslutningen.

10.1 URO avsluttes

Et brev fra administrasjonen i URO ble sendt til alle frivillige høsten 2009. Der stod dette:

Dette er en henvendelse vi skriver med tungt hjerte, og jeg regner med at flere av dere kjenner på det samme. URO prosjektet går mot slutten av sin 3-årige periode, og det er besluttet å ikke videreføre URO etter endt prosjektperiode. Vi tar til etterretning og respekterer at denne 3-årige prosjekt perioden snart har nådd sin ende. Vi vil søke å overføre kompetansen vi har ervervet oss tilbake til ansvarlige myndigheter og andre aktører innenfor det kriminalitetsforebyggende landskap. Oslo Røde Kors prioriterte for over tre år siden å ta grep rundt udekkede humanitære behov i Oslo sentrum - også i resten av byen gjennom å etablere URO. Revidert utgave av Oslo Puls (behovsanalyse vi fikk utført i Oslo by) var tydelige på at byen ønsket det av oss. Nå er bilde noe endret. Oslo kommune, sikkert med støtte fra de sentrale myndighetene, er mer på banen i møte med unge ungdomskriminelle. Da er det ikke unaturlig at vi revurderer et helt prosjekt, selv om det innholdsmessige til tider kan vise til grensesprengende resultater (URO 2009).

Prosjektperioden var snart over. Selv om det hadde blitt bestemt utvidet med noen måneder, altså ut året, var den endelige datoen for UROs oppløsning fastsatt. URO hadde fryktet dette utfallet lenge. Derfor hadde de den siste perioden brukt tid og krefter på papirarbeid som kunne sendes

videre opp i systemet for å vise til resultater. En evaluator utenfra hadde også blitt hentet inn, så de kunne vise til en i større grad ”nøytral evaluering”. Men forgjeves.

Hva var grunnen til at URO måtte legge ned? Dette er noe jeg ikke har fått et klart svar på, verken fra URO-ledelsen eller frivillige. Mine ungdomsinformanter fortalte meg at de heller ikke visste grunnen, og stilte seg helt uforstående til nedleggelsen. Det finnes likevel mulige grunner som har kommet frem i skriv og samtaler med ledelsen. I sluttsammenføyningen kan man lese:

I desember 2009 ble det besluttet i det kommunale systemet at Oslo Røde Kors ikke lenger er ønsket inn på dette nivået i Sentrumsarbeidet. Hva som er bakenforliggende årsaker til dette er vanskelig å mene noe om i denne sammenheng, dog er det fristende å trekke slutninger om at det er en lang vei å gå før det kommunale system ser frivillig sektor som en naturlig og likeverdig/jevnbyrdig samarbeidspart i det kriminalitets- og rusforebyggende landskapet (Dahl 2010).

Da jeg møtte tidligere sentrumskoordinator allerede før prosjektets nedleggelse hadde blitt bestemt fortalte hun om UROs vanskeligheter med å bli inkludert i samarbeidet mellom forskjellige aktører innenfor SaLTo (Dahl 2009). Dette kommer også frem i brevet som ble sendt til de frivillige: ”Det har vist seg til tider - særlig utfordrende for Røde Kors å manøvrere i ”Oslo kommune landskapet” på individnivå” (URO 2009). Selv om URO var en del av SaLTo (*Sammen Lager vi et Trygt Oslo*) som er Oslos SLT-modell (*Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak*), som nettopp går ut på samarbeid mellom sentrale aktører i det kriminalitetsforebyggende landskap, har URO hatt problemer med å bli en del av dette samarbeidet. Hva som menes med ”individnivå” i brevet til frivillige (URO 2009), er jeg usikker på, men det kan kanskje tenkes at samarbeidet også har fungert dårlig mellom enkeltpersoner.

Tidligere prosjektkoordinator påpekte at det innenfor den ”profesjonelle” statlige delen har vært motstand og skepsis til URO, siden det har vært et annerledes prosjekt som kommer utenfra de etablerte og integrerte tiltakene i kommunen (Dahl 2009). ”Kulturen i URO har ikke vært helt lik kulturen innenfor andre tiltak. Dette har blant annet latt seg vise i UROs begrepsbruk. Ord som for eksempel ”hjerte” og ”smerte” som URO bruker på møter og i skriv, er noe folk kan bli helt satt ut av”, forteller hun (ibid). Mens de mer profesjonelle og etablerte aktører bruker et språk som er mer i tråd med faglige termer, har URO et mindre ”profesjonelt” språk som ikke alltid har

blitt like godt mottatt. Dette mener tidligere sentrumskoordinator har bidratt til en ytterligere stempling av URO som et ”mindreverdige tiltak” (ibid).

Bengt Andersen (2009) som evaluerte URO-prosjektet belyser også at prosjektets samarbeidspartnere har savnet bedre informasjon om hva det er prosjektet går ut på og hva det egentlig er som gjøres i URO. To av hans informanter i politiet, som var en del av ansvarsgruppene URO samarbeidet med, nevner blant annet taushetsplikt mellom URO og politiet, der prosjektet ikke har gitt politiet informasjon om enkeltungdommer, som et problem.

Vi ser at det [URO] fungerer så lenge det ikke kommer nye kriminelle handlinger, men vi kan ikke følge dem til enhver tid. Begår de mye kriminalitet så kommer anmeldelsene som regel inn, men vi har ikke kontroll på de som er i URO sånn direkte, forteller Geir Tveit, avdelingsleder for forebyggende avdeling på Grønland politistasjon, til Andersen (2009:146).

Hva URO gjør blir ofte sett på i forhold til om URO ”fungerer”. Resultater er viktig både for samarbeidspartnere, økonomiske bidragsytere og selve prosjektet. Det er eventuelle nye registrerte lovbrudd som man gjerne trekker frem som resultater. Andersen skriver at på bakgrunn av ny registrert kriminalitet ”har URO oppnådd et godt resultat”, da omtrent halvparten av de ungdommene som var registrert for flere kriminell handlinger før opptak, har hatt en tydelig nedgang i registrerte lovbrudd (2009:159). Samtidig legges det vekt på at det er usikkert hva ungdommene gjør i praksis, men også at en nedgang i registrert kriminalitet ikke nødvendigvis trenger å være forårsaket av URO.

Et ønske om bedre oversikt over ungdommenes handlinger og større mulighet for eventuelle registreringer av nye lovbrudd kan også sees på som mulige årsaker til at URO ble nedlagt. Videre i brevet til de frivillige (URO 2009) forklares det at prosjekt URO skal erstattes av et nytt tilbud:

Vi registrerer at Oslo kommune fra høsten 2009 vil opprette lignende tiltak som URO, og som kalles "Oppfølgingsteam". Majorstua politistasjon har nylig gjennomført dette prosjektet til ende, og det er nå besluttet at "Oppfølgingsteam" skal forankres på alle våre fem politistasjoner i Oslo. Oppfølgingsteam har ikke frivillige, men betalte profesjonelt ansatte.

Oppfølgingsteam, som egentlig heter Oppfølgingsteam for unge lovbyggere (Kvello og Wendelborg 2009), er et kriminalitetsforebyggende tiltak som har blitt til en fast ordning ved alle Oslos politistasjoner. Teamet viste til mer ”eksakte” resultater i prosjektperioden, da det var knyttet til Majorstua politistasjon, og gjorde at politiet hadde en større oversikt over deltagerne handlinger og livsstil. Oppfølgingsteam er i tillegg et større tiltak enn URO. Mens URO hadde 14³³ deltakere i prosjektet under prosjektperioden (Andersen 2009) hadde Oppfølgingsteam på Majorstua politistasjon 46 registrerte deltagere. De viser også til svært gode resultater da et flertall av deltagerne viste en markant endring i atferd og registrerte lovbrudd (Kvello og Wendelborg 2009:19).

Selv om Oppfølgingsteam sies å være en form for videreføring av prosjekt URO er det store forskjeller mellom disse tiltakene. I motsetning til URO er Oppfølgingsteam en del av Oslos politistasjoner. De har betalte profesjonelle ansatte og benytter straffereaksjoner samtidig som de er et større tiltak med bedre registrerings- og kontrollrutiner (Kvello og Wendelborg 2009, URO 2009),

Men hva er egentlig ”best” for ungdommene og hva er et ”godt resultat”? Kan Oppfølgingsteam videreføre det som for mine ungdomsinformanter har vært viktig ved prosjekt URO? Tilliten, nærheten og den gode kontakten? Spørsmålet savner grunnlag for en besvarelse, men kan kanskje sees i sammenheng med det Finstad skriver om i *Den betalte familie* (1990). Hun tar opp lignende dilemma og hevder at: ”[D]ette avhenger av perspektivet – om stedet sees på som en institusjon med stor gjennomstrømning eller som en betalt familie” (1999: 53).

Med andre ord, det kommer an på hva man ønsker. Er det å ha flest mulige ungdommer innenfor et stort offentlig tiltak som i større grad kontrollerer ungdommer, og som viser til at ungdommene registreres for færre lovbrudd, eller er det et mindre tiltak som har friere tøyler og som baserer

³³ Det står det var 18 ungdommer inne i prosjektet i 2008 i URO skriv (se blant annet Okoroafor 2009:5), noe som ikke passer med tallet Andersen kommer med. Jeg vet ikke om ett av disse tallene er feil, eller om det blir lagt ulike kriterier som bakgrunn for det som kalles kandidater/deltakere.

arbeidet på personlig kontakt? Spørsmålene er ikke nye og har stadig reist dilemma for samfunnet og dets kontroll- og hjelpeapparat (se Ericsson 1996).

10.2 Uro skapte et større rom

Vet du hva, når jeg hørte at URO er i galgen holdt jeg på å si, så begynte jeg å lure, seriøst, er det det systemet her er bygd opp på? At dem ser en god idé og masse dedikerte mennesker som er bare liksom... Fuck, de må bare jobbe med det her. Altså dem griller³⁴ etter det her, skjønner du? Og så sier dem [staten]; åh det her er så bra! Vi må stjele det konseptet her og gjøre det på nytt igjen, bare ved å slenge statens stempel på det. Og det er bare sånn; hey, uten Ken så funker det ikke, skjønner du? Altså du kan godt få inn en annen en enn Ken, det er ikke det. Men bare ha samme tankegang som han, for det er han som skapte det. Hvis jeg skal lage en ny URO et annet sted, kan bytte på navnet hva som helst, men dem burde få med seg Ken, eller en som er som han, hvis ikke så driter dem seg ut. Da går det penger i dass rett og slett, sier Thomas

Slik som Thomas stiller alle ungdomsinformantene seg negativt til at URO avsluttes. Alle ungdommene forteller at det er bestemte personer som forsvinner når URO legges ned. Det er dette som er viktig og helt uforståelig da de på mange måter virker uerstattelige.

URO har vært viktig for meg, det har vært en stor del av mitt liv. Jeg har det mye bedre nå, og jeg har full tillit til Knut, forteller Bilal.

URO har spilt en viktig rolle i ungdommenes forsøk på å bevege seg fra en livsstil til en annen. Bestemte personer og relasjoner har vært essensielle i denne prosessen. Slik Bilal forteller han har tillit til Knut, prosjektkoordinatoren, forteller alle om en eller flere personer innenfor prosjektet som de har fått tillit til og som har fungert som mentorer, venner og/eller søsken.

³⁴ Å grille betyr her å være motivert, å ha det som et sterkt ønske.

Å satse på URO som en behandlingsmetode kan likevel være like mislykka som den er bra. Så det variere fra person til person. For MEG funka det veldig bra. Men jeg veit ikke helt altså, det er ikke en kjapp prosess. Og det er ikke no behandling, forteller Thomas

Jeg har snakket med ungdommer som har hatt gode erfaringer med URO, men det finnes også de som ikke har hatt like gode erfaringer (Andersen 2009). Ungdommen bør være motivert for en forandring, men det gjelder også å møte voksenpersoner innenfor prosjektet som virker interessante og åpne for kontakt, og som ungdommen kan passe godt sammen med.

URO er ikke en behandlingsmetode, og det er ikke en straffemetode. ”Vi skal ikke ha ris bak speilet”, påpekes det i UROs metodeperm (2008: 5). URO er bestemte personer som skal prøve å være der – for og med ungdommen, mens ungdommen forsøker å bevege seg inn i det store fellesskapet og så lenge ungdommen ønsker det. Det er ingen rask prosess, og mange av ungdommene forteller at de har et ben i hver leir, der de beveger seg mellom det ”konvensjonelle samfunn” og et mindre, i større grad marginalisert, miljø.

Når jeg føler for det... Når det har skjedd noe og sånt, så forteller jeg det til dem [i URO]. For å få råd. For hva jeg skal gjøre ikke sant. For noen ganger gjør jeg feil, og noen ganger tenker jeg at jeg skal gjøre dumme ting. Jeg vil ikke ha kontakt med barnevern eller politi. Så det er bedre å få råd fra Ken og høre på de. Lettere. Så kan jeg prøve å holde meg unna trøbbel. Jeg liker å få råd, jeg respekterer det, forteller Truong

URO er ikke som politi, barnevern eller politikere, forteller ungdommene. URO står på ”deres side” og er med på å hjelpe ungdommene med deres behov og ønsker.

De [i URO] er der, og de vil at det skal skje sann [som Thomas vil], de også. Jeg maser på dem, og dem blir ikke sure. Dem fortsetter å mase – sammen med meg. Vi maser i kor, det er det vi gjør. Altså når man maser i kor så blir det høyere, forteller Thomas

Med masing mener Thomas her å ta telefoner, skrive brev og søknader og være med på møter hos barnevern, NAV, eventuelle arbeidstakere og skoler, for å fremme Thomas sin sak;

”ungdommens prosjekt”. Han har mye som må ordnes, blant annet barnevernssaken som er startet på hans ufødte datter. Hans stemme blir ikke alltid hørt når han står alene, og som jeg tidligere har vært inne på vet ikke Thomas alltid hvordan han skal ”mase”.

Man ønsket en tett gruppe rundt ungdommene som kan sparke inn døra. Hvordan skal man bli sett og hørt? Når det gjelder å få ungdom inn på prosjekter og å hjelpe dem med å bli hørt og å få hjelp lønner det seg ikke alltid å banke på døren, forteller tidligere sentrumskoordinator (Dahl 2008).

URO kan komme og vise vei, men de kan også et skape rom, en plass til ungdommen ved å mase og sparke inn dører. Selv om ungdommene forteller at de befinner seg mellom flere felt og at de ikke alltid går inn i det nye rommet URO har åpnet for dem, har de nå fått nye muligheter og et større rom å bevege seg innenfor.

De to ungdommene som ikke har vært en del av URO forteller at de gjerne skulle visst om URO før:

Hvorfor kom de ikke til meg? Jeg hadde trengt det. Så hadde jeg sluppet å gå ute på gata og sove på forskjellige sofaer når jeg ikke hadde et sted å bo. Kanskje de kunne hjulpet meg før, eller i hvert fall kunne de stått der sammen med meg, forteller Christina.

Aisha forteller også dette:

Maria er jævlig heldig som fikk sånn hjelp. Fordi jeg også havna i helt feil miljø da jeg begynte på videregående. Det er helt sykt fordi jeg var sånn som gikk med joggebukser og jernstang i buksa. Skulle alltid gå og sloss. Folk ringte meg og bare; ”slosskamp!”, jeg bare; ”ååå, ja!” Det var helt sykt hvordan hjernen min fungerte da. Jeg kunne knuse hodet til en person i bakken og ikke føle en dritt. Og jeg fikk aldri noe hjelp, før faktisk foreldra mine tok meg med til hjemlandet og vi måtte bo der et år, etter at politiet kom hjem til meg, og etter at politiet måtte være barnevakt for meg på skolen og alt det der. Jeg fikk ikke noe sånn hjelp som URO i det hele tatt. Og ikke noen sanne mennesker [som i URO] i det hele tatt, forteller Aisha.

Christina og Aisha forteller om erfaringer de gjerne skulle vært foruten. Selv om de har skoleplass, og et fast sted å bo nå, så har veien vært lang og kronglete. De fikk ikke mulighetene de andre ungdomsinformantene fikk. De skulle gjerne hatt URO som veivisere og døråpnere, som kunne være sammen med dem på veien og hjelpe dem å bli hørt.

11 Avslutning

I denne avhandlingen har jeg gått inn på hvordan ungdomsinformantene mine har opplevd integrerings- og inkluderingsprosesser. De forteller alle om en livssituasjon de ikke var særlig fornøyde med før de forsøkte å gjøre en snuoperasjon i sine liv. De ungdomsinformantene som var en del av URO-prosjektet forteller likevel om en langsom og avventende tilnærming til URO, der de etter hvert, ved hjelp av bestemte voksenpersoner og på grunn av bestemte forhold og hendelser i deres liv, bestemte seg for å gjøre en snuoperasjon i sine liv. De har sammen med URO satt opp mål og delmål for hva de ønsker å oppnå, og prosjektet har fungert som ”krykker” og veiviser i forsøket på å fullføre ”ungdommenes prosjekt”.

Alle ungdomsinformantene har fått et fast sted å bo. Alle, utenom Mohammed, forteller at de har fått skoleplass. Noen har også fått jobb. Og de fleste forteller om et bedre forhold til familie og venner. Ungdommene har i større grad enn tidligere blitt integrert inn i skole og arbeidsliv, og fått et bedre forhold til mennesker rundt seg. De har på denne måten blitt inkludert inn i flere områder av storsamfunnet, men også inn i miljøer som har skapt nye bekjentskap. De har alle forandret på store deler av sitt liv.

Selv om URO lyktes med å skape et større rom som ungdommene som var med i prosjektet kan bevege seg i, ser det ikke ut til at de lyktes med å skape rom for seg selv i det ”kriminalitets- og rusforebyggende landskapet”. Ansatte og frivillige har sluttet å arbeide sammen innenfor et kriminalitetsforebyggende prosjekt, men er på mange måter tilstede for ungdommene. Slik Maria forteller, nevner også de andre ungdomsinformantene, som var en del av prosjektet, at de kommer

til å fortsette kontakten med bestemte voksenpersoner. Det er disse personene som på mange måter var URO for ungdommene, og det er disse relasjonene som er verdt å ta med seg videre.

Jeg håper, etter at du har skrivd den greia, jeg håper noen leser det.. Jeg vet ikke.. Håper noen viktige personer leser det. Mennesker som tenker; shit, her kan man virkelig hjelpe noen liksom! Kanskje man virkelig skal satse på dette. For det var jo bare et prøveprosjekt. De sa det til meg også; ”dette er bare et prøveprosjekt, vi vet ikke hvor lenge det skal holde på, men vi prøver så lenge vi kan”. Jeg håper noen ser det, for alle sin skyld liksom. For meg, greit, de er ferdig meg liksom, men jeg kommer fortsatt til å ha kontakt med min frivillige og Ken også, innimellom.

Litteraturliste

- Alver, Bente G. og Ørjar Øyen (1997): *Forskningsetikk i forskerhverdag : vurderinger og praksis*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Andenæs Johs., Knut Sveri og Ragnar Hauge (1960): "Kriminalhyppighet hos ustraffede" I: *Nordisk tidsskrift for kriminalvitenskap*, 48:97-112.
- Andersen, Bengt (2009): *Evaluering av URO : et kriminalitetsforebyggende prosjekt i regi av Oslo røde kors*. Oslo : Høgskolen i Oslo, Avdeling for lærerutdanning og internasjonale studier.
- Anderson, Elijah (1999): *Code of the street: decency, violence, and the moral life of the inner city*. New York : W.W. Norton.
- Becker, Howard S. (1963): *Outsiders : studies in the sociology of deviance*. New York : The Free Press.
- Bokmålsordboka* (2005). Kunnskapsforlaget.
- Bourdieu, Pierre (1999) : *Meditasjoner*. Oslo: Pax.
- Bourdieu, Pierre (1995) : *Distinksjonen*. Oslo: Pax.
- Bourdieu, Pierre og Jean-Claude og Passeron (1990): *Reproduction in education, society and culture*. London: Sage.
- Bourgouis, Philippe (2003): *In search of respect. Selling crack in El barrio*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brandth, Berit (1996): "Gruppeintervju: perspektiv, relasjoner og kontekst" s. 145-165 i *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Harriet Holter og Ragnvald Kalleberg (red.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Carlsson, Yngve (2005): *Tett på gjengen – En evaluering av gjengintervensjonsprosjektet "Tett på" i Oslo*. NIBR-rapport 2005:14. Oslo: NIBR.
- Christie, Nils (2009): *Små ord for store spørsmål*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Christie, Nils (2008): E-post. 09.04.2008 : *I skyggen av PISA 9*. Manus til Christies foredrag på fødselsdagsseminar 22.02.08.
- Christie, Nils (1999): *Hvor tett et samfunn?* 2. rev. utgave, 8.opplag. Oslo: Universitetsforlaget.
- Christie, Nils (1997): "Sosial kontroll" I: *Kriminologi*. Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.). Oslo: Pax Forlag.

- Christie, Nils (1989): *Bortenfor anstalt og ensomhet : om landsbyer for usedvanlige mennesker*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Christie, Nils (1977): *Konflikt som eiendom*. Fra tidsskrift for rettsvitenskap. Årgang 89, s.113-132 . Oslo: Institutt for kriminologi og strafferett.
- Christie, Nils (1971): *Hvis skolen ikke fantes*. Oslo : Universitetsforlaget.
- Christie, Nils, Johs. Andenæs og Sigurd Skirbekk (1965): "A study of selfreported crime". I: *Scandinavian Studies in Criminology 1*. Nils Christie red. Oslo: Universitetsforlaget.
- Coser, Lewis A. (1956): *The functions of social conflicts*. New York: The free press.
- Dahl, Line (2010) I: *Sluttrapport*. URO. Oslo Røde Kors.
- Dahl, Line. Uformell samtale. 18. 03.2009.
- Durkheim, Emile (1961): *Moral Education*. New York: The free press.
- Einstadter og Henry (1995): *Criminological theory : an analysis of its underlying assumptions*. Fort Worth, Tex. : Harcourt Brace College Publishers.
- Egge, Marit, Bjørn Barland, Marit Ekne Ruud og Thomas Haaland (2008): *Kriminalitetsforebygging blant barn og unge i storbyene: En evaluering av praksis i fem kommuner*. Samarbeidsrapport NIBR/Politihøgskolen.
- Ericsson, Kjersti (1996): *Forsømte eller forbryterske: Barnevern og kriminalitetskontroll i etterkrigstida*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Ericsson, Kjersti, Geir Lundby og Monica Rudberg (1985): *Mors nest beste barn –Ungdom, rusgift og kriminalitet*. Universitetsforlaget AS.
- Festinger, Leon (1957): *A theory of cognitiv dissonance*. Evanston: Row, Peterson and Company.
- Finstad, Liv (1990): *Den betalte familie : nye livsformer for folk i krise*. Oslo: Pax Forlag.
- Frønes, Ivar og Ragnhild Brusdal (2000): *På sporet av den nye tid : kulturelle varsler for en nær fremtid*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Fog (2004): *Med samtalen som utgangspunkt : det kvalitative forskningsinterview*. København : Akademisk Forlag.
- Giertsen, Hedda (1994): "Forebygging av kriminalitet: Altfor bredt altfor smalt". I: *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab*, nr. 3.

- Giertsen, Hedda (2006): "Meningsløs vold har mening". I: *Materialisten: tidsskrift for forskning, fagkritikk og teoretisk debatt*. 2/3- 06 ,Oslo.
- Goffman, Erving (1975): *Stigma*. Oversatt fra engelsk av Brian Gooseman. København: Gyldendals samfundsbibliotek.
- Goffman, Erving (1967): *Anstalt og menneske : den totale institution socialt set*. på dansk ved Knud Eilskov. København: Paludan.
- Grømo, Sigmund (1996): "Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i samfunnsforskningen". I: *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Harriet Holter og Ragnvald Kalleberg (red.). 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullestad, Marianne (1995): *Kultur og hverdagsliv: på sporet av det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hagan, John (1994): *Crime and Disrepute*. California: Pine Forge Press.
- Hauge, Ragnar (2001): *Kriminalitetens årsaker*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hauge, Ragnar (1997): Stempling og stigmatisering. I: *Kriminologi*. Redigert av Liv Finstad og Cecilie Høigård. Kap. 22 s. 374-381. Oslo: Pax forlag.
- Handlingsprogram 2009-2012. Politiet og Oslo kommune. 2009.
- Hammersvik, Eirik (2009): Vellykkede lovbrøtere som ga seg –veier inn og ut av liv med lovbrudd. Bergen: Fagbokforlaget.
- Heggen, Kåre og Tormod Øia (2005): *Ungdom i endring : mestring og marginalisering*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Hirschi, Travis ([1967] 1971): *Causes of delinquency*. University of California press.
- Høigård, Cecilie (1997) "Hva er kriminologi?" I: *Kriminologi*. Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.). Oslo: Pax Forlag.
- Imsen, Gunn (1991): *Elevers verden: innføring i pedagogisk psykologi*. Oslo: TANO.
- Johansen, Nicolay B. (2007): Stigma og den rituelle orden. I: *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskap* 94 årg. 2007. Nyborg: De grafiske fag – Statsfængslet i Nyborg.
- Johannes evangeliet kapittel 8 vers 1-11. Nettbibel (bibel.no)
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:_oUAEV37CA0J:www.bibel.no/Hovedmeny/Nettbibelen.aspx%3Fparse%3DJoh%25208,31-36+%22den+som+er+uten+synd+kan+kaste+den+f%C3%B8rste+stein+nettbibelen&cd=1&hl=no&ct=clnk&gl=no&lr=lang_no Lest: 03.10.2010.

Johannessen, Asbjørn og Per Arne Tufte (2002): *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt.

Jon, Nina (1997): *Forebygging av kriminalitet. I: Kriminologi*. Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.) Oslo: Pax Forlag A/S.

Kaufmann, A. (1991): *Kriminalitetsutvikling hos barn og unge. En sammenfatning av risikofaktorer knyttet til individet og psykososialt miljø*. Oslo: Det kriminalitetsforebyggende råd.

Kiesler Charles A. og Sara B. Kiesler (1969): *Conformity*. Reading Mass: Addison-Wesley.

Kriminalomsorgen (2010): Virkemidler i sikkerhetsarbeidet
<http://www.kriminalomsorgen.no/virkemidler-i-sikkerhetsarbeidet.430169-78477.html> Lest: 07.11.2010.

KRÅD. URL: http://krad.no/Om_KRAD/ [Lesedato 22.03.2009].

Kunnskapsforlaget, 2008. *Kunnskapsforlagets fremmedordbok*.

Kvale, Steinar og Svend Brinkmann (2009): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo : Gyldendal akademisk.

Kvello, Øyvind og Christian Wendelborg (2009): *Prosessevaluering av det treårige prosjektet: Oppfølgingsteam for unge lovbyggere: I Kristiansand, Oslo, Stavanger og Trondheim*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS.

Kyvsgaard, Britta (1990): *Er lediggang roden til alt ondt?: Om forsøk med at forebygge kriminalitet blandt børn og unge*. København: Kriminalistisk Institut.

Lalander, Philip (2003): *Hooked on Heroin: Drugs and Drifters in a Globalized World*. New York: Berg.

Lihme, Benny (2002): *Det kulørte akvarium: artikler om unge, kriminalitet og bander*. København: Hans Reitzels Forlag.

[Magnussen, Søren] sitert i Benny Lihme (2002): "Når de unge følger en". I: *Det kulørte akvarium: artikler om unge, kriminalitet og bander*. København: Hans Reitzels Forlag.

Malmberg, Ester og Jimmie G. Nielsen (1999): *Prosjekt De Vilde Unge – en evalueringsrapport*. København: København kommune, Familie-Arbejdsmarkedsforvaltningen.

Mead, George Herbert (2005): *Sindet, selvet og samfunnet*. Oversettelse, innledning og noter ved Søren Willert. Akademisk forlag.

- Miller, Jody og Barry Glassner (1997): "The 'Indside' and the 'Outside'. Finding Realities in Interviews." I: *Qualitative Research. Theory, Method and Practice*. David Silverman. London: Sage Publications.
- Myers, Davis G. (2002): *Social Psychology*. 7. utgave. New York: McGraw-Hill.
- NSD. URL: <http://www.nsd.uib.no/nsd/omnsd.html> [Lesedato 27.03.2010].
- Næss, Elisabeth (1998?): *Vold er ære, kriminalitet er penger: "K"-gjengen om seg sjølv*. Oslo: KRÅD.
- Ordnett (2010): Kunnskapsforlagets blå språk- og ordboktjeneste. Kunnskapsforlaget H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) A/S og Gyldendal ASA. [http: Ordnett.no](http://ordnett.no) Lest: 11.09.2010.
- Okoroafor, Orji (2009): *Årsrapport 2008 – prosjekt URO*. Oslo Røde Kors.
- Okoroafor, Orji (2008): *Årsrapport 2007 – prosjekt URO*. Oslo Røde Kors.
- Ortner, Sherry B. (2003): *New Jersey dreaming : capital, culture, and the class of '58*. Durham, N.C. : Duke University Press.
- Passer, Michael W. og Ronald E. Smith (2001): *Psychology : frontiers and applications*. Boston : McGraw-Hill.
- Pedersen, Willy og Sveinung Sandberg (2005): *Rett fra pikerommet, med ransel på ryggen? - om ungdom om oppholdt seg rundt plata*. Oslo, NOVA.
- Pedersen, Willy og Sveinung Sandberg (2007): *Gatekapital*. Universitetsforlaget.
- Politiet og Oslo kommune (2007): *Barne- og ungdomskriminaliteten i Oslo: En trendrapport laget av Oslo politidistrikt og Oslo kommune*. SaLTo –Sammen lager vi et trygt Oslo.
- Powdermaker, Hortense (1966): *Strange and friend: The way of an antropologist*. New York: W. W. Norton.
- Prieur, Annick (2004): *Balansekunstere: Betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge*. Oslo: Pax Forlag.
- Prieur, Annick (2000): "Frihet til å forme seg selv?: En diskusjon av konstruktivistiske perspektiver på identitet, etnisitet og kjønn". I: *Kontur*. Nr 6- 2000. Oslo: KonturMedia.
- Punsj, Maurice (1994): "Politics and Ethics in Qualitative Research". I: *Handbook of Qualitative Research*. Denzin, Norman K. og YvonnaS. Lincoln (red.). Thousand Oaks: Sage.
- Romøren, Tor Inge (2010): *Hva er omsorg, og hva er omsorgsforskning?* Senter for omsorgsforskning. URL: http://www.omsorgsforskning.no/omsorg_og_forskning [Lesedato: 23.09.2010].

- Rubin, Herbert J. og Irene S. Rubin (1995): ”*Qualitative interviewing –The art of hearing data*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Rusten, Marianne (2008). I: *Årsrapport 2008 – Prosjekt URO*. Orji Okoroafor (2008). Røde kors Oslo.
- Ryen, Anne (2002): *Det kvalitative intervjuet: fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget.
- SaLTo. URL: http://www.salto.oslo.kommune.no/om_salto/ [Lesedato 22.03.2009]
- Snertingdal, Mette Irmgard (2007) : SIRUS rapport nr. 1/2007, Statens institutt for rusmiddelforskning. Oslo 2007.
- SSH – *Socio-economic Sciences and Humanities, European Commission* (2009): European Research on Youth Supporting young people to participate fully in society EUR 23863EN.
- Stangeland, Per og Ragnar Hauge (1974): *Nyanser i grått : en undersøkelse av selvrapportert kriminalitet blant norsk ungdom*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Storø, Jan : *Hva sier Barneloven om ettervern?* URL: <http://www.ettervern.org/?pid=Loven> [Lesedato: 2. 08.2010] Sist oppdatert: 6. juni 2010.
- Skard, Torild (1970): *Ungdom i fritidsklubb : rapport om en intervjuundersøkelse i 6 kommunale fritidsklubber for ungdom i Oslo 1966/67*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skårderud, Finn (2009) I: *Den ene: En som bryr seg kan være nok*. UNICEF. Magasin 10/26/09.
- Thagaard, Tove (2002): *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget.
- Tungland, Else M, Marie Smith-Solbakken og Tor Claussen (1996): *Talent eller klient?: Om unge stoffmisbrukeres kulturøkonomiske avhengighet*. Stavanger : Rogaland Research.
- Tönnies, Ferdinand (1988): *Community & society : (Gemeinschaft und Gesellschaft)*. Oversatt av: Charles P. Loomis. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- URO metodeperm – Et kriminalitetsforebyggende ungdomsprosjekt (2008). Røde Kors Oslo.
- URO brev (2009). Røde Kors Oslo. Sendt til meg på mail 24.08.2009.
- Varang, Kjersti (2004): *Liv og lovbrudd*. Skrevet av: Kjersti Varang, Kristin Hanoa og Hedda Giertsen. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ørslie, Geir Anders Rybakken. *SLT-modellen evaluert: Klar for å spisse profilen*. I: Fokus: Fagblad for politiets kriminalitetsforebyggende forum. Nr. 1, 2009, 12. årgang.

- Wacquant, Loïc (2002): "The Sociological Life of Pierre Bourdieu". I: *International Sociology*, vol 17 (4): 549-556. London: Sage Publications.
- Weber, Max (1971): *Makt og byråkrati: essays om politikk og klasse, samfunnsforskning og verdier*. Utvalg og innledning ved Egil Fivelsdal. Oslo: Gyldendal.
- Wilken, Lisanne (2008): *Pierre Bourdieu*. Overdatt av Vebjørn F. Andreassen. Tondheim: Tapir Akadamisk Forlag.
- Wollebæk, Dag, Per Selle, Håkon Lorentzen (2000): *Frivillig innsats: Sosial integrasjon, demokrati og økonomi*. Bergen: Fagbokforlaget.

ANTALL ORD I OPPGAVEN: 48 559

Vedlegg

VEDLEGG 1: Intervjuguide for ungdommene.....s.147

VEDLEGG 2: Intervjuguide for frivillige.....s.152

VEDLEGG 3: Informasjonsskriv til informanter.....s.156

VEDLEGG 4: Fasene i URO

Sendt som vedlegg på mail av Røde Kors-rådgiver 14. oktober 2008..... s.157

VEDLEGG 5: Organisasjonskart for SaLTo.....s.158

Tatt fra Handlingsprogram 2009-2012, side 4.

Intervjuguide – Ungdommer:

<u>Hovedtemaer</u>	<u>Intervjuspørsmål</u>	<u>Oppfølgingsspørsmål/ mer spesifikke hjelpespørsmål</u>
Bakgrunnsinformasjon og forventninger	1.) Når ble du med i URO? 2.) Hvordan ble du kjent med prosjektet? 3.) Hva tenkte du at prosjektet kunne hjelpe deg med når du begynte? 4.) Ble det satt noen krav til hva du måtte gjøre for å være med? 5.) Ble tiden i URO slik du trodde den skulle være?	<ul style="list-style-type: none"> • Når på året var det (årstid)? • Fant URO deg, eller søkte du deg til URO? • Var det gjennom bekjente, skole, politi? • Tenkte du at livet ditt kom til å forandres på bestemte områder? • Hva var de? • Hva synets du om disse? • Klarte du å holde deg til dette? • På hvilke måter er det likt eller ulikt?
De frivilliges betydning. Historier.	1.) Hvor mange frivillige har du hatt? 2.) Husker du hva dere gjorde sist gang dere var sammen? 3.) Husker du hva dere	<ul style="list-style-type: none"> • Hvor lenge har du hatt han/hun/de? • Hvor/Når/Hvem/Hvordan? • Hvor/Når/Hvem/Hvordan?

	<p>gjorde sammen første gang?</p> <p>4.) Vil du si at forholdet deres har blitt bedre på den tiden dere har hatt kontakt?</p> <p>5.) Kan du komme på en dag du og den frivillige opplevde noe spesielt fint sammen?</p> <p>6.) Har det vært en gang (eller flere) der det ikke har gått så bra?</p> <p>7.) Hvis du skulle tenkt deg en gang som hadde gått veldig bra; et ideelt møte, hvordan ville det sett ut?</p> <p>8.) Hvis du skulle sammenligne din frivillige med for eksempel en søster/bror, politi, lærer, venn, hva ville det blitt?</p> <p>9.) Føler du at du kan prate om alt med den frivillige?</p> <p>10.) Ville du likt å være frivillig selv?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • På hvilke måter? Hva er forskjellen? • Hva tenkte du da? • Hva skjedde? Hva tenkte du da? • Hva hadde dere gjort? Hvor? • Hva kan dere snakke om? Hva kan dere ikke snakke om? • Hva ville du eventuelt likt å gjøre med din ungdom?
--	---	---

Ungdommene og ledelsen.	<p>1.) Synes du at du har god kontakt med ledelsen i URO (Ken og Knut)?</p> <p>2.) Hva hjelper de deg med?</p> <p>3.) Hva tror du de forventer av deg?</p> <p>4.) Er det noe du synes de burde ha gjort som de ikke har gjort?</p> <p>5.) Tror du at Knut og Ken lærer noe av deg?</p> <p>6.) Hvordan er UROs regler og forventinger i forhold til skolens, foreldres eller politiets regler? Hva er forskjellene?</p> <p>7.) Hvis du skulle vært sjef for URO, og kunne bestemme helt selv, hva ville du gjort da?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Har dere brukt mye tid sammen? Kan du ringe dem når du føler for det? • Hva gjør de for deg? • Hva vil de at du skal gjøre? Hvordan tror du de vil at du skal oppføre deg? • Er det noe de kunne gjort bedre? • Hva/Hvordan ? • Hva ville du gjort med ungdommene?
Ungdommenens innsikt i systemet generelt.	1.) Vet du hvilke andre instanser URO	

	<p>samarbeider med?</p> <p>2.) Har du fått noe informasjon om hvem Ken og Knut snakker og diskuterer saker med og hva de gjør sammen?</p> <p>3.) Tror du at URO er mye styrt av andres regler og økonomiske støtte?</p> <p>4.) Tror du de frivillige har mange regler å følge?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • På hvilke måter? • Er det mye du tror URO ville ønsket å gjøre som de kanskje ikke får mulighet eller lov til å gjennomføre? • Tror du de gjør det de har lyst til å gjøre?
Uro og fremtiden.	<p>1.) Tror du at din URO-deltakelse vil ha en stor innflytelse på livet ditt?</p> <p>2.) Tror du at du vil beholde kontakt med de frivillige etter å ha blitt ferdig med URO?</p> <p>3.) Tror du at andre ungdommer vil kunne få det</p>	<ul style="list-style-type: none"> • På hvilken måte? • Hvorfor/hvorfor ikke?

	<p>samme ut av URO som deg?</p> <p>4.) Vil du anbefale andre å delta i prosjektet (for eksempel lillebror/lillesøs ter)?</p>	
Til slutt.	<p>1.) Noe du ønsker å tilføye?</p>	<p>Eventuelt noe om nedleggelse av prosjektet.</p>

Intervjuguide – frivillige

<u>Hovedtemaer</u>	<u>Intervjuspørsmål</u>	<u>Oppfølgingsspørsmål/ mer spesifikke hjelpespørsmål</u>
Bakgrunnsinformasjon og forventninger	<p>6.) Når begynte du som frivillig i Røde Kors?</p> <p>7.) Hvordan ble du introdusert for dette frivillighetsarbeidet?</p> <p>8.) Hvor mange ungdommer har du hatt?</p> <p>9.) Hadde du noen forventninger til jobben som frivillig før du fikk ungdommen(e)?</p> <p>10.) Har dine forventninger blitt innfridd?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Når på året var det (årstid)? • Var det gjennom bekjente, annonse, eller noe annet? • Hvor lenge har du hatt hver ungdom? • Har du fortsatt kontakt med den ungdommen du hadde tidligere? • Eventuelt hvordan var forventningene dine til ungdom nr.2, når du allerede hadde hatt en ungdom? • Er det noen spesielle hendelser som gjorde at du forstod at ting var annerledes enn du trodde?
Aktiviteter med ungdommen. Historier.	<p>11.) Hva gjorde dere sist gang dere var sammen?</p> <p>12.) Hva gjorde du</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hvor, hvem, hva?

	<p>med ungdommen din første gang dere var sammen?</p> <p>13.) Vil du si at kommunikasjonen mellom dere har utviklet seg i løpet av tiden mellom første og siste gang?</p> <p>14.) Kan du komme på en dag du og din ungdom opplevde noe spesielt fint sammen?</p> <p>15.) Har det vært en gang (eller flere) der det ikke har gått så bra?</p> <p>16.) Hvis du skulle tenkt deg en gang som hadde gått veldig bra; et ideelt møte, hvordan ville det sett ut?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • På hvilke måter? Hva er forskjellen? • Hva tenkte du da? • Hva skjedde? Hva tenkte du da? • Hva hadde dere gjort? Hvor?
--	--	--

<p>Jobbens givende og krevende sider.</p>	<p>8.) Vil du si at jobben som frivillig er krevende, eller synes du det går greit?</p> <p>9.) Hva gir det deg å jobbe som frivillig?</p> <p>10.) Hva mener du at du gir eller tilføyer jobben som frivillig?</p> <p>11.) Vil du si at du får like mye tilbake som du gir?</p> <p>12.) Vil du si at det faktisk at jobben er ulønnet har en viktig betydning for deg?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vil du si at du bruker mye tid og krefter på dette utenom? • Hva gjør at dette er givende for deg? • På hvilken måte? • Ville du gjort jobben annerledes om du fikk lønn?
<p>Tanker om ungdommenes syn</p>	<p>5.) Tror du at det er viktig for ungdommene at dere som er frivillige ikke får lønn?</p> <p>6.) Hvilke (andre) aspekter ved ditt nærvær kan du tenke deg er betydelige for ungdommen?</p> <p>7.) Hvilken rolle vil du si du har i ungdommens liv?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • På hvilke måter tror du de blir påvirket av dette? * Viser ungdommen på noen måte hva som er viktig for henne/han? • Hvis du som frivillig skulle sammenlignes med for eksempel en lærer, venn, forelder eller lignende, hva ville du si du ligner mest

	8.) Hvordan tror du forholdet mellom ungdommen og selve URO-prosjektet (dvs. Ken og Knut) er?	<p>på?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ønsker du å forandre denne rollen? • Vil du tro at det er en forskjell på hvilken rolle du tror du har og hvordan ungdommen ser på deg? • Vil du si at det er ulikt forholdet du har med ungdommen? • Er du ofte linken mellom dem og ungdommen?
Litt om forholdet med ledelsen og andre frivillige.	<p>1.) Hvordan vil du si at kontakten mellom deg og ledelsen (Ken og Knut) er?</p> <p>2.) Har du god kontakt med andre frivillige?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vil du si at du har god kontakt med de lenger opp i systemet i forhold til å diskutere ungdommen? • Møtes dere ofte?
Til slutt.	<p>2.) Til slutt: Hvis du skulle gitt noen gode råd til en som skal bli frivillig, som aldri har vært borti noe lignende før, hva ville du sagt?</p> <p>3.) Noe du ønsker å tilføye?</p>	

Informasjonsskriv

Mitt navn er Misett Johansen, og jeg skal skrive en masteroppgave i kriminologi om prosjekt URO. Dette er et tiltak som virker unikt og spennende, og jeg er derfor veldig interessert i å få vite noe om ungdommenes opplevelser og syn på prosjektet.

- Hva er dine tanker rundt prosjektet?
- Synes du det fungerer bra med de frivillige?
- Hva ville du gjort annerledes hvis du fikk bestemme?

Dette er noe av det jeg ønsker å få vite mer om. Jeg tror at ungdommene sitter på nøkkelinformasjon i forhold til prosjekt URO. Det er dere, som brukere av tiltaket, som sitter på kunnskap om hvordan det fungerer og påvirker dere.

Jeg ønsker derfor å komme i kontakt med ungdommer som er eller har vært med i URO-prosjektet.

Jeg vil gjerne snakke med unge som har vært med i Uro og som kan tenke seg å fortelle om sine erfaringer og hva de synes om Uro. Intervjuet vil ta form som en samtale. For å få med alle nyanser ønsker jeg å bruke båndopptaker, men selvfølgelig bare hvis det er greit for deg. Båndopptaket er det kun jeg som vil ha tilgang til, og opptaket vil senere bli slettet. Jeg er fleksibel, så vi kan treffes til en tid og et sted som passer deg. Kanskje blir det aktuelt med et oppfølgingsintervju hvis du ønsker dette.

Å være med i prosjektet krever ikke at du oppgir annen informasjon enn det du selv ønsker. Jeg er som forsker underlagt taushetsplikt, og deltakerne er sikret full anonymitet. Det er helt frivillig å være med, og man kan når som helst, uten å begrunne det, trekke seg om man ikke ønsker å være med lenger. Prosjektet er klarert med Personvernombudet for forskning, som blant annet passer på at deltakernes rettigheter blir ivaretatt.

Intervjuene vil hovedsakelig foregå i løpet av våren 2009 og kanskje utover høsten 2009. Jeg regner med at prosjektet er ferdig i løpet av våren 2010.

For spørsmål, eller ved interesse for å delta i prosjektet, ta kontakt med

Misett Johansen
Institutt for kriminologi og rettssosiologi
Tlf: 93 63 66 88
E-post: misettj@student.uio.no

FASENE I URO

1. REKRUTTERING

Ungdommer rekrutteres til URO gjennom SaLTo sentrumsamarbeidet, direkte fra bydel eller fra Ressurssentrene

2. AVKLARINGSMØTE MED BYDEL

Representant fra styringsgruppa og Røde Kors' rådgiver har et møte med bydel for å tilby bydelen et samarbeid med URO. Dersom bydelen forplikter seg til samarbeid, avklares ansvarsforholdene.

3. KARTLEGGING

URO tar kontakt med ungdommen og evt. foresatte og igangsetter 3 ukers kartlegging ift. ungdommens ønske om en snuoperasjon i livet.

4. UNGDOMMENS PROSJEKT

- Samarbeidsavtale mellom ungdommen og URO utarbeides
- Samarbeid med aktuelle instanser på grunnlag av samtykke
- Ansvarsgruppe opprettes
- Frivillige matches og kobles på
- Tilbud om leksehjelp iverksettes
- URO følger opp ungdommen individuelt

5. OPPFØLGINGSMØTE MED BYDEL

Representant fra styringsgruppa og Røde Kors' rådgiver har et møte med bydel for å evaluere samarbeidet med URO, samt oppnådd resultat og avtale om videre samarbeid.

6. AVSLUTNING

Samarbeidet avsluttes når URO sammen med ungdommen vurderer at målene er nådd.

